

ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ | ΤΕΥΧΟΣ 19 | ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2010 | ΤΙΜΗ 5€

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η ΜΕΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Ο ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΑ

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ INTERNET

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

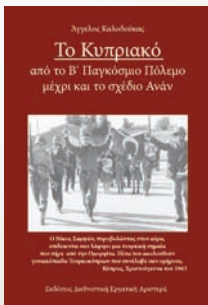
- .01** Της σύνταξης
- .03** Εργατική απάντηση στην κρίση
- .23** Η μεταλλασσόμενη κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού
- .35** Ο Μαρξ για τις κρίσεις
- .43** Ο κίνδυνος της ακροδεξιάς
- .55** Η σύγκρουση του ΠΑΣΟΚ με τους εργαζόμενους (1985-87)
- .63** Ποιοι είναι οι Ταλιμπάν
- .71** Ελευθερίες και δικαιώματα στην εποχή του internet
- .80** Βιβλιοκριτική

Γραφείτε συνδρομητές στη

ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ετήσια συνδρομή (4 τεύχη)
20€

Το Κυπριακό του Άγγελου Καλοδουκά

Πολλοί ισχυρίζονται ότι η ρίζα του κυπριακού προβλήματος βρίσκεται στην «προαιώνια εθνοτική» σύγκρουση ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Ωστόσο η ιστορική εμπειρία δεν επιβεβαιώνει αυτή την άποψη. Τα μικτά χωριά το 1891 ήταν 346, ακόμα και το 1931 ήταν 252 αλλά έκτοτε μειώθηκαν με αυξανόμενο ρυθμό. Το 1960 ήταν 114 και μόνο 48 το 1970. Ο εθνικισμός ήταν πλέον το κυρίαρχο πρόβλημα και σε αυτό καλείται ακόμη να απαντήσει η Αριστερά.

Η πάλη ενάντια στο ρατσισμό

Πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της ΔΕΑ, μια μπροσούρα με τίτλο «Η πάλη ενάντια στο ρατσισμό». Το μικρό μέγεθος (88 σελίδες) του βιβλίου το κάνει ευκολοδιάβαστο. Όμως ταυτόχρονα το μέγεθος είναι αντιστρόφως ανάλογο με την χρησιμότητά του, η οποία είναι καίριας σημασίας στην σημερινή εποχή. Το βιβλίο αυτό αποτελείται από μια συλλογή κειμένων και δίνει τις απολύτως απαραίτητες απαντήσεις για το φαινόμενο του ρατσισμού και τον τρόπο να τον παλέψουμε.

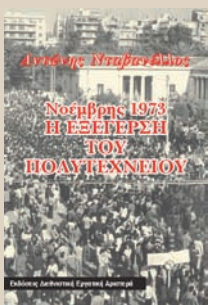
Παγκοσμιοποίηση & Νεοφιλελευθερισμός. Οι εξελίξεις στην Ε.Ε. του Άγγελου Καλοδουκά

Φιλελευθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας; Ξεπέραςμα των ανταγωνισμών μεταξύ των κρατών; Ένας κόσμος διαρκούς ειρήνης; Η παγκοσμιοποίηση δεν είναι τίποτε άλλο παρά η συνέχεια και η μετεξέλιξη του ιμπεριαλισμού των αρχών του 20ού αιώνα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει αλλοίξει τίποτε από τότε. Όμως οι αλλαγές αυτές σε τίποτε δεν αναίρεται, αλλά αντίθετα επιβεβαιώνουν, τα συμπεράσματα που έβγαλαν οι επαναστάτες του τότε.

Παλαιστίνη, Σιωνισμός, Αντίσταση του Χρήστου Πετράκου

Συλλογή κειμένων για τη διαφορά αντισημιτισμού-αντισιωνισμού, για τη φύση του κράτους του Ισραήλ, αλλά και τη στάση της Αριστεράς απέναντι στην ισλαμική αντίσταση ενάντια στους σιωνιστές. Γράφουν οι Χρήστος Πετράκος, Lance Selfa μέλος της συντακτικής επιτροπής του «Socialist Worker» και οι αντιιμπεριαλιστές ακτιβιστές Moshe Machover, Akira Orr και Mostafa Omar.

Νοέμβρης 1973. Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου του Αντώνη Νταβανέλλου

Σε μια περίοδο διαμόρφωσης μιας νέας γενιάς αγωνιστών ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση, η αναφορά στις μεγάλες μάχες του παρελθόντος είναι σημαντική. Η μπροσούρα αυτή ελπίζουμε να βοηθήσει νέους συντρόφους να λύσουν τα προβλήματα προσανατολισμού του κινήματος, παίρνοντας υπόψη την πείρα από τον προηγούμενο γύρο γενικευμένου ξεσηκωμού.

Κλαζομενών 3, Αθήνα
τηλέφωνο επικοινωνίας: 210-3306286
www.dea.org.gr

της σύνταξης...

Ζούμε σε μια δύσκολη εποχή. Δύσκολη τόσο για την κυρίαρχη τάξη, όσο και για την εργατική τάξη και τα άλλα λαϊκά στρώματα. Όμως οι δυσκολίες των «από πάνω» είναι τελείως διαφορετικές από τις δυσκολίες των «από κάτω».

Για τους καπιταλιστές η δυσκολία τους είναι να διαχειριστούν την κρίση και να ξαναβάλουν μπρος τη μηχανή του κέρδους και της συσσώρευσης. Στην πραγματικότητα όμως τα «μίγματα πολιτικής», που ακολουθούν οι κυβερνήσεις, δεν προσφέρουν καμιά διέξοδο. Ο λόγος είναι ότι το ίδιο το σύστημα είναι αδιέξοδο, όπως έχει εξηγήσει η μαρξιστική ανάλυση. Για το μόνο που είναι σίγουροι οι καπιταλιστές, είναι ότι τα βάρη της κρίσης

πρέπει να φορτωθούν στα λαϊκά στρώματα.

Για τους εργαζόμενους η πρώτη προφανής δυσκολία είναι η βαρβαρότητα που φέρνουν στη ζωή μας τα μέτρα της κυρίαρχης πολιτικής. Ταυτόχρονα υπάρχει μια δεύτερη δυσκολία, αυτή του προσανατολισμού σε μια εναλλακτική διέξοδο από την κρίση. Κι αυτό αφορά τόσο την οργάνωση των αγώνων, όσο και τις κατευθύνσεις που αυτοί πρέπει να έχουν για να είναι νικηφόροι. Αυτό δεν είναι παράδοξο. Οι καταπιεσμένοι δεν είναι το ίδιο οργανωμένοι όπως τα αφεντικά, δεν μπορούν να απαντήσουν από την αρχή σαν ένας άνθρωπος απέναντι στην κρίση. Οι αγώνες μας έχουν να αναμετρηθούν με την κυρίαρχη προπα-

Η «Διεθνιστική Αριστερά» εκδίδεται από αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία

Για να γραφτείτε συνδρομητές επικοινωνήστε μαζί μας στο
τηλέφωνο 210-3306286 ή μέσω ταχυδρομείου στη διεύθυνση
Κλαζομενών 3, Αθήνα. Τ.Κ 104 40

Επίσης μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί μας στο email:
sidaxi@dea.org.gr

επισκεφτείτε μας στο www.dea.org.gr

ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Υπεύθυνος Σύνταξης: Πέτρος Τσάγκαρης

Συντακτική Επιτροπή:

Βασίλης Γιαννούλης, Μήτσος Γκορίτσας, Παναγιώτης Λίλλης,
Θάνος Λυκουργιάς, Σωτήρης Μάρταλης, Πάνος Πέτρου.

Ηλ. σελιδοποίηση - Εξώφυλλο:

Βασίλης Γιαννούλης, Πάνος Πέτρου

γάνδα, με τα εμπόδια των συνδικαλιστικών ηγεσιών, με την πολυδιάσπαση απόψεων και κομμάτων της Αριστεράς και πολλά άλλα.

Δεν υπάρχει εύκολος τρόπος να λυθούν αυτά τα προβλήματα. Μέσα στην πάλη, μέσα στα διδάγματα από τα πίσω-μπρος των αγώνων, μέσα από τη συντροφική συζήτηση και αντιπαράθεση των απόψεων, μόνο έτσι θα καταφέρει να οργανωθεί, να μαζικοποιηθεί και να ξεκαθαρίσει τους πολιτικούς του στόχους ο δικός μας «στρατός» των καταπιεσμένων, ώστε να είναι σε θέση να νικήσει το «στρατό» των αφεντικών, που μας έχουν κηρύξει τον πόλεμο.

Στο παρόν τεύχος της «Δ.Α.» κάνουμε μια προσπάθεια να δώσουμε κάποιες απαντήσεις στα κρίσιμα ζητήματα της κρίσης, με βάση τα συμφέροντα των εργαζομένων.

Στο άρθρο «Εργατική απάντηση στην κρίση», αναλύονται και αποκαλύπτονται τα ψέματα της κυρίαρχης προπαγάνδας για τις αιτίες της κρίσης και του χρέους, δίνεται η εξήγηση στο γιατί τα λεφτά που «λείπουν» έχουν γίνει στην ουσία συσσωρευμένος πλούτος των καπιταλιστών και γιατί ο μόνος δρόμος που έχουν οι εργαζόμενοι είναι με τους αγώνες τους να βάλουν χέρι σε αυτό τον κοινωνικό πλούτο που δημιούργησαν με τον ιδρώτα τους, αλλά τον ιδιοποιείται μια ελάχιστη μειοψηφία κληφόνων. Είναι ένας δρόμος που ξεκινάει από σήμερα με μεταβατικές διεκδικήσεις και αγώνες, για να εμποδίσουμε τις καταστροφικές συνέπειες της κρίσης και να ανοίξουμε την προοπτική για μια άλλη σοσιαλιστική κοινωνία.

Στο άρθρο «Η μεταλλασσόμενη κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού» μπορείτε να διαβάσετε γιατί η πορεία ξεπεράσματος της κρίσης, που διακηρύσσουν διάφοροι αστοί αναλυτές και κυβερνήσεις, είναι αυταπάτη. Ότι αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι ότι η κρίση μεταλλάσσεται από κρίση τραπεζών σε κρίση χρεών, σε ύφεση με αναιμικές δυνατότητες ανάκαμψης. Ότι βρισκόμαστε σε μια εποχή παρατεταμένης λιτότητας, που πρέπει να βρει απέναντί της μια κλιμακούμενη αντίσταση των εργαζομένων.

Στο άρθρο «Ο Μαρξ για τις κρίσεις» δίνεται μια συνοπτική παρουσίαση της μαρξιστικής ανάλυσης για τις κρίσεις του καπιταλισμού και κυρίως

για την εγγενή μακροχρόνια τάση πτώσης του ποσοστού κέρδους, που οδηγεί τον καπιταλισμό σε ένα σπирάλ κρίσεων και παρακμής.

Προφανώς τα ζητήματα της οικονομίας είναι κεντρικά σε αυτή την περίοδο και θα χρειαστεί να επανέλθουμε ξανά σε επόμενα τεύχη της «Δ.Α.». Όμως δεν είναι τα μόνα ζητήματα που ανακύπτουν σε περίοδο κρίσης. Στο άρθρο «Ο ακροδεξιός κίνδυνος» εξηγείται ότι η τάση μιας τέτοιας εποχής είναι προς τα «άκρα» και ότι αν οι εργαζόμενοι και η Αριστερά δεν πάρουν το δρόμο της σύγκρουσης με τον καπιταλισμό, το ρατσισμό και το φασισμό, υπάρχει ο κίνδυνος της ισχυροποίησης των πιο αντιδραστικών πολιτικών δυνάμεων, τις οποίες γεννάει αυτό το σύστημα.

Η ιστορία του εργατικού κινήματος δίνει πολύτιμες εμπειρίες για τους αγώνες του σήμερα. Μια τέτοια σημαντική εμπειρία μεταφέρει το άρθρο «Η σύγκρουση του ΠΑΣΟΚ με τους εργαζόμενους (1985-87)».

Επίσης δεν είναι άσχετος με την κρίση ο περιορισμός των δημοκρατικών ελευθεριών που ακολουθεί όλο και πιο έντονα το σύστημα. Μια τέτοια πτυχή, που αφορά την ελευθερία του λόγου και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, εξετάζει το άρθρο «Ελευθερίες και δικαιώματα στην εποχή του Ίντερνετ».

Τέλος, επειδή υπάρχει ένας πόλεμος που συνεχίζεται στο Αφγανιστάν έστω και σχετικά μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, χρήσιμη είναι μια αντικειμενική πληροφόρηση για την κατάσταση, χωρίς τα ψέματα και τις υπερβολές της δυτικής προπαγάνδας. Μια τέτοια πληροφόρηση για την αφγανική αντίσταση δίνει το άρθρο «Ποιοι είναι οι Ταλιμπάν».

Το φθινόπωρο σηματοδοτεί την έναρξη ενός δεύτερου γύρου αντιπαράθεσης με την πολιτική του μνημονίου, τόσο σε επίπεδο αγώνων, όπως αυτός των εργαζομένων στον ΟΣΕ, όσο και σε εκλογικό επίπεδο με τη μάχη των περιφερειακών εκλογών. Δεν μπορούμε να προβλέψουμε τους ρυθμούς και την ένταση αυτής της αντιπαράθεσης, ελπίζουμε όμως ότι η ύλη του τεύχους, που κρατάτε στα χέρια σας, δίνει χρήσιμα «όπλα», ιδέες και επιχειρήματα, για τις μάχες που έχουμε μπροστά μας.

■ Αφιέρωμα: Οικονομική κρίση

Εργατική απάντηση απέναντι στην κρίση

Του Μήτσου Γκορίτσα

✉ dgoritsas@dea.org.gr

Το παρόν άρθρο αποτελεί προδημοσίευση-διασκευή ενός κεφαλαίου από μια έκδοση με θέμα την καπιταλιστική κρίση που θα κυκλοφορήσει το επόμενο διάστημα από τις εκδόσεις της ΔΕΑ. Ένα ακόμα κεφάλαιο, με τίτλο «Η Αριστερά απέναντι στην κρίση», είναι διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στη διεύθυνση www.dea.org.gr

Στην Ελλάδα όλη η δημόσια συζήτηση περιορίζεται στο ζήτημα του κρατικού χρέους και του ελλείμματος, παρουσιάζοντας το πρόβλημα λες και πρόκειται για «εθνική ιδιαιτερότητα», σχεδόν άσχετο από τη διεθνή καπιταλιστική κρίση, ενώ οι καπιταλιστές, αντί για υπαίτιοι, εμφανίζονται σαν αναξιοπαθούντα «θύματα» ή και σωτήρες (όπως ο Σάλλας μετά την πρόταση εξαγοράς του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδας έναντι πινακίου φακής).

Η κυρίαρχη προπαγάνδα, που μας βομβαρδίζει από το πρωί μέχρι το βράδυ, αποδίδει την κρίση πρώτα και κύρια στο «τεράστιο και σπάταλο κράτος» που υποτίθεται «πνίγει την υγιή ιδιωτική οικονομία», στην «έλλειψη ανταγωνιστικότητας

της ελληνικής οικονομίας που δεν παράγει τίποτα», στα «προνόμια των εργαζομένων, που καταναλώνουν περισσότερο από όσο παράγουν» κ.λπ. Και βέβαια μετά την παρουσίαση της κρίσης σαν «εθνική συμφορά» που «μας αφορά όλους και λίγο πολύ φταίμε όλοι», ακολουθεί το κάλεσμα για τον «νέο πατριωτισμό» που απαιτείται, υποτίθεται, να δείξουμε «όλοι», υπομένοντας τις θυσίες του μνημονίου και της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής, για να «βγάλουμε τη χώρα μας από την κρίση και να την κάνουμε ανταγωνιστική και συνεπώς εθνικά ανεξάρτητη».

Όλα αυτά δεν είναι τίποτε άλλο από ξεδιάντροπα ψέματα. Ας αρχίσουμε με τα παραμύθια των «εθνικών παθογενειών» για να καταλήξουμε στην

Ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού το έτος 2002. Πηγή ΟΟΣΑ.

1.	Σουηδία	30.0
2.	Δανία	29.0
3.	Φιλανδία	22.4
4.	Γαλλία	21.2
5.	Ηνωμένο Βασίλειο	17.8
6.	Πορτογαλία	17.0
7.	Βέλγιο	16.8
8.	Λουξεμβούργο	14.9
9.	Τσεχία	14.8
10.	Ηνωμένες Πολιτείες	14.7
11.	Ιταλία	14.4
12.	Ισπανία	13.0
13.	Αυστρία	12.2
14.	Πολωνία	12.1
15.	Ελλάδα	11.4
16.	Ιρλανδία	11.0
17.	Ολλανδία	10.7
18.	Γερμανία	10.2
19.	Ιαπωνία	8.1

απόδειξη ότι η κρίση της Ελλάδας είναι μέρος της διεθνούς καπιταλιστικής κρίσης και ακριβώς γι' αυτό δεν έχει γιατρεία χωρίς σύγκρουση με τον καπιταλισμό.

Το ψέμα του «υπέρογκου κράτους»

Είναι ψέμα ότι στην Ελλάδα το κράτος είναι «υπέρογκο». Μια ματιά στα στοιχεία της Eurostat αποδεικνύει το ακριβώς αντίθετο. Η συνολική συμμετοχή του κράτους στην οικονομία (κεντρική κυβέρνηση, ΟΤΑ, δημόσιες επιχειρήσεις, ασφαλιστικά ταμεία κ.λπ.) βρίσκεται κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε. Στις μεν συνολικές δαπάνες το ελληνικό κράτος αγγίζει σχεδόν το μέσο όρο της Ε.Ε. Στις δαπάνες αυτές συμπεριλαμβάνονται οι τεράστιες δαπάνες των κατασταλακτικών μηχανισμών (στρατός και αστυνομία). Στην Ελλάδα οι στρατιωτικές δαπάνες κυμαίνονται στο 3-4% του ΑΕΠ σε επίσημη βάση και είναι από τις μεγαλύτερες, σε αναλογία πληθυσμού, δαπάνες στον πλανήτη (για παράδειγμα η Ελλάδα είναι

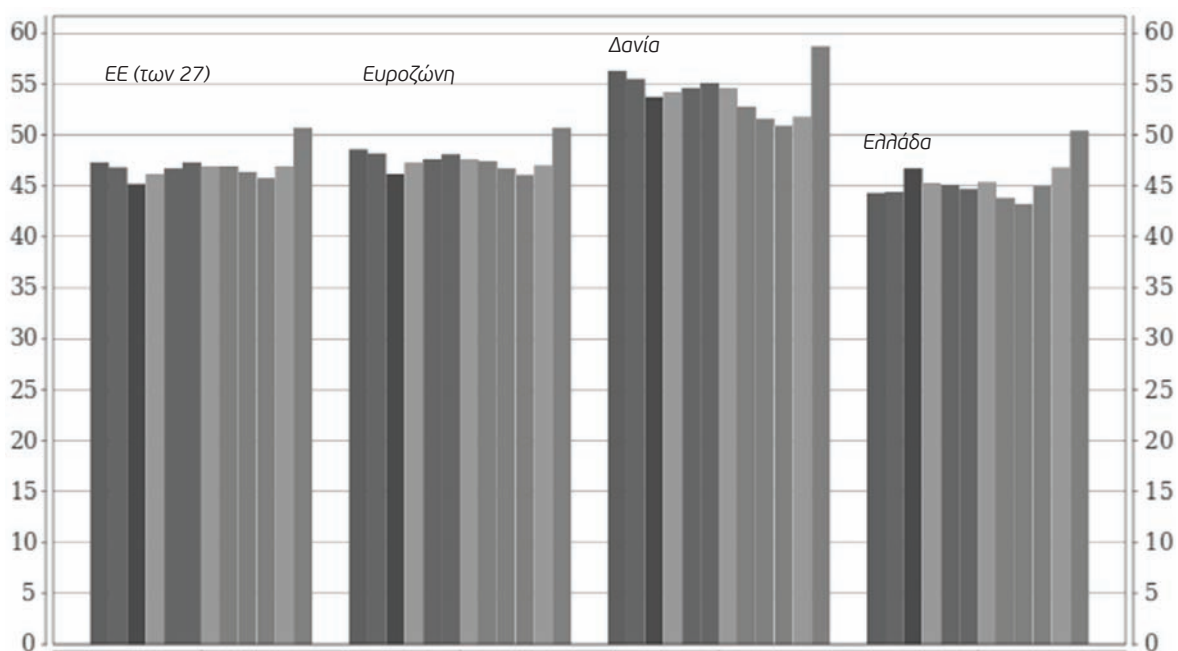
δεύτερη σε στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ μέσα στο ΝΑΤΟ, πίσω μόνο από τις ΗΠΑ, και το ποσοστό αυτό είναι τριπλάσιο από της Γερμανίας)[1].

Χωρίς τη σπατάλη των εξοπλισμών, οι συνολικές δαπάνες του ελληνικού δημοσίου θα βρίσκονταν αρκετά κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε. Στα πάσης φύσεως κρατικά έσοδα, μάλιστα, η σύγκριση είναι ακόμα πιο χαρακτηριστική, αφού αυτά υπολείπονται κατά 4-5% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με το μέσο όρο της ευρωζώνης και της Ε.Ε. Ο Γ.Α. Παπανδρέου λέει ότι θέλει να κάνει την Ελλάδα «Δανία του Νότου». Ε, λοιπόν, στη Δανία το κράτος είναι πολύ πιο «υπέρογκο», αφού συμμετέχει στην οικονομία κατά 55% του ΑΕΠ, ενώ στην Ελλάδα μόλις 45% στα έξοδα και μόλις 40% στα έσοδα[2].

Σε όλες τις χώρες της Ε.Ε., τα δημόσια έξοδα υπερβαίνουν τα έσοδα. Αν υπάρχει μια ελληνική «ιδιαιτερότητα» αυτή είναι ότι στην Ελλάδα η ψαλίδα μεταξύ εξόδων-εσόδων του κράτους είναι από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη. Αυτή η ψαλίδα δεν οφείλεται σε ανικανότητα, αλλά στην πιο επιθετική, σε σχέση με άλλες χώρες, πολιτική επιδότησης του κεφαλαίου από το κράτος (μείωση της φορολογίας στα κέρδη, φοροαπαλλαγές, φοροδιαφυγή, εισφοροδιαφυγή κ.λπ.).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, «η πραγματική φορολογική επιβάρυνση της εργασίας στην Ελλάδα (35,1%, 2007) αντιστοιχεί στο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 χωρών (36,4%, 2006), ενώ η πραγματική φορολόγηση για τα κέρδη ανέρχεται σχεδόν στο ήμισυ του μέσου όρου της Ε.Ε. των 25 (15,9% για την Ελλάδα, έναντι 33,0% στην Ε.Ε.-25)[3]. Το πρόβλημα δεν είναι δηλαδή ότι το κράτος ξοδεύει πολλά, αλλά ότι εισπράττει πολύ λίγα.

Τη δεκαετία 1999-2008, οι ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ξεπερνούσαν το 4% κατά μέσο όρο (ο δεύτερος υψηλότερος ρυθμός στην ευρωζώνη) και το ΑΕΠ της Ελλάδας αυξήθηκε κατά 50%[4]. Λογική συνέπεια θα ήταν να πέσει το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά χάρις σε αυτή τη συστηματική υστέρηση των εσόδων σε σχέση με τα έξοδα, το χρέος συνέχισε να αυξάνεται σε απόλυτα νούμερα και παρέμεινε σε ποσοστά κοντά στο 110% του ΑΕΠ.

Συνολικές κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 1998-2009

Η πρόσφατη απογραφή των μισθοδοτούμενων από το δημόσιο, αποκάλυψε και τον τελευταίο «πυλώνα» του ψεύδους περί «σπάταλου κράτους»: Οι 768.009 υπάλληλοι πάσης φύσεως, που πληρώνονται από το ελληνικό δημόσιο, αποτελούν λιγότερο από το 7% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας. Την ίδια στιγμή στη Βρετανία, τη χώρα με το «λιγότερο κράτος» στην Ευρώπη, οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι 6.090.000, δηλαδή σχεδόν 10% του πληθυσμού[5].

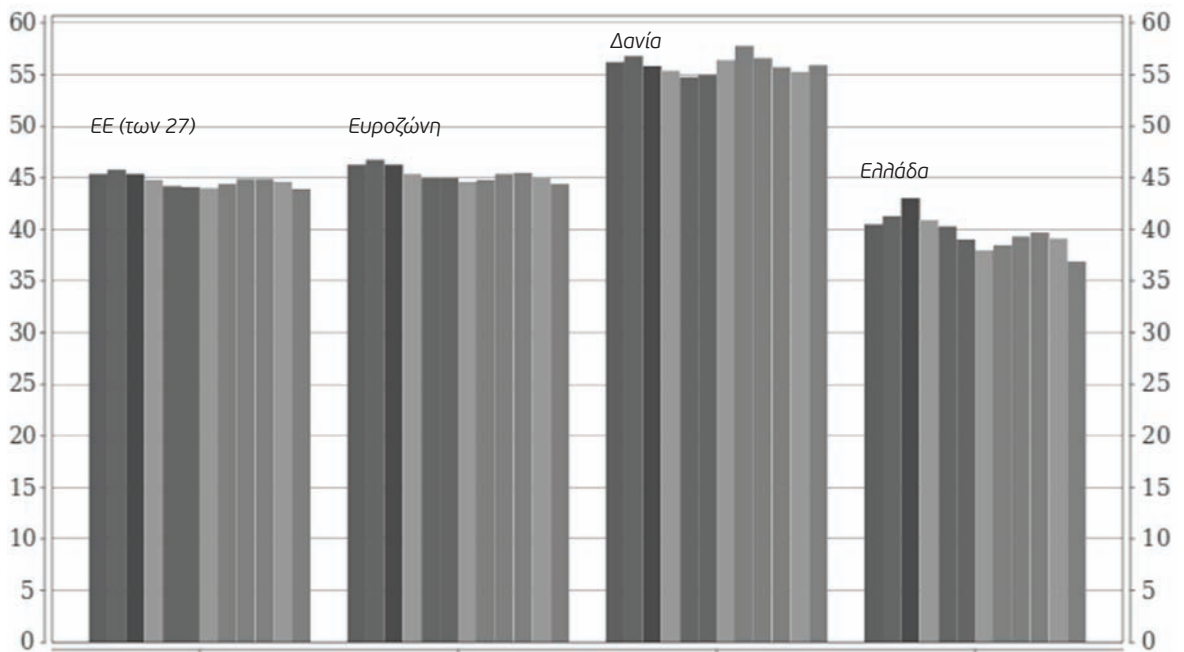
Σε συγκριτική μελέτη, με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, το 2003 το ποσοστό των δημοσίων υπαλλήλων στην Ελλάδα σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό ήταν στο 11,4%, πολύ κάτω από το μέσο όρο στην Ε.Ε. που κυμαινόταν στο 17% και ελάχιστο σε σχέση με χώρες όπως η Σουηδία και η Δανία που έφτανε το 30%[6]. Πάλι πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι στους συνολικά μισθοδοτούμενους από το δημόσιο στην Ελλάδα περιλαμβάνεται ένας τεράστιος συγκριτικά αριθμός από αστυνομικούς (στην Ελλάδα αντιστοιχεί ένας αστυνομικός για κάθε 200 κατοίκους, όταν στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, η αντιστοιχία είναι ένας προς 350) και στρατιωτικούς (το ελληνικό δημόσιο μισθοδοτεί τόσους στρατηγούς όσους και οι ΗΠΑ)[7].

Στατιστικά στοιχεία για το πόσους παπάδες

μισθοδοτεί το ελληνικό κράτος σε σύγκριση με άλλες χώρες δεν υπάρχουν, αλλά είναι σίγουρο ότι και σε αυτή την κατηγορία το ελληνικό κράτος θα είναι πρωταθλητής στην Ε.Ε. Οι δημόσιοι υπάλληλοι στην Ελλάδα λοιπόν δεν είναι καθόλου «υπεράριθμοι». Αντίθετα, ειδικά σε τομείς όπως η υγεία, η παιδεία, το κοινωνικό κράτος γενικότερα, οι ελλείψεις προσωπικού είναι τεράστιες.

«Παραγωγική βάση» και «ανταγωνιστικότητα»

Η δεύτερη παθογένεια της ελληνικής οικονομίας, η οποία υποτίθεται ευθύνεται για την κρίση, είναι η «έλλειψη παραγωγικής βάσης και ανταγωνιστικότητας» ή αλλιώς, όπως «εκλαϊκεύεται» από τα ΜΜΕ, το ότι «δεν παράγουμε τίποτα». Όμως ούτε η μικρή «παραγωγική βάση» (η βιομηχανική παραγωγή δηλαδή), ούτε τα εμπορικά ελλείμματα (δηλαδή οι λιγότερες εξαγωγές σε σχέση με τις εισαγωγές) από μόνα τους παράγουν κρίση και δημόσια χρέη. Αν ήταν έτσι, τότε κάθε χώρα που η οικονομία της στηρίζεται κυρίως στις υπηρεσίες και λιγότερο στη βιομηχανία θα έπρεπε να βρίσκεται σε μόνιμη κρίση: από τη μικρή Κύπρο μέχρι το Λουξεμβούργο και από τη Μεγάλη Βρετανία

Συνολικά κρατικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 1998-2009

μέχρι ακόμα και τις ίδιες τις ΗΠΑ, οι οποίες έχουν έλλειμμα στο εμπορικό τους ισοζύγιο από το 1976 συνεχώς μέχρι σήμερα[8]. Και ανάποδα, αν ίσχυε αυτή η λογική, τότε χώρες με βιομηχανική βάση και ισχυρές εξαγωγές θα έπρεπε να μην είχαν προβλήματα κρίσης και χρέους. Κι όμως το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στον πλανήτη, που ξεπερνάει το 200% του ΑΕΠ, το έχει η Ιαπωνία, μια κατεξοχήν βιομηχανική και εξαγωγική χώρα, της οποίας η οικονομία βρίσκεται σε κρίση και στασιμότητα εδώ και δύο δεκαετίες.

Επιπλέον, η περιβόητη «ανταγωνιστικότητα», όπως μετράται από το –ιδιωτικό– World Economic Forum (WEF), είναι σε μεγάλο βαθμό μια απάτη, όπως και οι μετρήσεις των διαφόρων Moody's, που υποτίθεται μετράνε την πιστοληπτική ικανότητα χωρών και επιχειρήσεων και έβαζαν άριστα στη Leeman Brothers λίγες μέρες πριν χρεοκοπήσει. Τέτοιου είδους μετρήσεις της ανταγωνιστικότητας μετράνε κυρίως την εφαρμογή μέτρων «απελευθέρωσης των αγορών» και όχι την πραγματική δυναμική της οικονομίας μιας χώρας. Η προπαγάνδα, που ακούμε καθημερινά, είναι ότι «χωρίς βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν θα μπορούσαμε να έχουμε ανάπτυξη». Ε, λοιπόν, τα ίδια τα στοιχεία των διεθνών οργανισμών δείχνουν ότι

η «ανταγωνιστικότητα», όπως τη μετράει το WEF, δεν έχει την παραμικρή σχέση με την ανάπτυξη. Αν συγκρίνουμε τους πίνακες του WEF με την ανάπτυξη διαφόρων χωρών, όπως καταμετράται από την Παγκόσμια Τράπεζα την τελευταία δεκαπενταετία, βλέπουμε τα εξής εκπληκτικά: Τη δεκαπενταετία 1994-2008, η 1η στην κατάταξη «ανταγωνιστικότητας» Ελβετία είχε συνολική πραγματική αύξηση του ΑΕΠ 28%, η 5η στην κατάταξη Γερμανία είχε συνολική αύξηση του ΑΕΠ 23% και η 6η στην κατάταξη Ιαπωνία είχε το ίδιο διάστημα συνολική ανάπτυξη μόλις 18%. Αντίθετα η 29η στην κατάταξη Ιρλανδία είχε συνολική ανάπτυξη 146% και η 81η στην κατάταξη Ελλάδα είχε συνολική πραγματική αύξηση του ΑΕΠ 66%[9].

Όσο για την «παραγωγική βάση», σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η βιομηχανία στην Ελλάδα συμμετέχει στη συνολική οικονομία σε παρόμοιο βαθμό με οικονομίες όπως της Γαλλίας, της Βρετανίας ακόμα και των ΗΠΑ. Κανείς βέβαια δεν διανοείται στην Ελλάδα να ισχυριστεί ότι οι χώρες αυτές «δεν παράγουν τίποτα». Κι από την άλλη, στις χώρες με την πιο μεγάλη συμμετοχή της βιομηχανίας στην οικονομία τους, φιγουράρουν στις πρώτες θέσεις η Ρουμανία και η Ουγγαρία, οι χώρες

που χτυπήθηκαν πρώτες από την κρίση και προσέφυγαν στο Δ.Ν.Τ. πριν δύο χρόνια[10].

Ο ελληνικός καπιταλισμός

Και πέρα από τις στατιστικές, η πραγματικότητα δείχνει ότι υπάρχει σημαντική βιομηχανία με μερικές εταιρίες να αποτελούν μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις.

«Κατασκευαστικές εταιρίες: Ένας ισχυρός και σύγχρονος καπιταλιστικός κλάδος, που δραστηριοποιείται επίσης με επιτυχία και στο εξωτερικό. Ελληνικές κατασκευαστικές κατασκευάζουν από διυλιστήρια στη Σ. Αραβία, αυτοκινητόδρομους στην Πολωνία, οικιστικά συγκροτήματα στη Ρωσία, κάθε λογής δημόσια και ιδιωτικά έργα σε όλη την έκταση των Βαλκανίων... Στην Ελλάδα εδρεύει η INTRALOT, δεύτερη εταιρεία στον κόσμο στον τομέα τυχερών παιχνιδιών. Όλα της τα τερματικά και άλλα μηχανήματα, αλλά και το λογισμικό, είναι ελληνικής τεχνολογίας και παράγονται από την INTRACOM των 2.500 εργαζομένων. Η 3E COCA COLA είναι η δεύτερη σε κύκλο εργασιών μετά την πρώτη στις ΗΠΑ. Ελληνικής ιδιοκτησίας και με εργοστάσια σε πάνω από 30 χώρες, με πάνω από 30 εταιρίες σε χώρες με συνολικό πληθυσμό περίπου 500 εκατ. ανθρώπων. Οι ελληνικές χαλυβουργίες παράγουν πάνω από 2,5 εκατ. τόνους χάλυβα το χρόνο, καλύπτοντας τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς, αλλά και εξάγοντας στο εξωτερικό. Αναφέρουμε το συγκρότημα της ΒΙΟΧΑΛΚΟ με 90 εταιρίες σε πολλές χώρες. Η τσιμεντοβιομηχανία ΤΙΤΑΝ βρίσκεται σε πολλές χώρες, μεταξύ αυτών και οι ΗΠΑ, παράγοντας τσιμέντο από 7 εργοστάσια. Αλλά και επιχειρήσεις με ισχυρή μετοχική συμμετοχή του Δημοσίου δραστηριοποιούνται σε πολλές χώρες και κατέχουν δεκάδες άλλες επιχειρήσεις. Αναφέρουμε τον ΟΤΕ (κατέχει πολλές εταιρίες τηλεπικοινωνιών - τηλεφωνίας σε όλα τα Βαλκάνια), τα ΕΛΠΕ κ.λπ. Πρέπει να υπογραμμίσουμε τη σημασία του ενεργειακού κλάδου, με την παρουσία της ΔΕΗ, της ΔΕΠΑ, της ΔΕΣΦΑ κ.λπ., αλλά και με τη συμμετοχή σε σημαντικά ενεργειακά δίκτυα πετρελαίου και φυσικού αερίου»[11].

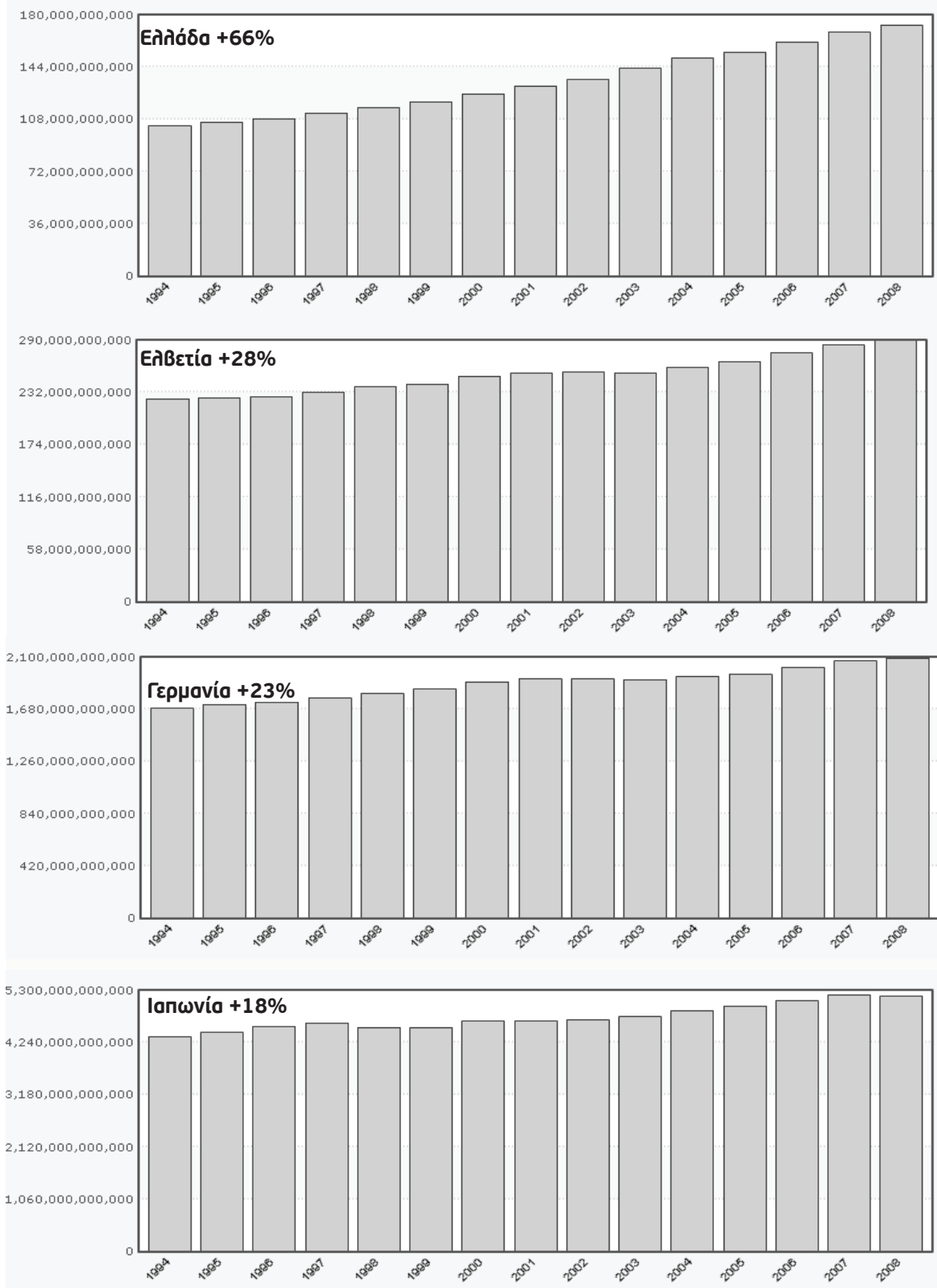
Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε επίσης την ισχυρή βιομηχανία τροφίμων με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Vivotia (κατέχει τη ΔΕΛΤΑ, την CHIPITA, τα GOODY'S και τα FLOCAFE, τον ΜΠΑΡΜΠΑ ΣΤΑΘΗ και άλλες μικρότερες εταιρίες, ενώ πρόσφατα εξαγόρασε και τη ΜΕΒΓΑΛ), με 27 εργοστάσια και παρουσία σε 30 χώρες.

Είναι αλήθεια ότι η ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη των δεκαετιών του '50 και του '60 στην Ελλάδα «φρέναρε» από τη δεκαετία του '80 και μετά και κάποιοι τομείς παρήκμασαν (με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την κλωστοϋφαντουργία και τα ναυπηγεία). Αλλά αυτό δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο, ήταν μια διαδικασία που συνέβη λίγο πολύ σε όλες τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Επιπλέον, αυτό δεν σημαίνει ότι το ελληνικό κεφάλαιο δεν εξακολουθεί να ελέγχει κρίσιμους και μεγάλους βιομηχανικούς τομείς στην Ελλάδα. Και όχι μόνο στην Ελλάδα. Ιδιαίτερα τις δυο τελευταίες δεκαετίες, επεκτάθηκε ραγδαία στην ευρύτερη περιοχή με πολλές χιλιάδες επιχειρήσεις και με παρουσία στις Βαλκανικές χώρες, την Ανατολική Ευρώπη, τη Ρωσία, την Ουκρανία, την Τουρκία, την Αίγυπτο κ.α. Ανάμεσα σ' αυτές τις επιχειρήσεις είναι και πολλές που έκλεισαν τα εργοστάσιά τους στην Ελλάδα και μετεγκαταστάθηκαν σε άλλες χώρες (πολλές από αυτές είχαν πάρει στο μεταξύ κρατικές επιδοτήσεις με βάση τον αναπτυξιακό νόμο.)

Επιπλέον υπάρχουν τομείς όπου ο ελληνικός καπιταλισμός διαθέτει τεράστια δύναμη. «Πρωταθλητές» αναδεικνύονται φυσικά οι Έλληνες εφοπλιστές[12] με το μεγαλύτερο εμπορικό στόλο στον κόσμο. Τετρακόσες περίπου οικογένειες, μακριά συνήθως από τα φώτα της δημοσιότητας, έχουν συσσωρεύσει και συνεχίζουν να συσσωρεύουν τεράστιο πλούτο, έχοντας 56 νομοθετημένες φοροαπαλλαγές από το ελληνικό κράτος[13]. Μόνο το πρώτο εξάμηνο του 2010 οι επενδύσεις για εξαγορές μεταχειρισμένων και ναυπηγήσεις νέων πλοίων έφτασαν τα 10 δισ. δολάρια (ποσό μεγαλύτερο από τις ετήσιες δαπάνες για την παιδεία)[14]. Τα κέρδη τους, εκτός από την επέκταση του στόλου τους, τα επενδύουν και μέσα στην Ελλάδα, κυρίως

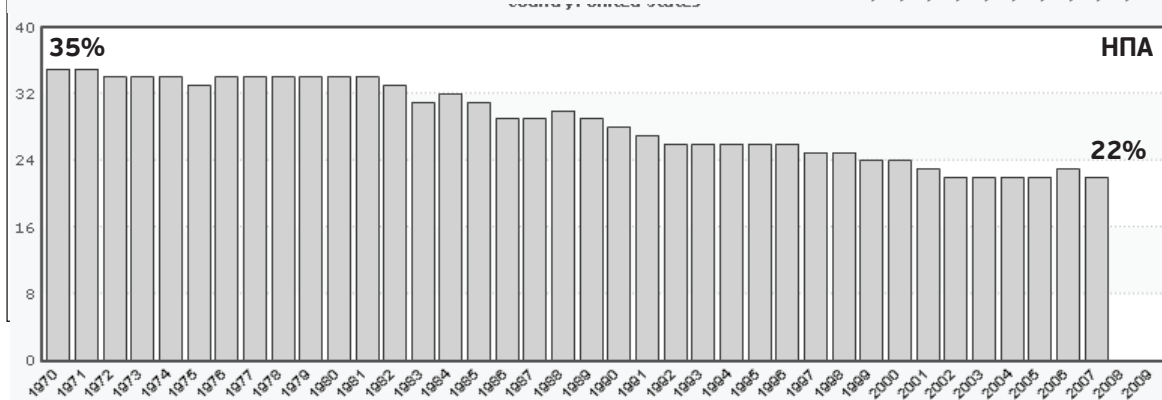
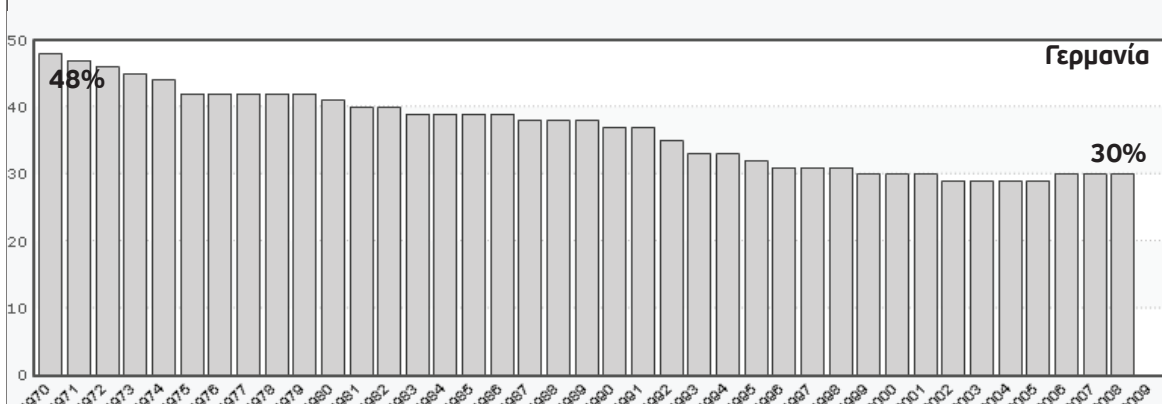
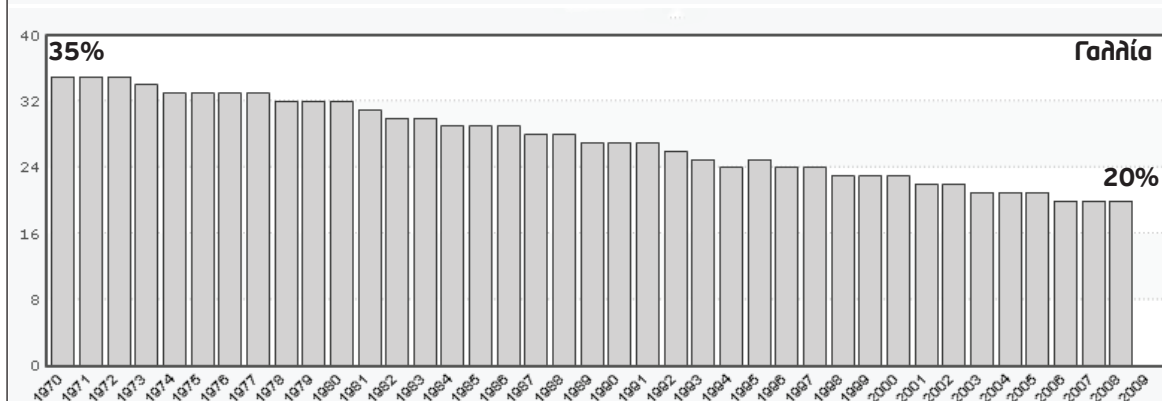
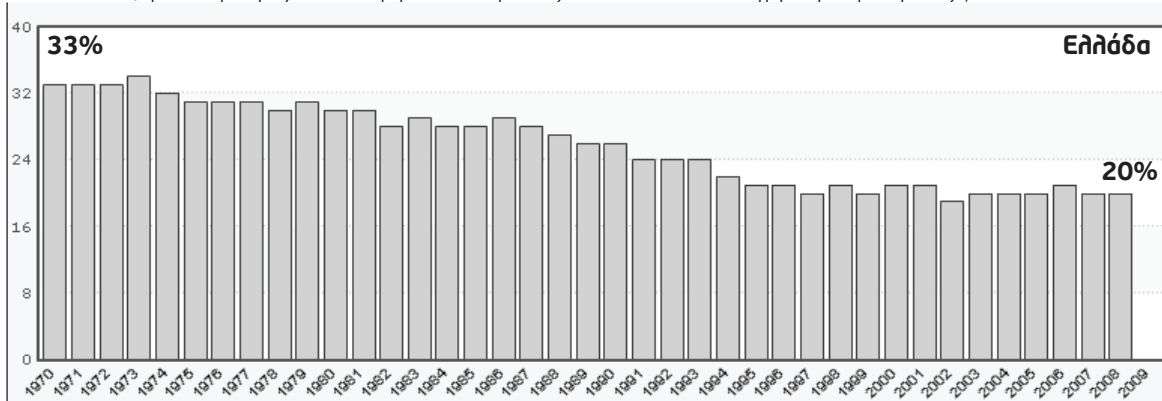
Ανάπτυξη

(Συνολικό πραγματικό ΑΕΠ, σε δολάρια ΗΠΑ του 2000 την περίοδο 1994-2008. Πηγή Παγκόσμια Τράπεζα, World Bank Indicators)

Συμμετοχή της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ 1970-2008

(Προστιθέμενη αξία του βιομηχανικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Πηγή Παγκόσμια Τράπεζα, World Bank Indicators)

σε τραπεζικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. «Το 2009, τα έσοδα σε ξένο συνάλλαγμα από την παροχή ναυτιλιακών υπηρεσιών ανήλθαν σε 13.552 εκατ. ευρώ (συγκρινόμενα με 19.188 εκατ. ευρώ το 2008), αντιπροσωπεύοντας το 5,68% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και καλύπτοντας 30,58% του εμπορικού ελλείμματος της Ελλάδας»[15].

Ο τομέας που γνώρισε τεράστια ανάπτυξη την τελευταία 20ετία είναι ο χρηματοπιστωτικός. Τα κέρδη των τραπεζών έσπασαν το ένα ρεκόρ μετά το άλλο τα τελευταία χρόνια, πράγμα που οδήγησε στην γιγάντωσή τους και στην επέκτασή τους στην ευρύτερη περιοχή σε ένα βαθμό πρωτοφανή. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, το ενεργητικό, δηλαδή η συνολική περιουσία, των τραπεζών, εκτινάχτηκε από 233 δισ. το 2000, στα 579 δισ. ευρώ το 2009, αύξηση 248%[16].

Ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος αυτού του πλούτου των τραπεζών εξασφαλίζεται από την επέκτασή τους στην ευρύτερη περιοχή, η οποία έχει πάρει φρενήρεις ρυθμούς, ειδικά την τελευταία δεκαετία. «Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο Ιανουαρίου- Μαρτίου 2010 τα συνολικά καθαρά κέρδη από το εξωτερικό της Εθνικής, της Eurobank, της Alpha Bank και της Πειραιώς ξεπέρασαν τα 190 εκατ. ευρώ, τα συνολικά κέρδη των αντίστοιχων ομίλων περιορίστηκαν στα 34 εκατ. ευρώ, εξαιτίας των αρνητικών αποτελεσμάτων που κατέγραψαν στην εγχώρια αγορά»[17]. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της επεκτατικότητας και της ισχύος των τραπεζών στην ευρύτερη περιοχή ήταν το γεγονός ότι η Εθνική τράπεζα εξαγόρασε την Finansbank στην Τουρκία (έναντι 5,1 δισ. ευρώ) και όχι το αντίστροφο.

Το ότι η Ελλάδα εισάγει περισσότερα προϊόντα από όσα εξάγει είναι γεγονός. Όμως αυτό είναι η μισή αλήθεια. Η Ελλάδα μπορεί να μην εξάγει πολλά προϊόντα, όμως εξάγει κεφάλαια –με ρυθμό αύξησης 50% το χρόνο[18]– και εισάγει κέρδη, ακριβώς όπως συμβαίνει σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες.

«Όπως προκύπτει από τη μελέτη του IOBE, η Ελλάδα κατέχει υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη εκρών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ). Το μεγαλύτερο μέρος των

εκρών ΞΑΕ της Ελλάδας κατευθύνεται κυρίως προς τις χώρες της Βαλκανικής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, ΠΓΔ της Μακεδονίας και την ΟΔ της Γιουγκοσλαβίας), αλλά και στις αγορές της Β. Αφρικής (πχ. Αίγυπτος) και των ΗΠΑ. Το 2000 δε, για πρώτη φορά, η αξία των ελληνικών επενδύσεων στο εξωτερικό ξεπέρασε αυτή των εισροών. Η Ελλάδα, έχοντας την πιο αναπτυγμένη οικονομία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και όντας η μόνη χώρα της περιοχής που είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2007, απέκτησε προβάδισμα έναντι αφενός όλων των άλλων χωρών των Βαλκανίων και αφετέρου έναντι των εταίρων της στην ΕΕ. Διαδραματίζει έτσι έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής»[19].

Η εξαγωγή κεφαλαίων και η εισροή κερδών από το εξωτερικό γίνονται συνεπώς βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας και μάλιστα με ραγδαίους αυξητικούς ρυθμούς. Ένα σημαντικό μέρος των προϊόντων που εισάγονται και καταναλώνονται στην Ελλάδα, έχουν παραχθεί πιθανότατα από ελληνικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό.

Συσσώρευση πλούτου και συσσώρευση φτώχειας

Οι εργαζόμενοι σε τίποτα δεν ωφελούνται από όλη αυτή τη συσσώρευση πλούτου. Το παραμύθι περί «προνομιούχων εργαζόμενων που καταναλώνουν περισσότερα από όσα παράγουν» είναι ίσως το πιο προκλητικό από όλα τα ψέματα που ακούμε. Ακόμα και οι επίσημες στατικές της Eurostat επιβεβαιώνουν αυτό που γνωρίζουν από πρώτο χέρι οι εργαζόμενοι που αγωνίζονται να τα βγάλουν πέρα καθημερινά. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα έχει φτάσει στο 88% του μέσου όρου της ευρωζώνης και η παραγωγικότητα της εργασίας βρίσκεται αντίστοιχα στο 93,5%. Κι όμως οι μέσοι μισθοί στην Ελλάδα βρίσκονται στο 73% των αντίστοιχων της ευρωζώνης, ενώ οι συντάξεις στο 55%. Ο δε κατώτερος μισθός, με τον οποίο αμείβεται ένα όλο και αυξανόμενο κομμάτι εργαζομένων, φτάνει μόλις το 51%[20]. Με βάση το συνολικό ΑΕΠ, αλλά και με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, η Ελλάδα κατατάσσεται

μέσα στις πλουσιότερες 30 χώρες του κόσμου[21]. Όλος αυτός ο πλούτος των Ελλήνων καπιταλιστών αποκρύπτεται συστηματικά από την κυρίαρχη προπαγάνδα. Ο λόγος είναι απλός. Στα εναγώνια ερωτήματα του απλού κόσμου «αν υπάρχουν λεφτά» και «ποιος έκλεψε τα λεφτά», τα αστικά κόμματα και τα ΜΜΕ, υπηρετώντας τα μεγάλα αφεντικά τους, θέλουν να εξαφανίσουν ταχυδακτυλουργικά το ρόλο των Ελλήνων καπιταλιστών, να προφυλάξουν τον τεράστιο πλούτο τους από την οργή και τις διεκδικήσεις των εργαζομένων, να διοχετεύσουν αυτή την οργή σε σχετικά ανώδυνες για το σύστημα αιτίες, όπως η διαφθορά των πολιτικών. Όμως οι μίζες που πήραν κάποιοι πολιτικοί είναι κάποια ελάχιστα ψίχουλα μπροστά στον πακτωλό των δισεκατομμυρίων που χάρισε ή επιδόθηκε το κράτος στους καπιταλιστές (μέσω του κρατικού χρέους) για να τους βοηθήσει να συσσωρεύσουν αυτό τον τεράστιο πλούτο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Για να έχουμε ένα μέτρο σύγκρισης, αναφέρουμε ότι μόνο το ποσό που ξόδεψε η Εθνική Τράπεζα για την εξαγορά της Finansbank στην Τουρκία, θα έφτανε για να παίρνουν μίζα 1 εκατ. ευρώ το χρόνο και οι 300 βουλευτές για 17 χρόνια. Είναι προφανές ότι οι καπιταλιστές δεν είναι τόσο ανοιχτοχέρηδες στους πολιτικούς τους υπηρέτες.

Όπως σε όλο τον κόσμο, έτσι και στην Ελλάδα, αυτοί που έκλεψαν τον πλούτο που παράγουν οι εργαζόμενοι, είναι οι καπιταλιστές. Και τον έκλεψαν νόμιμα, γιατί έτσι είναι το καπιταλιστικό σύστημα: σωρεύει πλούτο στους λίγους και φτώχεια στους πολλούς. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα είναι κοντά στα 24.000 ευρώ. Με άλλα λόγια σε μια τετραμελή οικογένεια αντιστοιχεί ετήσιος πλούτος σχεδόν 100.000 ευρώ. Αν αναλογιστούμε με τι εισοδήματα βγάζει το χρόνο μια μέση εργατική οικογένεια, τότε μπορούμε να καταλάβουμε το μέγεθος της κλοπής του κοινωνικού πλούτου από μια ελάχιστη μειοψηφία.

Είπαμε ήδη ότι ένας λόγος που η κυρίαρχη προπαγάνδα αποκρύβει τον πλούτο που έχουν συσσωρεύσει οι καπιταλιστές, είναι για να κρύψει το «πού υπάρχουν τα λεφτά». Υπάρχει κι ένας

δεύτερος λόγος: Να κρύψουν ότι η οικονομική κρίση, στην οποία βρισκόμαστε σήμερα, έχει αιτία ακριβώς τον τρόπο που συσσωρεύεται ο πλούτος μέσα στον καπιταλισμό σαν ένα διεθνές σύστημα στο οποίο η Ελλάδα είναι πλήρως ενταγμένη. Να κρύψουν ότι η «στρέβλωση» της ελληνικής οικονομίας είναι η ίδια «στρέβλωση» που έχει βάλει όλο τον κόσμο σε μια τεράστια κρίση. Και αυτή η στρέβλωση δεν είναι άλλη από τον καπιταλιστικό τρόπο που είναι οργανωμένες οι σημερινές κοινωνίες. Να κρύψουν ότι ο καπιταλισμός δεν είναι μόνο άδικος, αλλά και αδιέξοδος. Να κρύψουν ότι το κυνήγι του κέρδους κάποια στιγμή οδηγεί την κοινωνία στην κρίση και την καταστροφή.

Οι «εθνικές ιδιαιτερότητες», το χρέος και η διεθνής κρίση

Αν φταίγανε κάποιες «ιδιαιτερότητες» και «στρεβλώσεις» της ελληνικής οικονομίας, γιατί η κρίση ήρθε τώρα και όχι πριν χρόνια; Η απάντηση είναι απλή: Η δυναμική του ελληνικού καπιταλισμού ήταν που επέτρεπε τη διατήρηση του χρέους σε υψηλά επίπεδα από το 1996 έως το 2008 (υπολογιζόταν κοντά στο 100% του ΑΕΠ με βάση τα «μαγειρεμένα» στατιστικά στοιχεία, αλλά στην πραγματικότητα βρισκόταν κοντά στο 110% του ΑΕΠ), χωρίς οι διεθνείς και εγχώριοι πιστωτές του ελληνικού κράτους να «ανησυχούν» για τη «μικρή παραγωγική βάση της Ελλάδας». Προφανώς οι τραπεζίτες δεν είναι τόσο βλάκες που δεν έβλεπαν τις υποτιθέμενες «στρεβλώσεις» της ελληνικής οικονομίας, ούτε «παραπλανήθηκαν» από τα «μαγειρεμένα» στατιστικά στοιχεία. Απλούστατα έβλεπαν έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους καπιταλισμούς στην ευρωζώνη.

Αν κάτι άλλαξε απότομα με την πρόσφατη κρίση χρέους, δεν είναι ούτε η παραγωγική βάση της ελληνικής οικονομίας, ούτε η «ανταγωνιστικότητα», ούτε το έλλειμμα εισαγωγών-εξαγωγών (αντίθετα αυτό μειώθηκε λόγω της ύφεσης), ούτε το ύψος του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ μεταβλήθηκε τόσο σημαντικά τους τελευταίους μήνες. Αυτό που άλλαξε ήταν ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση χτύπησε άσχημα τον ελληνικό καπιταλισμό,

αλλά και την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων στην οποία έχει επεκταθεί.

Η ύφεση είχε άμεσα αποτελέσματα. Το πρώτο ήταν η κατάρρευση των κρατικών εσόδων, η αύξηση των δαπανών (28 δισ. πήραν σε ρευστό και εγγυήσεις μόνο οι τράπεζες) και η συνακόλουθη εκτίναξη του ελλείμματος του 2009. Σε συνδυασμό με τη μείωση του ΑΕΠ λόγω της ύφεσης, αυτό σημαίνει ότι το χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ) έχασε τη σταθερότητα που είχε την τελευταία δεκαετία και απέκτησε απότομη και εκρηκτικά ανοδική δυναμική. Μάλιστα αυτή η ανοδική πορεία προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί λόγω της διάρκειας της ύφεσης. Το ίδιο το μνημόνιο, που υπέγραψε η ελληνική κυβέρνηση με την «τρόικα» ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ, προβλέπει ότι το χρέος, παρόλη την εξοντωτική λιτότητα, θα φτάσει το 150% στο τέλος του 2014.

Η ύφεση αυτή θα μπορούσε να έχει προσωρινό χαρακτήρα, αν η διεθνής οικονομία πήγαινε καλά. Όμως, μέσα στη γενικευμένη κρίση του καπιταλισμού διεθνώς, η προοπτική επιστροφής της ελληνικής οικονομίας στην ανάκαμψη γίνεται περισσότερο επισφαλής. Με δυο λόγια, αυτό που άλλαξε και οδήγησε στην κρίση χρέους δεν είναι τόσο το χρέος του παρελθόντος όσο τα αυξημένα ελλείμματα και το χρέος που προβλέπεται να συσσωρευτεί στο μέλλον. Δεν είναι οι «στρεβλώσεις», αλλά οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας που, από αναπτυσσόμενη, βυθίζεται στην ύφεση και αυτό επιδρά άμεσα στην ικανότητα του ελληνικού κράτους να μπορεί να κάνει το χρέος διαχειρίσιμο για τα επόμενα χρόνια.

Η ελληνική κρίση δεν είναι λοιπόν ιδιαιτερότητα, αλλά μέρος της διεθνούς κρίσης του καπιταλισμού. Το δημόσιο χρέος αυξήθηκε όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σχεδόν σε όλες τις χώρες τα τελευταία 30 χρόνια, σαν αποτέλεσμα της συστηματικής επιδότησης των κερδών από τα κράτη. Το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, το 2008, έκανε παγκόσμιο επίσης το πρόβλημα της απότομης αύξησης των κρατικών ελλειμμάτων και χρεών λόγω της ύφεσης, αλλά και λόγω των τεράστιων πακέτων διάσωσης στις τράπεζες και στις άλλες μεγάλες επιχειρήσεις, που κινδύνευαν με χρεοκοπία.

Όπως έγραφαν χαρακτηριστικά οι «Financial Times», στις 10 Φλεβάρη του 2010: «Ξεκίνησε στην Αθήνα. Εξαπλώνεται στη Λισαβόνα και στη Μαδρίτη. Αλλά θα ήταν θανάσιμο λάθος να υποθέσουμε ότι η κρίση χρέους θα μείνει περιορισμένη στις πιο αδύνατες οικονομίες της ευρωζώνης. Αυτό που συμβαίνει είναι κάτι περισσότερο από ένα μεσογειακό πρόβλημα με ένα αγροτικό ακρωνύμιο [PIGS]. Πρόκειται για μια κρίση των δημοσίων οικονομικών του δυτικού κόσμου»[22].

Τα ποσά που θα δανειστούν τα κράτη το επόμενο διάστημα θα είναι πολύ πιο αυξημένα από ό,τι στο παρελθόν, οδηγώντας έτσι σε μια διεθνή αυξημένη ζήτηση κεφαλαίων, που θα πρέπει να κατευθυνθούν σε κρατικά ομόλογα ανά τον κόσμο. Αν συνυπολογίσουμε ότι, παρά τη διάσωσή τους από τα κράτη, οι τράπεζες εξακολουθούν να κατέχουν πολλά «τοξικά» ομόλογα, τότε μπορούμε να κατανοήσουμε τον πανικό των «αγορών», που έβλεπαν να αυξάνεται το ρίσκο της αγοράς κρατικών ομολόγων, τα οποία πιθανόν δεν θα αποπληρωθούν ποτέ, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες οικονομίες διεθνώς.

Αυτό οδήγησε, την άνοιξη του 2009, στην άνοδο των σπρεντ στην Ελλάδα και ακολούθως στην Πορτογαλία και την Ισπανία, στην άνοδο των διαπραγμαζικών επιτοκίων στην Ευρώπη όπως και με την τραπεζική κρίση του 2008, στον πανικό για το ευρώ που άρχισε να πέφτει με γρήγορους ρυθμούς. Η πιθανή κατάρρευση της Ελλάδας δεν ήταν ένα τοπικό πρόβλημα «εθνικών ιδιαιτεροτήτων» το οποίο, αν εκείνη πτώχευε, θα περιοριζόταν σε «εθνικές» και μόνο συνέπειες. Η ελληνική κρίση είναι ένα ακραίο δείγμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και της μετάλλαξής της σε διεθνή κρίση κρατικών ελλειμμάτων και χρεών, η οποία, αν αφηνόταν στην τύχη της, κινδύνευε να έχει μια επίδραση ντόμινο καταρχήν στο ευρώ και στην ευρωπαϊκή οικονομία και στη συνέχεια και στην παγκόσμια, πολύ χειρότερη από την επίδραση που είχε η χρεοκοπία της Λήμαν Μπράδερς το 2008.

Η ίδια η δημιουργία του πακέτου διάσωσης και του μνημονίου, που υπέγραψε η ελληνική κυβέρνηση με την τρόικα, είναι αποτέλεσμα αυτής

της αλληλεξάρτησης της ελληνικής με τη διεθνή κρίση. Ήταν μια διάσωση που την επιδίωξε πρώτα και κύρια η ελληνική κυβέρνηση και η ελληνική άρχουσα τάξη τη στηρίζει με νύχια και δόντια. Αντίθετα, διάφορες χώρες, με επικεφαλής τη Γερμανία, στην αρχή αρνούσαν να συμμετέχουν στη διάσωση της Ελλάδας, οδηγώντας σε τριγμούς τη συνοχή του Γαλλογερμανικού άξονα, την ίδια την καρδιά της ευρωζώνης και τη σταθερότητα του ευρώ.

Μνημόνιο: Στην υπηρεσία του κεφαλαίου σε Ελλάδα και Ευρώπη

Το μνημόνιο σηματοδοτεί μια πραγματική χούντα των «αγορών», σηματοδοτεί το ξεμπρόστιασμα της κοινοβουλευτικής «δημοκρατίας», αφού η εκλεγμένη κυβέρνηση εφαρμόζει την αντίθετη πολιτική από αυτή για την οποία δεσμεύτηκε προεκλογικά και σε συνεργασία με μη εκλεγμένους «τεχνοκράτες» παίρνει αποφάσεις ζωής και θανάτου για τους εργαζόμενους. Όμως είναι ψέμα ο ισχυρισμός της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου ότι όλα γίνονται «επειδή χρωστάμε και συνεπώς πρέπει να ακούμε αυτούς που μας δανείζουν». Η κήρυξη «στρατιωτικού νόμου» ενάντια στους εργαζόμενους έγινε πρώτα και

κύρια από την ντόπια άρχουσα τάξη, από την τριπλή πολιτική συνεννόηση ΠΑΣΟΚ-ΝΔ-ΛΑΟΣ, με τη συνεργασία φυσικά των «ξένων» εταίρων τους.

Το μνημόνιο κυβέρνησης-ΔΝΤ-ΕΚΤ είναι ο μόνος δρόμος που έχουν οι ελληνικές πολυεθνικές να υπερασπίσουν το διεθνή ιμπεριαλιστικό τους ρόλο, που περιγράψαμε προηγουμένως. Μια χρεοκοπία του ελληνικού κράτους θα σήμαινε όχι μόνο απώλειες για τις ευρωπαϊκές τράπεζες, αλλά και για τις ελληνικές, που κατέχουν ελληνικά κρατικά ομόλογα αξίας 48 δισ.[23]. Μια χρεοκοπία των ελληνικών τραπεζών θα σήμαινε στην πορεία ραγδαία υποβάθμιση του μεγάλου κεφαλαίου και του ελληνικού καπιταλισμού στην ευρύτερη περιοχή και στο διεθνή ανταγωνισμό. Γι' αυτό και η άρχουσα τάξη επιδίωξε με ένταση τη δημιουργία του λεγόμενου «μηχανισμού στήριξης».

Ήταν μια κίνηση παραχώρησης στο ελληνικό μεγάλο κεφάλαιο, που έχει την ευκαιρία να περισώσει τη δύναμή του μέσα στην κρίση, και όχι μια κίνηση επιβολής ενάντια στα συμφέροντά του. Βέβαια δεν ήταν μια «αλτρουιστική» κίνηση «κοινοτικής αλληλεγγύης». Οι δανειστές σίγουρα θα διεκδικήσουν ανταλλάγματα (χαρακτηριστική είναι η πίεση για την πώληση μονάδων της ΔΕΗ

προς όφελος των γερμανικών και των γαλλικών εταιριών ενέργειας) και σίγουρα η ελληνική άρχουσα τάξη θα αμυνθεί (χαρακτηριστική είναι η πίεση για τη συγχώνευση τραπεζών, ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος «αφελληνισμού» του τραπεζικού συστήματος).

Η υπεράσπιση των μεγάλων καπιταλιστικών συμφερόντων είναι το μόνο πεδίο «διαπραγμάτευσης» και ανταγωνισμού ανάμεσα στην ελληνική άρχουσα τάξη και τις αντίστοιχες τάξεις στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αντίθετα συμφωνούν απόλυτα να φορτώσουν τα βάρη της κρίσης στους εργαζόμενους καταρχήν και κατά δεύτερον στα μεσαία στρώματα: Η κρίση, σε συνδυασμό με τα μέτρα του μνημονίου, θα σημάνει ένα μεγάλο χτύπημα στα μικροαστικά στρώματα, στους αυτοαπασχολούμενους, στο μικρό και μεσαίο κεφάλαιο, θα σημάνει χρεοκοπίες, εξαγορές, συγχωνεύσεις, πάντα προς όφελος του μεγάλου κεφαλαίου.

Αλλά και για τους καπιταλιστές στην υπόλοιπη Ευρωζώνη, η δημιουργία του μηχανισμού στήριξης ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου, γι' αυτό υποχρεώθηκαν σε στροφή στη μέχρι τώρα πολιτική τους. Σύμφωνα με τη νεοφιλελεύθερη λογική, όποιος αποτυγχάνει, πρέπει να χρεοκοπεί, ώστε να αφήνεται έδαφος στην «αγορά» να λειτουργήσει με τις εναπομείνασες «υγιείς δυνάμεις».

Η ίδια η συνθήκη του Μάαστριχτ απαγορεύσει την ανάληψη χρέους ενός κράτους από ένα άλλο. Ωστόσο, κόντρα στα νεοφιλελεύθερα δόγματα, δημιουργήθηκε ο «μηχανισμός στήριξης», αρχικά για την Ελλάδα και στη συνέχεια για όλη την Ευρώπη, με το κολοσσιαίο ποσό των 750 δις. ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έκανε στροφή 180 μοιρών και άρχισε να αγοράζει κρατικά ομόλογα της Ελλάδας και άλλων «επικίνδυνων» χωρών, τυπώνοντας στην ουσία φρέσκο χρήμα και επιτρέποντας έτσι από τη μια στις τράπεζες να ξεφορτωθούν πιθανά «τοξικά» ομόλογα, ενώ από την άλλη αποδεχόταν την έμμεση μετατροπή των επιμέρους εθνικών χρεών σε ευρωπαϊκό χρέος.

Η πολιτική της Ε.Ε. έχει στόχο την υπεράσπιση του ευρώ, τη διάσωση των τραπεζιών και γενικότερα των συμφερόντων των καπιταλιστών τόσο στην

Ελλάδα όσο και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η πολιτική δεν έχει καμιά πιθανότητα να οδηγήσει σε διέξοδο από την κρίση του συστήματος και πολύ περισσότερο δεν υπάρχει καμιά περίπτωση να εμφανιστεί «φως στο τούνελ» για τους εργαζόμενους. Και αυτό δεν είναι πρόβλημα μόνο της Ελλάδας, αλλά διεθνές και ιδιαίτερα έντονο στην ευρωζώνη. Όπως γράφουν χαρακτηριστικά οι «Financial Times»:

«Την περασμένη Παρασκευή (3/9/2010), τα σπρεντ ήταν 3,4% για την Ιρλανδία, 9,4% για την Ελλάδα, 3,4% για την Πορτογαλία και 1,7% για την Ισπανία[24]. (...) Με τα ομόλογα των 10ετών ομολόγων σε αυτά τα επίπεδα –σχεδόν 6%– η Ιρλανδία οδηγείται στη χρεοκοπία. Για να το αποφύγει αυτό, η Ιρλανδία χρειάζεται να δημιουργήσει θεματικούς ρυθμούς ανάπτυξης στο μέλλον. Αλλά πιστεύουμε πραγματικά ότι μπορεί να επαναληφθεί το «θαύμα» της κελτικής τήγρης; Δεν ήταν η παγκόσμια χρηματοπιστωτική φούσκα εγγενές χαρακτηριστικό αυτού του μοντέλου;

»(...) Στην Ελλάδα, το πρόγραμμα προσαρμογής πηγαίνει καλά... (αλλά) η οικονομική εξυγίανση είναι μακριά από το να είναι εξασφαλισμένη. Δεν έχω δει μέχρι στιγμής μια ρεαλιστική εκτίμηση για μια πορεία που να προβλέπει τη σταθεροποίηση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ σε ένα υποφερτό επίπεδο. Αντιθέτως, οι αισιόδοξοι έχουν την τάση να ποντάρουν σε μια μεγάλη –πάνω από τον μέσο όρο– μελλοντική ανάπτυξη, χωρίς να εξηγούν ακριβώς από πού θα προέλθει αυτή η ανάπτυξη»[25].

Οι καπιταλιστές δεν έχουν καμιά ιδέα για το πώς θα ξεπεραστεί η κρίση, γιατί απλούστατα η κρίση είναι εγγενής στο σύστημα. Προσπαθούν απλά να εμποδίσουν την κρίση να πάρει δραματικά χαρακτηριστικά, όπως τη δεκαετία του '30. Η κρίση των κρατικών χρεών μπορεί να οδηγήσει στην είσοδο και άλλων χωρών στον «ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης», όπως της Ελλάδας. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ένα πολύ πιθανό σενάριο είναι επίσης η παράταση του «μηχανισμού στήριξης» και φυσικά του μνημονίου και μετά την τριετία που τελειώνει ο τωρινός δανεισμός της τρόικας. Επίσης, οι άρχουσες τάξεις προετοιμάζονται ακόμα και για το ενδεχόμενο

«ελεγχόμενης χρεοκοπίας» κάποιων χωρών, γι' αυτό και η ΕΚΤ αγοράζει τα κρατικά ομόλογα, ώστε να προστατέψει τις τράπεζες από τα «τοξικά» χρέη σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Από την άλλη, οι άρχουσες τάξεις έχουν απόλυτα ξεκάθαρο για το ποιος θα πληρώσει τα σπασμένα της κρίσης: οι εργαζόμενοι πρέπει να θυσιαστούν, ώστε να προστατευτεί η κερδοφορία του κεφαλαίου. Ο φόβος ότι η κρίση χρέους απειλεί όλη την Ευρώπη, αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο, οδηγεί τις κυβερνήσεις σε μέτρα λιτότητας για να περιορίσουν τα ελλείμματα και να σταματήσουν την ανοδική πορεία των κρατικών χρεών. Η επίθεση στην εργατική τάξη και στα λαϊκά στρώματα είναι κοινή και συντονισμένη σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες (ακόμα και σε αυτές εκτός ευρώ, όπως η Βρετανία). Στην ουσία ένα άτυπο «μνημόνιο» λιτότητας επιβάλλεται από τις κυβερνήσεις ενάντια στους εργαζόμενους σε όλο το δυτικό κόσμο.

Ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Κάμερον δικαιολόγησε τα μέτρα λιτότητας, που πήρε, ως εξής: «Σε όλο τον κόσμο, οι λαοί και οι κυβερνήσεις τους έχουν σημάνει συναγεμμό για τους κινδύνους που σημαίνει ο μη έλεγχος των χρεών τους. Και η Βρετανία πρέπει να είναι μέρος αυτού του διεθνούς ρεύματος... Η χώρα πληρώνει το τίμημα για το γεγονός ότι το

μέγεθος του δημόσιου τομέα έχει εκτροχιασθεί σε σχέση με αυτό του ιδιωτικού τομέα. Οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν μείνει αλώβητοι από τις σκληρές πραγματικότητες της ύφεσης, ενώ όλοι οι υπόλοιποι πληρώνουν το τίμημα» [26].

Είναι ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα που δείχνει όχι μόνο το διεθνή χαρακτήρα της κρίσης χρέους, αλλά και την απίστευτη ομοιότητα στην προπαγάνδα των κυβερνήσεων, που ρίχνουν την ευθύνη στους εργαζόμενους, στο «σπάταλο κράτος» και στις «εθνικές ιδιαιτερότητες» των οικονομιών των χωρών τους.

Σοσιαλιστική διέξοδος

Συνοψίζοντας, η ελληνική οικονομία έχει παρόμοιες «στρεβλώσεις» με τις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού: ανάπτυξη στηριγμένη στη γιγάντωση του χρηματοπιστωτικού τομέα και στη φούσκα της «οικονομίας του χρέους» (κρατικού και ιδιωτικού), γιγάντωση των κρατικών χρεών ως αποτέλεσμα των επιδοτήσεων προς το κεφάλαιο, εξαγωγή κεφαλαίων και ιμπεριαλιστική επέκταση στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η κρίση που χτυπάει την ελληνική οικονομία, δεν είναι «εθνική ιδιαιτερότητα», αλλά κομμάτι της κρίσης του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος. Και

ακριβώς γι' αυτό δεν έχει καμιά πιθανότητα να ξεπεραστεί με μέτρα «εθνικού» χαρακτήρα είτε με μέτρα «διεθνούς συνεργασίας». Είναι κρίση αδιέξοδη, όσο το κριτήριο του κέρδους θα είναι η κινητήριος δύναμη της οικονομίας. Ακόμα και στην περίπτωση που μια πρόσκαιρη ανάκαμψη δώσει ανάσα στο σύστημα, αυτή θα συνεχίσει να γίνεται πάνω στις πλάτες των εργαζομένων, με μια λιτότητα χωρίς τέλος, αλλά με όλο και μεγαλύτερη αγριότητα.

Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Κρις Χάρμαν:

«Η κρίση είναι το αποτέλεσμα του γεγονότος ότι το σύστημα στηρίζεται πάνω σε μια μεγάλη αντίφαση. Υπάρχει μια τεράστια αλληλεξάρτηση των ανθρώπων από τη μια άκρη του κόσμου μέχρι την άλλη, μέσω του παγκόσμιου συστήματος της παραγωγής, για να παράγονται και να διανέμονται τα αγαθά που χρειάζονται για την επιβίωσή μας, αλλά ο έλεγχος βρίσκεται στα χέρια αντίπαλων προνομιούχων ομάδων, που ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να εκμεταλλεύονται όλους εμάς τους υπόλοιπους. Υπάρχει μόνο μια απάντηση σε αυτό: να παλέψουμε για να περάσει ο έλεγχος των μέσων της παραγωγής του πλούτου στα χέρια της κοινωνικής πλειοψηφίας του κόσμου, έτσι ώστε η συνεργασία για την παραγωγή των αγαθών, που έχουμε ανάγκη, να αντικαταστήσει τον ανταγωνισμό για το κέρδος. Μόνο έτσι θα μπορέσουν να συγχρονιστούν η κατανάλωση και η επένδυση και να σταματήσουν οι κρίσεις της υπερπαραγωγής. Μόνο έτσι θα καταφέρουμε να δώσουμε τέλος στον παραλογισμό της φτώχειας μέσα στην αφθονία, της “ανάγκης” να καταναλώνουν οι άνθρωποι λιγότερο, επειδή έχουν παραχθεί πάρα πολλά. Μόνο έτσι μπορούμε να αντικαταστήσουμε με το δημοκρατικό προγραμματισμό το παρανοϊκό τζογάρισμα πάνω στα σπίτια, τις δουλειές και τα χρέη των ανθρώπων. Για να απαλλαγούμε οριστικά από τις κρίσεις του καπιταλισμού, με λίγα λόγια, θα πρέπει να απαλλαγούμε από τον ίδιο τον καπιταλισμό»[27].

Δεν υπάρχει ένας εύκολος, σταδιακός τρόπος να γίνει αυτό. Και ένας από τους βασικούς λόγους, που δεν το επιτρέπει αυτό, είναι η οικονομική πραγματικότητα. Στις δεκαετίες της μεταπολεμικής «χρυσής εποχής» του καπιταλισμού, γνώρισαν

μεγάλη ανάπτυξη κόμματα που υπόσχονταν αυτή τη σταδιακή αλλαγή προς όφελος των εργαζομένων με διαδοχικές μεταρρυθμίσεις (σοσιαλδημοκρατία). Η πολιτική αυτή είχε αποτελέσματα εκείνη την εποχή: βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, δημιουργία του κοινωνικού κράτους κ.λπ. Όμως ήταν εφικτή όχι γιατί άλλαζε τον καπιταλισμό, αλλά γιατί δεν τον έβλαπτε σημαντικά και από ορισμένες πλευρές τον ωφελούσε κιόλας. Η κερδοφορία του συστήματος παρέμεινε αλώβητη και η οικονομία συνέχιζε την ανοδική της πορεία. Όμως, όταν οι κρίσεις έκαναν την επανεμφάνισή τους τη δεκαετία του '70, όταν ο καπιταλισμός μπήκε σε μια πορεία παρακμής, η πολιτική αυτή έχασε το έδαφος κάτω από τα πόδια της. Οι μεταρρυθμίσεις υπέρ των εργαζομένων έρχονταν πλέον σε όλο και πιο ευθεία αντιπαράθεση με την κερδοφορία του κεφαλαίου.

Όλες οι αριστερές κυβερνήσεις (συχνά με τη συμμετοχή ή την ανοχή των κομμουνιστικών κομμάτων) βρέθηκαν αργά ή γρήγορα αντιμέτωπες με τη σκληρή πραγματικότητα ότι η οικονομία δεν δουλεύει και δεν αναπτύσσεται, αν οι καπιταλιστές δεν βγάζουν κέρδη. Το δίλημμα ήταν αμείλικτο. Ή θα έπρεπε να ανατρέψουν τον καπιταλισμό, ή θα έπρεπε να στραφούν ενάντια στους εργάτες για να αναστηλώσουν την κερδοφορία του συστήματος. Αρνούμενα από τη φύση τους να πάρουν το δρόμο της επανάστασης, τα κόμματα αυτά κατέληξαν υποστηρικτές της αντιλαϊκής πολιτικής, κατέληξαν να είναι, υποτίθεται, μεταρρυθμιστικά κόμματα, χωρίς να έχουν να προσφέρουν ούτε μια θετική μεταρρύθμιση υπέρ των εργαζομένων.

Προεκλογικά ο Γ. Παπανδρέου είχε πετάξει δημαγωγικά το σύνθημα «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα» (χωρίς βέβαια να «διευκρινίσει» ότι αυτός υποστηρίζει τη βαρβαρότητα). Το δίλημμα αυτό είναι πραγματικό: Η πάλη για το σοσιαλισμό είναι η μόνη ρεαλιστική διέξοδος από την κρίση που έχουν οι εργαζόμενοι. Αυτό που έχουμε μπροστά μας δεν είναι ένας «πατριωτικός» αγώνας για «να σώσουμε τη χώρα», να «ξεστρεβλώσουμε την εθνική μας οικονομία», αλλά ένας ταξικός και διεθνιστικός αγώνας, μαζί με τους εργαζόμενους και των άλλων χωρών, που

Αυτό που έχουμε μπροστά μας δεν είναι ένας «πατριωτικός» αγώνας, αλλά ένας ταξικός και διεθνιστικός αγώνας, μαζί με τους εργαζόμενους και των άλλων χωρών, που δεν μπορεί να έχει άλλο τελικό στόχο από την ανατροπή του καπιταλισμού.

δεν μπορεί να έχει άλλο τελικό στόχο από την ανατροπή του καπιταλισμού.

Βέβαια όλα αυτά θα μπορούσαν να είναι και λόγια του αέρα, αν δεν συνοδεύονται και από μια ρεαλιστική πολιτική που να ξεκινά από τη σημερινή, μη επαναστατική, πραγματικότητα. Όμως, πριν περάσουμε σε αυτό, αλλά και για να μπορούμε να διαμορφώσουμε μια ρεαλιστική σημερινή πολιτική, έχει μεγάλη σημασία να κατανοήσουμε ποιος είναι ο τελικός στόχος. Το ξεκαθάρισμα ότι μόνη ρεαλιστική διέξοδος είναι ο σοσιαλισμός έχει πολύ συγκεκριμένες πρακτικές συνέπειες.

Πρώτον, μπορεί να εξοπλίσει την Αριστερά, τους ενταγμένους, τους ανένταχτους, τους νέους αγωνιστές που ριζοσπαστικοποιούνται σήμερα, όλους αυτούς που αποτελούν την πρωτοπορία στους αγώνες των εργαζόμενων, με ένα σαφές όραμα, δημόσια διατυπωμένο στην κοινωνία, που να αποτελεί αντίπαλο δέος στην πολιτική του «μονόδρομου» στον οποίο μας οδηγεί η διατήρηση του καπιταλισμού εν μέσω κρίσης. Χωρίς τη διατύπωση ενός σοσιαλιστικού οράματος, που είναι η μόνη ρεαλιστική διέξοδος από την κρίση, η Αριστερά θα παραμένει απλή δύναμη διαμαρτυρίας («που λέει μόνο όχι, αλλά χωρίς να έχει προτάσεις», όπως είναι η μόνιμη προπαγάνδα της άρχουσας τάξης). Το όραμα μιας άλλης κοινωνίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση, ώστε η Αριστερά να μπορέσει να διεκδικήσει την ηγεμονία μέσα στην κοινωνία και να πείσει ότι αποτελεί δύναμη πραγματικής αλλαγής.

Δεύτερον, ξεκαθαρίζει την κατεύθυνση των διεκδικήσεών μας: Οι αγώνες και τα αιτήματα, για τα οποία παλεύουμε σήμερα, δεν μπορούν να οδηγήσουν σε μια νέα εποχή σταθερής βελτίωσης της καπιταλιστικής οικονομίας. Στις συνθήκες της κρίσης δεν μπορούμε να έχουμε και την πίτα ολόκληρη και το σκύλο χορτάτο, και τα κέρδη αλώβητα και τους εργαζόμενους εξασφαλισμένους. Καμιά πολιτική και πολύ περισσότερο καμιά αριστερή πολιτική δεν μπορεί να βγάλει τον καπιταλισμό από την εγγενή του

κρίση. Τα μέτρα, οι διεκδικήσεις και οι αγώνες, που προτείνει η Αριστερά, μπορούν να έχουν ένα μόνο στόχο: να προστατέψουν, έστω προσωρινά και όσο είναι δυνατόν, τους εργαζόμενους από το να φορτωθούν το βάρος της κρίσης (έχοντας πλήρη συνείδηση ότι έτσι βλάπτουμε τους καπιταλιστές και την κερδοφορία της «εθνικής οικονομίας») και ταυτόχρονα μέσα από την πείρα αυτών των αγώνων, να μπορέσουν οι εργαζόμενοι να φτάσουν στο επίπεδο της πάλης και της οργάνωσης, που απαιτείται, ώστε να γίνει εφικτό στο μέλλον η ανατροπή του καπιταλισμού. Τρίτον, ξεκαθαρίζει το χαρακτήρα των σημερινών αγώνων. Τα τελευταία 30 χρόνια, οι άρχουσες τάξεις, αντιμέτωπες με την παρακμή του καπιταλισμού και την πτώση της κερδοφορίας τους, υποχρεώθηκαν σε μια συνεχή επιθετικότητα απέναντι στο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και των άλλων λαϊκών στρωμάτων. Οι συνήθεις τρόποι συνδικαλιστικής διεκδίκησης, οι διαπραγματεύσεις και οι συμβολικές απεργίες, γίνονταν όλο και περισσότερο ανεπαρκείς και αναποτελεσματικοί. Χρειάστηκε η κλιμάκωση των αγώνων, η επανεμφάνιση μορφών πάλης όπως οι απεργίες διαρκείας και οι καταλήψεις, ώστε να υποχρεωθούν κάποιες φορές οι καπιταλιστές και οι κυβερνήσεις τους σε αναδίπλωση. Μάλιστα οι όποιες νίκες είχαν στη συντριπτική τους πλειοψηφία αμυντικό χαρακτήρα υπεράσπισης των κεκτημένων και όχι νέες κατακτήσεις. Με άλλα λόγια, η ταξική πάλη έπαιρνε όλο και πιο «άγριες» μορφές τα προηγούμενα χρόνια, τόσο από την πλευρά των αρχουσών τάξεων όσο και από την πλευρά του εργατικού και των άλλων κινημάτων (κυρίως της νεολαίας).

Στην περίοδο της ανοιχτής κρίσης όπως η σημερινή, αυτή η πραγματικότητα οξύνεται στον ύψιστο βαθμό, η ταξική πάλη παίρνει χαρακτήρα ανοιχτού και άγριου πολέμου. Το χτύπημα των εργαζομένων πλέον είναι ζήτημα ζωής και θανάτου για τους καπιταλιστές και τα κέρδη τους, γι' αυτό και οι επιθέσεις τους αποκτούν ήδη πρωτοφανή αγριότητα. Αυτό σημαίνει ότι η

ανάπτυξη του κινήματος το επόμενο διάστημα δεν θα είναι «ομαλή», θα χαρακτηρίζεται από την εναλλαγή ακραίων καταστάσεων, είτε κοινωνικής ακινησίας είτε κοινωνικών εκρήξεων. Σημαίνει ακόμα ότι και ο παραμικρός αγώνας υπεράσπισης των «κεκτημένων» αποκτά τεράστια σημασία, αφού αναπόφευκτα έρχεται σε σύγκρουση με τη συνολική πολιτική επίθεσης του κεφαλαίου, που υλοποιεί η κυβέρνηση. Ακόμα και για να διεκδικήσει ένας κλάδος εργαζομένων μια μικρή αύξηση ή, για παράδειγμα, τη μη ιδιωτικοποίηση των συγκοινωνιών, βρίσκεται αντιμέτωπος με τα κεντρικά διλήμματα που βάζει η κυβέρνηση και το σύστημα, όπως τι θα γίνει με το χρέος, τι θα γίνει με την «ανταγωνιστικότητα της χώρας» κ.λπ.

Μεταβατικές διεκδικήσεις

Συνεπώς, στην περίοδο της κρίσης δεν μπορούμε να στηρίξουμε ούτε τους στοιχειώδεις αμυντικούς αγώνες, χωρίς να έχουμε απαντήσεις στα διλήμματα που βάζει η κρίση του συστήματος. Τα «κεκτημένα» απειλούν την κερδοφορία του συστήματος και γι' αυτό οι καπιταλιστές είναι αποφασισμένοι να τα γκρεμίσουν. Είναι υποχρεωτικό, συνεπώς, να συνδυάσουμε την άμυνα με επιθετικούς στόχους, που αφορούν την ίδια τη διεύθυνση της οικονομίας.

Τέτοιες διεκδικήσεις πρέπει να είναι:

1) Το μνημόνιο που υπέγραψε η ελληνική κυβέρνηση με την τρόικα Ε.Ε.-ΕΚΤ-ΔΝΤ είναι μια συμφωνία των καπιταλιστών σε Ελλάδα και Ευρώπη για να σωθούν οι τράπεζες και τα κέρδη του μεγάλου κεφαλαίου. Καμιά εξουσιοδότηση δεν έδωσαν οι εργαζόμενοι στην κυβέρνηση να υπογράψει αυτή τη βάρβαρη συμφωνία, καμιά δέσμευση, κανένα όφελος και καμιά υποχρέωση δεν έχουν να τη «σεβαστούν». Τα στοιχειώδη συμφέροντα των εργαζομένων, αλλά και ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων επιβάλλουν

την πάλη για την ανατροπή του μνημονίου και των μέτρων, που αυτό προβλέπει, εδώ και τώρα.

2) Απέναντι στο χρέος έχουμε να διακηρύξουμε ότι αυτό είναι αποτέλεσμα της χρόνιας επιδότησης των καπιταλιστών από το κράτος, ότι οι εργαζόμενοι δεν έχουν ωφεληθεί από το χρέος και δεν έχουν υποχρέωση να πληρώσουν ούτε ένα ευρώ. Οι πολιτικές λιτότητας για την εξυπηρέτηση του χρέους είναι ένας βασικός μηχανισμός αναδιανομής του πλούτου προς όφελος του κεφαλαίου. Διεκδικούμε να δημοσιευτούν άμεσα τα στοιχεία για την ταυτότητα αυτών που κατέχουν το χρέος, ώστε να δούμε σε ποιους «αναξιοπαθούντες» καπιταλιστές οφείλει το κράτος λεφτά. Κεντρικό μας αίτημα πρέπει να είναι η άμεση και μονομερής παύση πληρωμών του χρέους και η πάλη για την πλήρη διαγραφή του. Είναι ένα αίτημα που δεν έχει «εθνικό» χαρακτήρα, δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Είναι μια διεκδίκηση αναγκαία για τους εργαζόμενους και στις άλλες χώρες, που στενάζουν κάτω από τα προγράμματα λιτότητας.

Η προπαγάνδα των καπιταλιστών στην Ευρώπη για παράδειγμα, πιστή στο δόγμα «διαίρει και βασίλευε», λέει στους Γερμανούς εργαζόμενους να μην αγωνίζονται ενάντια στους Γερμανούς καπιταλιστές και στα μέτρα λιτότητας της Μέρκελ, αφού «υπεύθυνη» είναι τάχα η «διάσωση των τεμπέληδων Ελλήνων που ζουν με δανεικά». Όμως δεν διεκδικούμε να καταργηθεί το ελληνικό χρέος για να το φορτωθούν οι Γερμανοί φορολογούμενοι, διεκδικούμε να καταργηθεί το κρατικό χρέος για όλες τις χώρες της Ευρώπης και να το φορτωθούν οι τραπεζίτες και οι καπιταλιστές που κερδίζουν από αυτό. Είναι ένα αίτημα που μπορεί να συνδέσει τους αγώνες των εργαζομένων ενάντια στα αφεντικά της κάθε χώρας σε όλη την Ευρώπη και ακόμα παραπέρα. Η κινδυνολογία ότι χρεοκοπία=καταστροφή είναι ψεύτικη. Τα κράτη δεν χρεοκοπούν όπως

Κεντρικό μας αίτημα πρέπει να είναι η άμεση και μονομερής παύση πληρωμών του χρέους και η πάλη για την πλήρη διαγραφή του. Είναι ένα αίτημα που δεν έχει «εθνικό» χαρακτήρα, δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Είναι μια διεκδίκηση αναγκαία για τους εργαζόμενους και στις άλλες χώρες, που στενάζουν κάτω από τα προγράμματα λιτότητας.

οι επιχειρήσεις ή οι ιδιώτες. Δεν υπάρχει καμιά εξουσία (εκτός από τον πόλεμο) που να επιβάλει κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων ενός κράτους, αν αρνηθεί να πληρώσει τα χρέη του.

«Και πού θα βρεθούν τα λεφτά για να πληρωθούν οι μισθοί και οι συντάξεις, χωρίς δανεισμό του κράτους;» είναι η προφανής ερώτηση των υπερασπιστών του μνημονίου και της ακολουθούμενης πολιτικής. Η απάντηση είναι ότι, με την παύση πληρωμών του χρέους, το έλλειμμα του προϋπολογισμού γίνεται ελάχιστο. Μια απλή αύξηση της φορολογίας των επιχειρήσεων και η περικοπή των στρατιωτικών δαπανών, θα ήταν αρκετά για να ισοσκελισθούν τα έξοδα του κράτους με τα έσοδα. Με πρόσθετα μέτρα (βλέπε παρακάτω) θα υπήρχε και περίσσειμα για άμεσες παροχές.

3) Στην κινδυνολογία ότι αυτό θα οδηγήσει σε κατάρρευση το ευρώ, σε έξοδο της Ελλάδας από την ευρωζώνη κ.λπ., απαντάμε ότι ακόμα κι αν είναι πραγματική αυτή η πιθανότητα, οι εργαζόμενοι, και στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες, δεν ενδιαφέρονται αν θα πληρώνονται σε ευρώ, σε δραχμές, σε μάρκα ή σε ρούβλια. Ούτε οι χώρες που είναι εκτός ευρώ «καταστράφηκαν», ούτε οι χώρες που είναι εντός ευρώ «σώθηκαν». Αυτό που έχει σημασία είναι οι μισθοί να φτάνουν για να γεμίσει το καλάθι στο σουπερμάρκετ, για να μπορεί κάθε εργαζόμενος να ζει αξιοπρεπώς. Αυτό που έχει τελικά σημασία είναι η αγοραστική αξία των μισθών μας και όχι σε τι νόμισμα θα πληρωνόμαστε. Το παραμύθι ότι μέσα στην Ε.Ε. «θα τρώμε με χρυσά κουτάλια» τελείωσε.

Η ρήξη με τις πολιτικές της Ε.Ε. είναι αναγκαία προϋπόθεση για να υπερασπίσουμε τα δικαιώματα της εργαζόμενης πλειοψηφίας όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Το συμφέρον των εργαζομένων επιτάσσει λοιπόν καμιά θυσία για το ευρώ (ή για τη δραχμή ή για οποιοδήποτε άλλο νόμισμα). Είτε μέσα στην Ε.Ε. είτε έξω, αυτό που είναι καθοριστικό για τα συμφέροντα των εργαζομένων είναι να μπει χέρι στα κέρδη και στον πλούτο που έχουν συσσωρεύσει οι καπιταλιστές, σε όποιο νόμισμα κι αν αυτά εκφράζονται.

4) Οι τράπεζες είναι από τους βασικούς υπεύθυνους της κρίσης. Απομύζησαν τον

πλούτο της κοινωνίας τα προηγούμενα χρόνια και γιγαντώθηκαν. Με το ξέσπασμα της κρίσης διασώθηκαν, ρουφώντας τεράστια ποσά από τα κράτη. Επιπλέον, για να εξασφαλίσουν την κερδοφορία τους, οδηγούν την οικονομία στην ασφυξία και στην καταστροφή μέσω του παγώματος των πιστώσεων και της τοκογλυφίας τόσο πάνω στο κρατικό χρέος όσο και στο ιδιωτικό χρέος των νοικοκυριών και των μικρών επιχειρήσεων. Οι τράπεζες είναι από τους πιο παρασιτικούς τομείς μέσα στον καπιταλισμό: δεν παράγουν τίποτα, αλλά διαχειρίζονται τον πλούτο άλλων. Δεν υπάρχει κανένας λόγος τα παράσιτα αυτά να βγάζουν κέρδη και να συσσωρεύουν πλούτο. Πρέπει να πάψει άμεσα ο στόχος του τραπεζικού συστήματος να είναι η κερδοφορία και αυτό μπορεί να γίνει μόνο με έναν τρόπο. Με την πλήρη κρατικοποίηση όλων των τραπεζών, με την απαίτηση από ένα κρατικό τραπεζικό σύστημα να διαγράψει τα χρέη των οικονομικά ασθενέστερων (π.χ. τα δάνεια πρώτης κατοικίας, τα καταναλωτικά δάνεια υπερχρεωμένων νοικοκυριών) και να διοχετεύει τους πόρους, που συγκεντρώνει, στην πραγματική οικονομία και όχι στον τζόγο του χρηματιστηρίου και στην επέκταση των τραπεζών στο εξωτερικό.

5) Όμως πέρα από τις τράπεζες, για να προστατευτούμε από την κρίση, είναι άμεσα απαραίτητος ο δημόσιος έλεγχος όλων των βασικών αγαθών, που χρειάζεται μια κοινωνία για να ζήσει. Αγαθά όπως η ενέργεια, το νερό, η επικοινωνία, η υγεία, η ασφάλιση, η παιδεία, η στέγαση και τα δημόσια έργα, η παραγωγή και διάθεση τροφίμων κ.ά., δεν μπορούν να αφεθούν, ειδικά στην περίοδο της κρίσης, στους νόμους της αγοράς και στην επιδίωξη του κέρδους, γιατί αυτό οδηγεί την κοινωνία στη βαρβαρότητα. Τόσα χρόνια, για παράδειγμα, ακούμε ότι «η αγορά και ο ανταγωνισμός» θα δώσουν «λύση» στην ακρίβεια των τροφίμων, αλλά τα καρτέλ ζουν και βασιλεύουν και μέσα στην κρίση συνεχίζουν να ανεβάζουν τις τιμές. Ε, λοιπόν, η λύση είναι απλή. Κρατικοποίηση των καρτέλ εδώ και τώρα.

Πρέπει λοιπόν άμεσα να διεκδικήσουμε το σταμάτημα των ιδιωτικοποιήσεων, την επιστροφή όλων των ιδιωτικοποιημένων ΔΕΚΟ στο δημόσιο (και την κρατικοποίηση των επιχειρήσεων που

εμφανίστηκαν στις μετέπειτα «απελευθερωμένες αγορές», όπως π.χ. στις τηλεπικοινωνίες), αλλά και την κρατικοποίηση επιπλέον τμημάτων του κεφαλαίου, που ελέγχουν αυτούς τους τομείς (φαρμακοβιομηχανία, ιδιωτική υγεία και ασφάλιση, βιομηχανίες τροφίμων και αλυσίδες σουπερμάρκετ, κατασκευαστικές εταιρίες, ακτοπλοΐα και ναυτικές μεταφορές...). Τέλος, απέναντι στην απειλή κλεισίματος μεγάλων επιχειρήσεων ως μη κερδοφόρες, ο μόνος τρόπος να υπερασπίσουμε την παραγωγική βάση που έχει ανάγκη η κοινωνία είναι η διεκδίκηση της κρατικοποίησης χωρίς αποζημίωση τέτοιων επιχειρήσεων.

6) «Πού θα βρεθούν τα λεφτά» για μια τέτοια εκτεταμένη πολιτική κρατικοποιήσεων; Η απάντηση είναι απλή. Δεν χρειάζονται λεφτά, δεν οφείλουμε να δώσουμε ούτε ευρύ αποζημίωση στους τραπεζίτες και στους άλλους καπιταλιστές. Ο πλούτος, που κατέχουν, είναι φτιαγμένος και κλεμμένος από τη δουλειά των εργαζόμενων τόσα χρόνια. Είναι καιρός ο πλούτος αυτός να μπει στην υπηρεσία της κοινής ωφέλειας και όχι να χρησιμοποιείται εχθρικά προς την κοινωνία ή ακόμα και να καταστρέφεται, μόνο και μόνο επειδή το κεφάλαιο αντιμετωπίζει κρίση κερδοφορίας.

7) Δίπλα στα αιτήματα για κρατικοποίηση των τραπεζών και άλλων επιχειρήσεων, προβάλλουμε το αίτημα του εργατικού ελέγχου σε αυτές. Δεν έχουμε καμιά εμπιστοσύνη ότι μια αστική κυβέρνηση θα βάλει στην υπηρεσία του λαϊκού συμφέροντος τις κρατικές επιχειρήσεις. Οι εργαζόμενοι της ΔΕΗ μόλις πρόσφατα δήλωσαν την άρνησή τους στην αύξηση των τιμών του ρεύματος. Θέλουμε να έχουν τη δύναμη και να το επιβάλουν. Το να έχουν λόγο τα συνδικάτα και άλλα καινούρια όργανα εργατικού ελέγχου πάνω στη διεύθυνση των κρατικοποιημένων επιχειρήσεων είναι απαραίτητος όρος, ώστε η

πολιτική τους να τείνει προς την εξυπηρέτηση της κοινής ωφέλειας και όχι προς το συμφέρον των καπιταλιστών. Ο έλεγχος των εργαζομένων στις τράπεζες για το πού κατευθύνονται τα χρήματα, είναι απαραίτητος όρος για να αποφευχθούν κερδοσκοπικά παιχνίδια και εκροές κεφαλαίων στο εξωτερικό.

Τέτοιες και άλλες διεκδικήσεις, σε αυτή την κατεύθυνση, δεν ανασπλώνουν την κερδοφορία του συστήματος και συνεπώς δεν οδηγούν στο ξεπέραςμα της κρίσης του καπιταλισμού, ούτε στην Ελλάδα, ούτε διεθνώς. Δεν σημαίνουν επίσης τη δημιουργία σοσιαλιστικών νησίδων μέσα στον καπιταλισμό. Ο μόνος τρόπος να αποδώσουν πλήρως είναι όταν οι εργαζόμενοι χτίσουν τη δική τους εξουσία και αποκτήσουν την πλήρη έλεγχο όλης της οικονομίας και το σχεδιασμό της με βάση τις ανάγκες και όχι με βάση το κέρδος. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και στο παρόν σύστημα που ζούμε (αν η πάλη των εργαζομένων καταφέρει να επιβάλλει έστω ένα μέρος τους), τέτοιου είδους μέτρα συνιστούν μερική, αλλά σημαντική «παραβίαση» της ιδιοκτησίας και του διεθυντικού δικαιώματος των καπιταλιστών πάνω στον κοινωνικό πλούτο. Συνιστούν ισχυροποίηση του ρόλου των εργαζομένων στη διεύθυνση της οικονομίας. Συνιστούν το απολύτως αναγκαίο «βέτο» που πρέπει να επιβάλλουν οι εργαζόμενοι στο σύστημα, ώστε να εμποδίσουμε τον καπιταλισμό να μας φορτώσει τις συνέπειες της κρίσης του.

Ο χαρακτήρας τέτοιων διεκδικήσεων είναι μεταβατικός: Απαντάνε στα διλήμματα της κυβέρνησης περί «μονόδρομου», διευκολύνουν και στηρίζουν τη συσπείρωση των εργαζομένων σε αγώνες με άμεσους και συγκεκριμένους στόχους, δίνουν τη δυνατότητα στην εργατική τάξη να νιώσει, μέσα από την εμπειρία της στο σήμερα, ότι έχει τη δύναμη και την ικανότητα να απαλλάξει την κοινωνία από το τρελοκομείο

Ο χαρακτήρας τέτοιων διεκδικήσεων είναι μεταβατικός: Απαντάνε στα διλήμματα της κυβέρνησης περί «μονόδρομου», διευκολύνουν και στηρίζουν τη συσπείρωση των εργαζομένων σε αγώνες με άμεσους και συγκεκριμένους στόχους και αποτελούν τη γέφυρα των σημερινών αγώνων μας με το όραμα του σοσιαλισμού.

του καπιταλισμού και να αναλάβει η ίδια τη διαχείριση της οικονομίας και της κοινωνίας. Τέτοιες διεκδικήσεις αποτελούν τη γέφυρα των σημερινών αγώνων μας με το όραμα του σοσιαλισμού.

Τέτοιες διεκδικήσεις σημαίνουν ότι οι εργαζόμενοι και όλοι οι καταπιεσμένοι, απέναντι στον πόλεμο που μας έχει κηρύξει το κεφάλαιο, είμαστε υποχρεωμένοι να κηρύξουμε το δικό μας πόλεμο εναντίον του συστήματος. Στην περίοδο της κρίσης ισχύει το σύνθημα «ή αυτοί, ή εμείς»!

Ακόμα και για να μπορέσουμε να διεκδικήσουμε «συνήθη» αιτήματα, όπως αυξήσεις, προσλήψεις και όχι απολύσεις, σημαίνει ότι πρέπει να κάνουμε πόλεμο, τίποτα δεν θα μας παρακωρήσουν με «διάλογο» ή με συμβολικούς αγώνες διαμαρτυρίας. Χρειάζονται απεργίες διαρκείας, καταλήψεις, εργατικός ξεσηκωμός τελικά, για να καταφέρουμε να σταματήσουμε την αντεργατική επέλαση.

Επιτροπές Αγώνα

Δεν υπάρχει περίπτωση οι συμβιβασμένες συνδικαλιστικές ηγεσίες να μπουκώσουν σε τέτοιους αγώνες. Είναι τελείως απαραίτητο να χτιστούν επιτροπές αγώνα από πρωτοπόρους αγωνιστές μέσα στους χώρους δουλειάς, στις γειτονιές, στις σχολές και τα σχολεία. Επιτροπές αγώνα που να είναι αποφασισμένες να πάρουν το σκληρό δρόμο των αγώνων αντί για τον αδιέξοδο δρόμο του «διαλόγου». Επιτροπές αγώνα που να στηρίζονται πολιτικά σε ένα πρόγραμμα πάλης σαν αυτό που περιγράψαμε παραπάνω, ώστε να μπορούν να απαντάνε στα διλήμματα που μας βάζει το σύστημα.

Είναι ο μόνος τρόπος να αρχίσουμε να χτίζουμε μια εναλλακτική αγωνιστική ηγεσία των αγώνων μας, μέσα σε κάθε χώρο καταρχήν και στη συνέχεια σε ευρύτερο επίπεδο με το συντονισμό τέτοιων επιτροπών αγώνα. Μια εναλλακτική και πρωτοπόρα ηγεσία που να μπορεί να πιέσει τα συνδικάτα για δράση και ακόμα περισσότερο να μπορεί να αναλάβει την οργάνωση αγώνων ακόμα και ανεξάρτητα από τις συνδικαλιστικές ηγεσίες στην πορεία.

Ζούμε τη μεγαλύτερη κρίση του καπιταλισμού

μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το σύστημα είναι γερασμένο και επικίνδυνο και οδηγεί την κοινωνία στην καταστροφή, όσο παρατείνεται η ύπαρξή του. Η κλιμάκωση της ταξικής πάλης, το χτίσιμο μιας Αριστεράς ικανής να μπει επικεφαλής στον αγώνα ενάντια στο σύστημα, είναι η μόνη διέξοδος από τη «φρίκη χωρίς τέλος» που μας επιφυλάσσει ο καπιταλισμός, όχι μόνο στο παρόν, αλλά και στο μέλλον. Είναι ένας δύσκολος και μακροχρόνιος αγώνας, θα έχει αμπώτηδες και παλίρροιες, θα έχει νίκες και ήττες, θα έχει κοινωνικές εκρήξεις και περιόδους αγωνιστικής ακινησίας. Είναι όμως η μόνη προοπτική για ένα καλύτερο μέλλον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. SIPRI Military Expenditure Database, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>
2. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00021&language=en&toolbox=data> και <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00023&language=en&toolbox=data>
3. Έκθεση του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ 2010, <http://www.inegsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/Ethsia-Ekthesh-2010-H-ellhnikh-oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html>
4. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00023&language=en&toolbox=data>
5. Βρετανική στατιστική υπηρεσία, <http://www.statistics.gov.uk/pdfdir/pse0610.pdf>
6. <http://129.3.20.41/eps/pe/papers/0507/0507011.pdf>
7. wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_size_of_police_forces και «Ελευθεροτυπία», <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=81771>
8. US Census Bureau, <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/historical/gands.pdf>
9. World Economic Forum, <http://www.weforum.org/documents/GCR10/Full%20rankings.pdf> και Παγκόσμια τράπεζα, world development indicators, <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>

10. Παγκόσμια τράπεζα, world development indicators, <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>
11. Δημήτρης Λιβιεράτος, <http://tvxs.gr/node/62714>
12. Πολλοί ισχυρίζονται ότι «το κεφάλαιο δεν έχει πατρίδα» και ειδικά αυτό υποτίθεται ότι ισχύει στην περίπτωση των εφοπλιστών. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι το ελληνικό κράτος δεν μπορεί να «βάλει χέρι» στους εφοπλιστές, αφού αυτοί δεν το έχουν ανάγκη και μπορούν να έχουν τα πλοία τους σε σημαίες χωρών φορολογικών παραδείσων, όπως η Λιβερία. Όμως η πραγματικότητα δείχνει ότι έχουν ανάγκη το ελληνικό κράτος και γι' αυτό άλλωστε κρατούν ένα μεγάλο μέρος των πλοίων τους στην ελληνική σημαία. Δυο παραδείγματα για του λόγου το αληθές. Στις αρχές της δεκαετίας έγιναν δυο μεγάλα ναυάγια τάνκερ με τεράστιες οικολογικές καταστροφές και η αιτία ήταν η ανυπαρξία διπλού πυθμένα στα δεξαμενόπλοια αυτά. Η ελληνική κυβέρνηση, διαθέτοντας την ισχυρότερη ναυτιλία στην Ε.Ε., επέβαλε την παράταση της προθεσμίας απόσυρσης των μονοπύθμενων τάνκερ για 15 χρόνια αρχικά και στη συνέχεια (μετά και το δεύτερο ναυάγιο) για 10 χρόνια («Ελευθεροτυπία» 6/6/2003, http://archive.enet.gr/online/online_text/c=114,dt=06.06.2003,id=18166112). Μια δεύτερη απόδειξη ότι οι εφοπλιστές έχουν ανάγκη το κράτος οι εφοπλιστές, είναι οι ελληνικές φρεγάτες που περιπολούν στη θάλασσα της Σομαλίας για την προστασία των εμπορικών πλοίων από τους πειρατές. Ως γνωστόν η Λιβερία δεν διαθέτει φρεγάτες και δεν μπορεί να προστατέψει τους Έλληνες εφοπλιστές.
13. Ιός της «Ελευθεροτυπίας», <http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100530.htm>
14. «Ημερησία» 1/9/2010, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&pubid=54453147>
15. «Το Βήμα» 6/6/2010, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=16&artid=335865&dt=06/06/2010>
16. «Ριζοσπάστης» 17/2/2010, <http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=55505075&publDate=17/2/2010>
17. «Το Βήμα» 30/5/2010, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=16&artid=334632&dt=30/05/2010#ixzz0zaLvVFfu>
18. «Καθημερινή» 6/1/2007, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyepix_1_06/01/2007_211254
19. I.O.B.E. 19-6-2007, http://www.io.be/gr/index.asp?a_id=88&news_id=390
20. «ΤΑ ΝΕΑ» 16/2/2010, <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&artid=4560619&ct=3>
21. wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_%28nominal%29 και http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_%28PPP%29_per_capita
22. Financial Times 10.02.2010, <http://www.ft.com/cms/s/0/f90bca10-1679-11df-bf44-00144feab49a.html>
23. «Ισοτιμία» 23/1/2010, <http://www.isotimia.gr/default.asp?pid=24&ct=6&artid=80332>
24. Το τελικό επιτόκιο δανεισμού των κρατών προκύπτει από την πρόσθεση του σπρεντ με το επιτόκιο δανεισμού της Γερμανίας, που την ίδια μέρα ήταν 2,3%.
25. Financial Times 5.09.2010 <http://www.ft.com/cms/s/0/b11d2732-b915-11df-99be-00144feabdc0.html>
26. «Guardian» 7/6/2010, <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/jun/07/cuts-change-british-way-of-life-david-cameron>
27. Κρις Χάρμαν, «Η νέα κρίση του καπιταλισμού», σελ. 61.

Η μεταλλασσόμενη κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού

Παρουσιάζουμε εδώ αποσπάσματα από την ομιλία που έκανε ο Καναδός σοσιαλιστής Ντέιβιντ Μακνάλι, στο συνέδριο «Socialism 2010» το οποίο διοργάνωσε στο Σικάγο στις 17-20 Ιουνίου η ISO, αδελφή οργάνωση της ΔΕΑ στις ΗΠΑ.

Ο Μακνάλι είναι μέλος της Νέας Σοσιαλιστικής Ομάδας στον Καναδά, καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Γιόρκ, καθώς και συγγραφέας πολλών βιβλίων, ανάμεσά τους και του υπό έκδοση «Global Slump: The Economics and Politics of Crisis and Resistance». Τη μετάφραση έκανε ο Π. Τσάγκαρης.

Θα αρχίσω με κάτι που μπορεί σε μεγάλο βαθμό να νικήσει ως εξυπνακίστικη διατύπωση. Όμως θα σας εξηγήσω γιατί θα το κάνω, κι αν δεν τα καταφέρω, τότε μπορείτε να εκτοξεύσετε εναντίον μου διάφορα αντικείμενα. Η διατύπωση είναι η εξής: Η κρίση τελείωσε, η κρίση συνεχίζεται. Το λέω αυτό επειδή τα περισσότερα σχόλια που ακούμε σχετικά με την κρίση –η οποία άρχισε το καλοκαίρι του 2007 και μετά ξέσπασε μεγαλοπρεπώς το φθινόπωρο του 2008– εστιάζουν μόνο σε μια ιδιαίτερη φάση αυτής της κρίσης και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «α, αυτή η φάση πέρασε, άρα η κρίση τελείωσε».

Αυτό που θέλω να υποστηρίξω εδώ είναι ότι αυτή είναι μια μεταλλασσόμενη κρίση, εξ ου και ο τίτλος της ομιλίας μου. Πρόκειται για μια κρίση της

οποίας ο αδύναμος κρίκος εξακολουθεί να μετατοπίζεται –και συνεπώς θα πρέπει να τη δούμε σε όλη τη δυναμική της: στον τρόπο με τον οποίο εξακολουθεί να μεταλλάσσεται και να παράγει νέες ασθενειες μέσα στο σύστημα, έτσι ώστε τη στιγμή που φαίνεται ότι η προηγούμενη ασθένεια έχει θεραπευτεί, στην πραγματικότητα αποδεικνύεται ότι το μόνο που έχουν καταφέρει είναι να μεταφέρουν τη ζημιά κάπου αλλού.

Λέω, «η κρίση τελείωσε και η κρίση συνεχίζεται», επειδή προς το παρόν η τραπεζική και πιστωτική κρίση του 2008-09 έχει αποτραπεί. Η ελεύθερη πώση έχει σταματήσει, ενώ έχει ανακοπεί προς το παρόν η κατάρρευση των επενδυτικών τραπεζών καθώς και η διάλυση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλον τον κόσμο. Λέω προς το παρόν, επειδή

υπάρχουν διάφορα άγνωστα σενάρια που μπορούν να συμβούν στη πορεία, αρχίζοντας από τις ευρωπαϊκές τράπεζες.

Κατ' αρχάς θα ήθελα να σας υπενθυμίσω τη δραμύτητα της κρίσης και μετά να μιλήσω για το πώς έχει αλλάξει μορφές.

Η δριμύτητα της χρηματοπιστωτικής κρίσης

Κάποιος μπορεί να καταλάβει ότι ζει μέσα σε μια πολύ βαθιά κρίση του συστήματος, όταν μια ολόκληρη σειρά από διαφορετικά «πολιτισμικά» σημεία των καιρών που εμφανίζονται, υποδεικνύουν αυτήν την κρίση. Μερικοί από εσάς μπορεί να γνωρίζουν ότι χάθηκαν περίπου 250.000 θέσεις εργασίας στο χρηματοπιστωτικό κλάδο, κυρίως στη Γουόλ Στριτ στην πορεία της κατάρρευσης των τραπεζών το 2008. Μια σειρά από ανέκδοτα μαύρου χιούμορ άρχισαν να διαδίδονται στην επενδυτική κοινότητα της Νέας Υόρκης –θα σας αναφέρω μάλιστα το αγαπημένο μου από το φθινόπωρο του 2008: Πώς ξεκινάς μια μικρή επιχείρηση; Αγοράζεις μια πολύ μεγάλη και περιμένεις! Όταν τέτοιου είδους αστεία διαδίδονται στους επενδυτικούς και τραπεζικούς κύκλους, τότε ξέρεις ότι τα πράγματα είναι άσχημα. Άλλο ένα ανέκδοτο μαύρου χιούμορ: Ποιος είναι ο ορισμός του αισιόδοξου ανθρώπου; Αισιόδοξος είναι ένας τραπεζίτης που σιδερώνει τρία πουκάμισα την Κυριακή το βράδυ.

Αυτά είναι μερικά από τα σημάδια των καιρών. Όμως τα πιο σοβαρά από αυτά είναι τα εξής: Το Μάρτιο του 2009, οι «Φαϊνάνσιαλ Τάιμς», που μπορεί κάποιος βásiμα να θεωρήσει ως την πιο σημαντική οικονομική εφημερίδα του κόσμου στην αγγλική γλώσσα, άρχισε να δημοσιεύει μια σειρά υπό τον τίτλο «Το μέλλον του καπιταλισμού», λες και αίφνης το θέμα αυτό αποτελεί πλέον επίδικo ζήτημα. Επιτρέψτε μου να παραθέσω μερικά αποσπάσματα από τα σημειώματα των εκδοτών των «Φαϊνάνσιαλ Τάιμς» όταν ξεκινούσαν αυτή τη σειρά. Έγραφαν: «Η σύνθλιψη στον πιστωτικό κλάδο κατέστρεψε την πίστη στην ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς η οποία κυριάρχησε στην οικονομική σκέψη της Δύσης επί μία δεκαετία, όμως τι μπορεί και τι πρέπει να την αντικαταστήσει;». Την επόμενη μέρα έγραψαν ότι «ο κόσμος της περασμένης

τριακονταετίας έχει παρέλθει» (παρεμπιπτόντως νομίζω ότι έχουν δίκιο πάνω σε αυτό και γι' αυτό θα αναφερθώ σε αυτό στην πορεία της ομιλίας). Μετά οι εκδότες παρέθεσαν την άποψη ενός στελέχους της τράπεζας Μέριλ Λιντς, ο οποίος είπε: «Ο κόσμος μας είναι διαλυμένος και ειλικρινά δεν γνωρίζω τι πρόκειται να τον αντικαταστήσει!».

Όλα αυτά μας δίνουν μια ιδέα του πώς ακόμη και ανάμεσα στους κρατούντες, οι πιο σοβαροί οικονομικοί αναλυτές κατανόησαν την κρισιμότητα και τη βαθύτητα του τι συνέβαινε, αλλά και του πώς υπήρξε μια κατακλυσμιαία στροφή –σαν να μετατοπίζονταν οι τεκτονικές πλάκες του παγκόσμιου καπιταλισμού και να μην ήξεραν πού θα βρεθούν μετά το τέλος αυτής της μετατόπισης.

Όμως, αυτό που ίσως συνοψίζει με τον καλύτερο τρόπο τον πανικό της άρχουσας τάξης ήταν το σατιρικό εξώφυλλο του περιοδικού «Economist», το Σεπτέμβριο του 2008 μετά την κατάρρευση της τράπεζας Lehman Brothers. Το περιοδικό είχε μόνον τις εξής δύο λέξεις στο εξώφυλλό του: «Ωρε γαμώτο!». Εκείνη ήταν η μεγαλύτερη χρεοκοπία επιχείρησης στην παγκόσμια ιστορία. Κάποιος μπορεί να νόμιζε ότι η Enron ήταν μεγάλη όταν κατέρρευσε χρωστώντας 60 δισ. δολάρια. Όμως η Lehman Brothers κατέρρευσε χρωστώντας 635

δισ. δολάρια στους πιστωτές της σε ολόκληρο τον κόσμο.

Συνεπώς, αυτό ήταν το πλαίσιο και αυτό που παρήγαγε ήταν η πιο μαζική συντονισμένη παρέμβαση κεντρικών τραπεζών στο λεγόμενο σύστημα της ελεύθερης αγοράς στην ιστορία του παγκόσμιου καπιταλισμού. Δεν γνωρίζουμε τα ακριβή ποσά, αλλά οι συντηρητικοί υπολογισμοί για το μέγεθος των πακέτων διάσωσης που προέρχονται από την Τράπεζα της Αγγλίας κάνουν λόγο για 14 τρισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό ισούται σχεδόν με το ετήσιο ΑΕΠ των ΗΠΑ.

Αν σε αυτά προσθέσεις τα επιπλέον 1 τρισεκατομμύριο δολάρια τα οποία αποφάσισαν να διοχετεύσουν στο σύστημα πριν από μερικές εβδομάδες στην Ευρώπη, κι αν συνυπολογίσεις τα αναπτυξιακά πακέτα κ.λπ., πολύ πιθανά το ποσό με το οποίο οι κεντρικές τράπεζες και τα κράτη παρεμβαίνουν και δαπανούν για διασώσουν και να σταθεροποιήσουν το σύστημα, μπορεί να φτάνει τα 20 τρισ. δολάρια. Τέτοιο ήταν το μέγεθος του πανικού της άρχουσας τάξης. Και, όπως είπα, παρήγαγε κάτι που δεν είχε προηγούμενο στην ιστορία του συστήματος: ποτέ στο παρελθόν οι κεντρικές τράπεζες του κόσμου δεν συντόνισαν μια παρέμβαση σαν αυτήν και σε αυτήν την κλίμακα.

Αλλά αυτό που έκαναν με αυτή την τακτική ήταν απλώς η μετατόπιση του προβλήματος έξω από τις ιδιωτικές τράπεζες και η μεταφορά του μέσα στο δημόσιο τομέα. Κοινωνικοποίησαν το χρέος – δηλ. εξανάγκασαν τους φορολογούμενους να επωμιστούν τα βάρη όλων των «τοξικών αποβλήτων», δηλ. των «προϊόντων» τα οποία πουλούσαν οι τράπεζες και πάνω στα οποία βασιζόνταν. Όμως η κίνηση αυτή σήμανε τη δημιουργία σοβαρών εργατηματικών γύρω από τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Έτσι φτάσαμε σήμερα στις λεγόμενες «κρίσεις δημόσιου χρέους», που είναι ιδιαίτερα βαθιές στην Ευρώπη με την Ελλάδα να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτής της κρίσης.

Με άλλα λόγια δεν είναι αλήθεια ότι η κρίση εξαφανίστηκε. Η κρίση απλώς μεταλλάχθηκε. Άλλαξε μορφές και σήμερα βλέπουμε ένα διαφορετικό μέτωπο. Κάθε λίγο και λιγάκι οι απολογητές του συστήματος μας παρουσιάζουν και μια σοβαρή περιγραφή του τι ακριβώς συνέβη, με την οποία

περιγραφή αξίζει να καταπιαστούμε. Λέω περιγραφή, γιατί η θεωρία είναι σκέπη σαχλαμάρα. Όλη η κυρίαρχη θεωρία είναι εντελώς άχρηστη αν θέλει κάποιος να κατανοήσει οτιδήποτε συμβαίνει. Πιθανά η καλύτερη περιγραφή εκ μέρους του συστήματος υπάρχει σε ένα βιβλίο που ονομάζεται «Αυτή τη φορά υπάρχει διαφορά: Οκτώ αιώνες οικονομικής αφροσύνης», το οποίο γελοιοποιεί την ιδέα ότι αυτή η κρίση είναι διαφορετική από τις άλλες. Οι συγγραφείς, Κάρμεν Ράινχαρτ και Κένεθ Ρόγκοφ, γράφουν τα εξής:

«Η παγκόσμια οικονομική κρίση του τέλους της δεκαετίας του 2000, είτε μετρηθεί με βάση το βάθος της, το εύρος της και τη (δυστηκτική) διάρκεια της συνακόλουθης ύφεσης είτε μετρηθεί με τις βαθιές επιδράσεις που θα έχει στις αγορές αγαθών, αποτελεί την πιο σοβαρή παγκόσμια οικονομική κρίση μετά τη Μεγάλη Ύφεση. Η κρίση είναι μια μεταβατική στιγμή στην παγκόσμια οικονομική ιστορία, της οποίας η τελική έκβαση πολύ πιθανά θα επαναδιαμορφώσει την πολιτική και την οικονομία τουλάχιστον για μια γενιά».

Νομίζω ότι αυτό είναι απόλυτα σωστό. Μιλάμε για μια κοσμοϊστορική αλλαγή, έναν καθολικό επαναπροσδιορισμό μιας ολόκληρης πολιτικής περιόδου. Θα ήθελα να σας παρουσιάσω μερικά σημεία της ανάλυσης που πρόκειται να κάνω στον υπόλοιπο χρόνο μου, ώστε να έχετε μια ιδέα από πού εκκινώ.

Συστημική κρίση

Η άποψή μου είναι ότι αυτή είναι η πρώτη παγκόσμια και συστημική κρίση της νεοφιλελεύθερης φάσης του καπιταλισμού. Όταν λέω ότι είναι συστημική, εννοώ ότι δεν είναι κρίση μόνον ενός τομέα. Δεν είναι απλώς μια κρίση του κατασκευαστικού ή του στεγαστικού κλάδου. Δεν είναι απλώς μια κρίση του τραπεζικού κλάδου. Είναι μια συστημική κρίση. Ο καπιταλισμός προσπαθεί να αναπαράγει τον εαυτό του σε διευρυνόμενη κλίμακα, πράγμα που αποτελεί και την ουσία του συστήματος: πρέπει να το κάνει αυτό γιατί αλλιώς θα εξαφανιστεί – και παλεύει να το κάνει αυτό ως σύστημα.

Ο δεύτερος υποκείμενος συλλογισμός είναι ότι

.....
Η άποψή μου είναι ότι αυτή είναι η πρώτη παγκόσμια και συστημική κρίση της νεοφιλελεύθερης φάσης του καπιταλισμού. Τέτοιες κρίσεις είναι αποτέλεσμα παρατεταμένων περιόδων ανάπτυξης εντός του συστήματος.
.....

τέτοιες κρίσεις είναι αποτέλεσμα παρατεταμένων περιόδων ανάπτυξης εντός του συστήματος. Θέλω να το τονίσω αυτό το σημείο επειδή υπάρχει μια τάση σε πολλούς σχολιαστές της Αριστεράς να υποστηρίζουν ότι αυτή είναι απλώς η τελευταία φάση μιας σαραντάχρονης κρίσης. Δεν πιστεύω κάτι τέτοιο. Νομίζω ότι όλα τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι δύο μεγάλες υφέσεις –το 1974-75 και το 1980-82, παρότι σε μερικές χώρες υπήρξε και μια τρίτη ύφεση στην πορεία– και η επίθεση της άρχουσας τάξης που πυροδότησαν, στην πραγματικότητα μετέβαλαν τον ταξικό συσχετισμό δυνάμεων συντριπτικά υπέρ του κεφαλαίου, κι έτσι οι καπιταλιστές μπόρεσαν να αυξήσουν το ποσοστό εκμετάλλευσης και να ξεκινήσουν ένα νέο κύμα παγκόσμιας συσσώρευσης, η οποία τελικά επικεντρώθηκε στην Ανατολική Ασία, με την Κίνα να είναι η πιο σημαντική απόδειξη για αυτό.

Αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Όσοι από εμάς παίρνουμε στα σοβαρά τον Μαρξ, ξέρουμε ότι η δυναμική του καπιταλισμού –η ίδια του η μεγέθυνση– παράγει βαθιές κρίσεις. Δεν δέχομαι την ιδέα ότι επί σαράντα ή επί πενήντα χρόνια το σύστημα βρισκόταν απλώς σε στασιμότητα. Η ανάπτυξη είναι αυτή που μας οδήγησε σε τούτη εδώ την κρίση. Το πρώτο σημάδι αυτής της κρίσης εμφανίστηκε το 1997 –και δεν προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι εμφανίστηκε ακριβώς στην Α. Ασία, εκεί δηλ. όπου η ανάπτυξη είχε γνωρίσει τον ταχύτερο ρυθμό. Είχαμε τη λεγόμενη ασιατική κρίση, η οποία ήταν πολύ βαθιά. Έπειτα από αυτήν προέκυψε μια σειρά από άλλες κρίσεις: Ρωσία, Αργεντινή, Βραζιλία, η κατάρρευση ενός από τα μεγαλύτερα επενδυτικά κεφάλαια στις ΗΠΑ κ.λπ. Μετά τις κρίσεις αυτές οι κεντρικές τράπεζες, υπό την καθοδήγηση της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ, έστησαν μαζικά πακέτα τόνωσης του συστήματος, κατεβάζοντας τα επιτόκια. Αυτό δημιούργησε μια μεγάλη φούσκα, η οποία στην αρχή επικεντρώθηκε στον τομέα των νέων τεχνολογιών (dot-com)

και αργότερα στον τομέα της στέγασης κ.ο.κ. Το σκάσιμο μιας από αυτές τις φούσκες έμελλε να πυροδοτήσει την κρίση που εμφανίστηκε το 2007. Όμως οι πυροκροτητές δεν ταυτίζονται με την ολότητα του ζητήματος. Καθορίζουν το χρονικό σημείο και τον κλάδο όπου χτυπάει μια κρίση. Δεν ήταν αναγκαίο ο κλάδος αυτός να είναι ο στεγαστικός. Η κρίση μπορούσε πολύ καλά να χτυπήσει κάπου αλλού. Όμως εκεί ήταν που έσκασε η μεγάλη φούσκα και εκεί ήταν που αποκαλύφθηκαν οι υποβόσκουσες αδυναμίες εντός του συστήματος. Ως αποτέλεσμα βρισκόμαστε –και εδώ συμφωνώ με τους σχολιαστές που ανέφερα– στη δεύτερη μεγαλύτερη συρρίκνωση στην ιστορία του σύγχρονου καπιταλισμού.

Η κρίση πίσω από τα πρωτοσέλιδα

Συνολικά αυτά τα προτάγματα πάνε κόντρα με τη συλλογιστική των «ειδημόνων» στα μεγάλα επιχειρηματικά ΜΜΕ και στις μεγάλες εφημερίδες, που μας λένε ότι η κρίση τελείωσε. Έτσι θα ήθελα να δούμε μερικούς από τους τίτλους των εφημερίδων και –συγχωρέστε με για τη χρήση του ελαφρώς μετα-μοντέρνου όρου– να τους αποδομήσω. Αυτό το κάνω επειδή θεωρώ ότι χρειάζεται να χαρτογραφήσουμε αυτή την κρίση, και μετά θα ήθελα να μιλήσω για το πώς υποτίθεται ότι το σύστημα θα μπορέσει να σταθεί και πάλι στα πόδια του τώρα. Με άλλα λόγια, αν είναι αλήθεια ότι η κρίση τελείωσε, από πού έρχεται η λύση;

Ας δούμε δύο τίτλους. Ο πρώτος είναι από το Thomson-Reuters και εμφανίστηκε πριν από μερικές εβδομάδες: «Τα εταιρικά κέρδη στις ΗΠΑ ανέβηκαν κατά 206% στο τέταρτο τρίμηνο του 2009». Αυτό είναι αλήθεια. Αυτή είναι μια αντικειμενικά σωστή διαπίστωση. Όμως το ζήτημα είναι το τι ΔΕΝ μας λέει. Δεν μας λέει ότι, αν αφαιρέσουμε τα κέρδη του χρηματοπιστωτικού τομέα (τράπεζες, hedge funds κ.λπ.), τα κέρδη ανέβηκαν μόνον κατά 18%, κι όχι κατά 206%. Και φυσικά,

όταν την προηγούμενη χρονιά πολλές τράπεζες βρίσκονταν στο χείλος της χρεοκοπίας, το να ανέβουν κατά 206% δεν είναι και τίποτε σπουδαίο: αν τα κέρδη τους ήταν, π.χ., 1% τώρα έγιναν 3%.

Η αλήθεια είναι ότι τα κέρδη σήμερα βρίσκονται ακόμη σημαντικά πιο κάτω από το υψηλότερο σημείο της προηγούμενης φάσης επέκτασης. Παρά τις επιθέσεις ενάντια στην εργατική τάξη –τις παραχωρήσεις που έκανε το συνδικάτο εργαζομένων στην αυτοκινητοβιομηχανία, τις μεγάλες μειώσεις μισθών που έχουν γίνει στον ένα κλάδο μετά τον άλλο, τον περιορισμό της παραγωγής– δεν έχει υπάρξει ανάκαμψη του ποσοστού των κερδών στα προ κρίσης επίπεδα.

Ορίστε άλλο ένα πρωτοσέλιδο: «Οι πωλήσεις αυτοκινήτων στις ΗΠΑ ξεπέρασαν αυτές του Καναδά». Αυτό το θεώρησαν σπουδαία είδηση επειδή ο καναδικός καπιταλισμός δεν είχε χτυπηθεί τόσο έντονα από αυτή την κρίση, όσο άλλοι καπιταλισμοί του πλανήτη. Όμως τώρα οι πωλήσεις αυτοκινήτων στις ΗΠΑ πήγαιναν καλύτερα από αυτές του Καναδά. Πραγματικά πρόκειται για σπουδαίο νέο. Ας αποδομήσουμε λοιπόν. Επρόκειτο για σωστό ισχυρισμό αν μιλάμε για τον Απρίλιο της φετινής χρονιάς. Όμως αυτό που δεν μας λείπει το πρωτοσέ-

λιδο είναι ότι αυτή η μεγάλη αύξηση στις πωλήσεις αυτοκινήτων στις ΗΠΑ, ανέβασε τις συνολικές ετήσιες πωλήσεις στα 11,5 εκατομμύρια. Τι είχαμε πριν από την κρίση; 16-17 εκατομμύρια πωλήσεις ετησίως κατά μέσο όρο. Με άλλο λόγια οι πωλήσεις αυτοκινήτων στις ΗΠΑ βρίσκονται περίπου 5 εκατομμύρια πιο κάτω από το επίπεδο όπου βρίσκονταν πριν από την κρίση. Είναι αλήθεια ότι οι επιχειρήσεις έχουν αποσπάσει τόσο πολύ σημαντικές παραχωρήσεις από τα συνδικάτα ώστε να καταστούν και πάλι κερδοφόρες, ωστόσο δεν βλέπουμε την αυτοκινητοβιομηχανία να μπορεί να προκαλέσει ένα οικονομικό μπουμ είτε στις ΗΠΑ είτε οπουδήποτε αλλού.

Να και ένα από τα αγαπημένα μου: «Οι πωλήσεις νέων σπιτιών στις ΗΠΑ έκαναν ένα μεγάλο άλμα». Παρεμπιπτόντως, είναι αλήθεια. Έκαναν άλμα τον Απρίλη. Αλλά και πάλι ήταν 70% χαμηλότερα από τον Ιούλη του 2005. Επτά εκατομμύρια νοικοκυριά στις ΗΠΑ έχουν μείνει πίσω στις αποπληρωμές των δανείων τους. Η Freddie Mac υποχρεώθηκε να ζητήσει άλλα 10,5 δισ. δολάρια το Μάρτη για να καλύψει τις επιπλέον απώλειες από την εμπλοκή της στην αγορά ακινήτων.

Ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν μείνει πίσω

.....

Ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε μια αναφορά τον περασμένο μήνα που προειδοποιεί για μια «χαμένη γενιά», καθώς η ανεργία των νέων σε αυτές τις 30 χώρες (πρόκειται στην ουσία για τις μεγαλύτερες δυτικές οικονομίες), είναι επίσημα στο 19%.

.....

στις αποπληρωμές τους αυτή τη στιγμή ανεβαίνει –είναι γύρω στο 10%. Και παρεμπιπτόντως, γύρω στο 40% των ανθρώπων που αδυνατούν να πληρώσουν εμπρόθεσμα, ανήκουν στους λεγόμενους «αξιόπιστους» για δανεισμό, όχι στους λεγόμενους «χαμηλής εξασφάλισης δανειολήπτες». Πρόκειται για ανθρώπους που κρίνονταν αξιόπιστοι για ενυπόθηκα δάνεια μεγάλης αξίας. Αυτά προκαλεί η μαζική απώλεια θέσεων εργασίας. Οι αιτήσεις για ενυπόθηκα δάνεια για αγορά νέας κατοικίας, βούτηξαν κατά 40% αυτήν την άνοιξη στις ΗΠΑ, ενώ οι κατασκευές νέων σπιτιών και διαμερισμάτων έπεσε κατά 10% το Μάρ. Με άλλα λόγια, ο κατασκευαστικός και ο κτηματομεσιτικός τομέας δεν έχουν πιάσει ακόμα πιάσει πάτο.

Και το επόμενο φυσικά, αυτό που νομίζω γνωρίζετε και εκτιμάτε την ειρωνεία του: «Η αμερικανική οικονομία δημιουργεί 290.000 νέες θέσεις εργασίας τον Απρίλη». Και πάλι αλήθεια. Φυσικά, το ποσοστό ανεργίας ανέβηκε μετά από αυτήν την ανακοίνωση, γιατί 800.000 άνθρωποι που δεν έψαχναν για δουλειά τον προηγούμενο μήνα σκέφτηκαν «υπάρχουν δουλειές εκεί έξω» και ξαναβγήκαν στην αγορά εργασίας. Και μετά οι ανακοινώσεις για απώλειες θέσεων εργασίας εκτινάχθηκαν και πάλι.

Για να σας δώσω μια εκτίμηση του τι σημαίνει αυτό για την αμερικανική οικονομία: Μόνο για την αναπλήρωση των χαμένων θέσεων εργασίας στη διάρκεια αυτής της ύφεσης θα απαιτούνταν η δημιουργία πάνω από 8,5 εκατομμύριων νέων θέσεων εργασίας, ενώ αυτές που θα απαιτούνταν ώστε να καλυφθεί η μέση αύξηση του πληθυσμού είναι άλλες 2,5 εκατομμύρια. Για να φτάσουμε σε αυτές τις 11 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας θα χρειαζόταν να δημιουργούνται 400.000 νέες θέσεις εργασίας κάθε μήνα για τα επόμενα 3 χρόνια στις ΗΠΑ, και όλα αυτά μόνο για να κατέβει το ποσοστό ανεργίας στο επίπεδο προ κρίσης. Και όλα

αυτά χωρίς να υπολογίζουμε τους υποασπασχολούμενους. Μην περιμένετε με κομμένη την ανάσα να δημιουργούνται αυτές οι 400.000 θέσεις μηνιαίως επί τρία χρόνια.

Ορίστε κάποια γεγονότα που δεν αναφέρονται πολύ πλατιά. Η ρευστότητα στις ΗΠΑ συρρικνώνεται αυτήν τη στιγμή. Αυτά είναι τραγικά νέα για τον καπιταλισμό γιατί αυτό σημαίνει ότι ο όγκος των επιχειρηματικών δανείων πέφτει, που σημαίνει ότι οι επενδύσεις πέφτουν. Σημαίνει επίσης ότι πέφτει και το μέγεθος των καταναλωτικών δανείων. Η προσφορά χρήματος σε τελική ανάλυση αντικατοπτρίζει την ανάπτυξη ή την έλλειψη ανάπτυξης συνολικά όλων των συναλλαγών που γίνονται στην οικονομία –δαπάνες των επιχειρήσεων, καταναλωτικές δαπάνες κ.ο.κ. Η μείωση της προσφοράς χρήματος είναι ένδειξη ύφεσης –πιθανά και ένδειξη αποπληθωρισμού, και ίσως βρω την ευκαιρία να πω δυο λόγια για αυτό σε λίγο.

Ένα άλλο γεγονός έχει να κάνει με το διεθνές υπερπόντιο εμπόριο. Κάποιοι από σας θα έχετε ακούσει για ένα δυσνόητο πράγμα που ονομάζεται Δείκτης Baltic Dry. Αυτό που κάνει αυτό είναι να μετρά το μέγεθος των προϊόντων που μεταφέρονται μέσω θαλάσσης σε όλο τον κόσμο –η μεταφορά με μεγάλα πλοία παραμένει ο βασικός τρόπος διακίνησης προϊόντων στον πλανήτη, είτε μιλάμε για χάλυβα, είτε για καφέ. Ο Δείκτης Baltic Dry πέφτει καθημερινά τις τελευταίες τρεις βδομάδες –καθόλου καλό νέο για το σύστημα. Αλλά αυτή η είδηση δεν μπαίνει στα πρωτοσέλιδα.

Τέλος, βγήκε μια αναφορά από τον ΟΟΣΑ –πρόκειται στην ουσία για τις 30 μεγαλύτερες δυτικές οικονομίες. Ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε μια αναφορά τον περασμένο μήνα που προειδοποιεί για μια «χαμένη γενιά», καθώς η ανεργία των νέων σε αυτές τις 30 χώρες είναι επίσημα στο 19%.

Αυτό είναι το επίσημο ποσοστό, και φυσικά όπως ξέρουμε, το πραγματικό είναι πάρα πολύ υψηλότε-

ρο σε πολλές χώρες. Για παράδειγμα το επίσημο ποσοστό ανεργίας στην Ισπανία είναι 20% σήμερα, με την ανεργία στους νέους να έχει ξεπεράσει κατά πολύ το 30%.

Καμιά ατμομηχανή ανάκαμψης

Το άλλο πράγμα για το οποίο πρέπει να αναρωτηθούμε είναι: Αν η παγκόσμια οικονομία είναι έστω στα πρώτα στάδια μιας σταθερής ανάκαμψης, ποια είναι η ατμομηχανή της; Ποια είναι η χώρα που σηκώνει το βάρος της ανάκαμψης; Μπορείτε να ανατρέξετε στην ιστορία και να δείτε ότι συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές οδηγούσαν μπροστά την παγκόσμια οικονομία σε συγκεκριμένες φάσεις.

Ας δούμε λοιπόν ποια είναι η ατμομηχανή. Η Ευρώπη; Ας γελάσω! Η ελληνική οικονομία θα συρρικνωθεί κατά 4% φέτος, η ισπανική συρρικνώνεται, όπως και η ιρλανδική και η πορτογαλική. Ακόμα και με τη Γερμανία να εξάγει ξέφρενα, η ανάπτυξη πανευρωπαϊκά θα φτάσει ίσως το 1,2%, ενώ μεγάλο τμήμα της Ευρώπης θα παραμείνει σε ύφεση.

Η Ιαπωνία; Εδώ γελάμε ακόμα περισσότερο. Η Ιαπωνία δεν έχει κατορθώσει να βγει από τις δαγκάνες του αποπληθωρισμού, και ο αποπληθωρισμός είναι τεράστιο πρόβλημα, γιατί αν οι τιμές αρχίσουν να πέφτουν συστηματικά, είναι καταστροφικά νέα για τη βιομηχανική παραγωγή, αλλά σημαίνει και αναβλητικότητα στις αγορές. Αν πρόκειται να αγοράσω ένα αυτοκίνητο, και ξέρω ότι αν περιμένω 5 μήνες θα είναι 8% φθηνότερο, θα συνεχίσω να αναβάλω την αγορά του. Αυτό κάνει ο αποπληθωρισμός. Παρασύρει προς τα κάτω όλη την οικονομία, και η Ιαπωνία εκεί βρίσκεται ακόμα. Η Κίνα, όπως είναι φυσικό, είναι το βασικό σενάριο των οικονομολόγων, επειδή οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι πάρα πολύ υψηλοί. Σύμφωνα με κάποιες απόψεις, αυτοί οι ρυθμοί ανάπτυξης θα παραμείνουν υψηλοί, αν και πιστεύω πως έπιασαν ταβάνι για τώρα. Αλλά υπάρχουν τεράστια δομικά προβλήματα. Γύρω στο 30% των βιομηχανικών δυνατοτήτων της Κίνας αυτή τη στιγμή δεν χρησιμοποιείται. Είναι ένας άλλος τρόπος για να πούμε ότι ο καπιταλισμός αντιμετωπίζει μια κρίση υπερσυσσώρευσης. Η Κίνα έχει αναπτύξει τόσο μεγάλες παραγωγικές δυνατότητες τις οποίες δεν μπορεί να

αξιοποιήσει με κερδοφόρο τρόπο, με αποτέλεσμα να μειώνεται δραματικά το ενδιαφέρον για νέες επενδύσεις στα μέσα παραγωγής.

Τώρα, είναι αλήθεια ότι η Κίνα, είχε ένα τεράστιο πρόγραμμα στήριξης της οικονομίας. Αναλογικά με το μέγεθος της οικονομίας της, ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο από το πρόγραμμα στήριξης του Ομπάμα για τις ΗΠΑ. Το πρόγραμμα αυτό κατευθύνθηκε στη μαζική δημιουργία νέων παραγωγικών δυνάμεων.

Να σας δώσω κάποια παραδείγματα. Οι επενδύσεις σε εργοστάσια και σιδηροδρόμους αποτελούν το 95% της περσινής ανάπτυξης στην Κίνα. Αυτό είναι χωρίς προηγούμενο –τίποτα παρόμοιο δεν έχει συμβεί ποτέ στην ιστορία του καπιταλισμού, όπου η δημιουργία νέων εργοστασίων και σιδηροδρόμων οδηγεί το σύνολο της οικονομίας. Και παρεμπιπτόντως, αυτά είναι κλασσικά σημάδια μανίας υπερσυσσώρευσης. Χτίζεις μαζικά σπίτια που μένουν άδεια, φτιάχνεις σιδηρογραμμές από τις οποίες περνά ένα τρένο την ημέρα.

Αλλά αν θέλετε μια καλύτερη εικόνα της κατάστασης, δείτε την βιομηχανία χάλυβα. Μπαίνοντας στην κρίση, η Κίνα σύμφωνα με όλους τους σχολιαστές είχε την δυνατότητα να παράγει επσώς 100 με 150 εκατομμύρια τόνους χάλυβα παραπάνω από τις ανάγκες της. Πέρσι, η Κίνα ανέπτυξε τη βιομηχανική δυνατότητα να παράγει άλλα 58 εκατομμύρια τόνους χάλυβα επσώς. Αυτό σημαίνει ότι έχει πλέον την δυνατότητα να παράγει «πλεόνασμα» χάλυβα γύρω στα 200 εκατομμύρια τόνους. Για να το πούμε διαφορετικά, το «πλεόνασμα» χάλυβα που μπορεί να παράγει η Κίνα ξεπερνά τον χάλυβα που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες μαζί.

Αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί. Δεν γίνεται να συνεχίσεις να το κάνεις αυτό. Και η κινεζική άρχουσα τάξη το ξέρει. Προσπαθούν να συμπίεσουν τη φούσκα της αγοράς ακινήτων. Προσπαθούν να κυριαρχήσουν στις πιστωτικές αγορές αυτήν τη στιγμή, αλλά προσπαθούν να το πετύχουν χωρίς να δημιουργήσουν κραδασμούς.

Επιπλέον, αναλογιστείτε το είδος της κινεζικής ανάπτυξης –στηρίζεται στις εξαγωγές. Όταν εισβάλεις στις αγορές των άλλων, δεν δημιουργείς καμιά βάση για να αναπτυχθεί οποιοσδήποτε άλλος. Οπότε, δομικά, η ανάπτυξη της Κίνας σπηρί-

ζεται σε μια υπερσυσσώρευση που δεν ελέγχεται και σε ένα εξαγωγικό μοντέλο που δεν μπορεί να τραβήξει μπροστά την υπόλοιπη παγκόσμια οικονομία.

Η εποχή της λιτότητας

Και τέλος, οι ΗΠΑ. Η καλύτερη περιγραφή που έχω ακούσει είναι ενός οικονομολόγου που δεν θα πω το όνομά του τώρα γιατί είναι πραγματικά ένας ηλίθιος. Αλλά μια φορά πέτυχε κέντρο όταν είπε το εξής: «Αυτό που βιώνουν οι ΗΠΑ είναι στατιστική ανάκαμψη και ύφεση για τους ανθρώπους». Αυτό ακριβώς συνέβη. Κάποιοι στατιστικοί δείκτες ανέβηκαν, αλλά για την μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων της εργατικής τάξης η ύφεση συνεχίζεται.

Αν προσθέσεις τα 10 εκατομμύρια που εξαναγκάζονται σε υποαπασχόληση –δέχονται δουλειές μερικής απασχόλησης επειδή δεν μπορούν να βρουν πλήρους απασχόλησης- έχεις γύρω στα 27 εκατομμύρια ανθρώπους είτε ανέργους είτε υποαπασχολούμενους στην αμερικάνικη οικονομία αυτή τη στιγμή. Αυτό μεταφράζεται σε ποσοστό ανεργίας πάνω από 17%, και για τους μαύρους και τους ισπανόφωνους εργάτες σε ποσοστό ανεργίας γύρω στο 25%.

Σύμφωνα με τον Economist, ένας στους 6 αμερικανούς εργάτες έχει υποστεί μείωση μισθού σε αυτή την ύφεση και –ω του θαύματος!- 4 στους 10 αφροαμερικανούς έχουν περάσει από την ανεργία στη διάρκεια της κρίσης. Εξετάζοντας τα επιδόματα για τρόφιμα, επιπλέον 37 εκατομμύρια άνθρωποι έκαναν αίτηση για επίδομα τροφίμων στις ΗΠΑ το 2009 και το 40% αυτών των αιτούντων είναι εργαζόμενοι με μισθό. Δεν είναι άνεργοι, είναι φτωχοί εργαζόμενοι που δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα.

Όσο για την επόμενη στατιστική που θα σας παρουσιάσω, αυτή είναι τόσο σοκαριστική που έπρεπε να την διπλοσεκάρω για να βεβαιωθώ. Τα μισά παιδιά στις ΗΠΑ, κάποια στιγμή στη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, θα εξαρτώνται από τα επιδόματα για να τραφούν, και αυτό το ποσοστό φτάνει στο 90% για τα παιδιά των αφροαμερικανών. Ποιος να το φανταστεί! Στην καρδιά του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Αυτή η ανθρώπινη ύφεση δεν δείχνει κανένα σημάδι υποχώρησης και δεν μπορεί με τίποτα να αποτελέσει βάση για οποιαδήποτε οικονομική μεγέθυνση. Με άλλα λόγια, αυτό με το οποίο έχουμε να κάνουμε είναι όπως είπα μια παρατεταμένη παγκόσμια οικονομική κάμψη που αλλάζει μορφές. Η όψη της κρίσης αλλάζει, αλλά που στην ουσία ακολουθεί όλες τις κλασσικές νεοφιλελεύθερες τακτικές επίθεσης στην εργατική τάξη.

Όμως έχουν πολύ μεγαλύτερη δυσκολία να λανσάρουν αυτά τα μέτρα με ιδεολογικούς όρους περί ελεύθερης αγοράς, όταν έχουν καταφύγει σε ευρείας κλίμακας κρατικές παρεμβάσεις. Έχουμε ένα είδος υβριδικού νεοφιλελευθερισμού, με στοιχεία κείνσιανής στήριξης όταν πιστεύουν ότι όλα καταρρέουν και με θηριώδεις επιθέσεις στην εργατική τάξη και με όλα τα ταξικά και ρατσιστικά χαρακτηριστικά του νεοφιλελευθερισμού να ξαναβγαίνουν συνέχεια στην επιφάνεια.

Έχουμε τεράστια κύματα συσσώρευσης από τη λεηλασία του παγκόσμιου Νότου –θηριώδεις αρπαγές γης, είτε με στόχο την καλλιέργεια, είτε για τα αποθέματα νερού, ή για τα ορυκτά, τα μεταλλεύματα και το πετρέλαιο κάτω από αυτή την γη κ.ο.κ. Αν δείτε στην Αφρική, την Κίνα, την Ινδία, το Μεξικό, την κεντρική Αμερική και όλη τη νότια Αμερική, βρίσκεται σε εξέλιξη ένα κύμα πρωταρχικής συσσώρευσης μέσω λεηλασίας. Πιστεύω πως αυτή θα τη δούμε να επιταχύνεται εν μέσω της κρίσης.

Λοιπόν υπάρχει αυτό το μεγάλο κύμα στον παγκόσμιο Νότο και έχουμε τις δομικές αλλαγές στο Βορρά. Η Ελλάδα περνάει από αυτές τις δομικές αλλαγές αυτήν τη στιγμή. Αυτά που έγιναν στη διάρκεια της νεοφιλελεύθερης περιόδου στο Μεξικό, την Αργεντινή, την Πολωνία και τις ασθενέστερες οικονομίες, είναι τώρα ο «κανόνας» στον παγκόσμιο Βορρά.

Και η λογική γίνεται: Είτε θα υποστείς δομικές αλλαγές εξαιτίας του επιπέδου του κρατικού χρέους, ή κάνε μόνος σου προληπτικά δομικές αλλαγές πριν έρθει το ΔΝΤ. Αυτό κάνει η Γερμανία και αυτό προσπαθεί να κάνει η Βρετανία. Προσπαθούν να ξεπεράσουν το ΔΝΤ και να κάνουν θηριώδεις περικοπές.

Να σας δώσω μερικά παραδείγματα. Η Λετονία απέλυσε το 1/3 των εκπαιδευτικών της και πάνω από το 20% όλων των δημοσίων υπαλλήλων, έκο-

Ανακοίνωση κατάσχεσης σε κατοικία στις ΗΠΑ.

ψε τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων που απέμειναν κατά 25% και πετσόκοψε τις συντάξεις κατά 70%. Αυτές είναι οι δομικές αλλαγές που εφάρμοσε, με τη στήριξη και την υποκίνηση του ΔΝΤ.

Η Ιρλανδία έκοψε τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων κατά 22%. Η Γερμανία μόλις σχεδίασε ένα πρόγραμμα περικοπών 100 δισ. δολαρίων. Κάτι ανάλογο, στην ίδια κλίμακα –ή και πιθανά σε μεγαλύτερη– σχεδιάζεται στη Βρετανία. Η Ρωσία σχεδιάζει να κόψει το 20% των δημοσίων υπαλλήλων της. Στην Ελλάδα οι μισθοί στο δημόσιο μειώθηκαν κατά 22%.

Αυτό σημαίνει εποχή της λιτότητας. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο η εργατική τάξη παγκόσμια θα υποχρεωθεί να πληρώσει τα τεράστια ποσά που δόθηκαν για τη διάσωση του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος.

Το Ινστιτούτο Δημοσιονομικών Μελετών στη Βρετανία εξέδωσε μια αναφορά στην οποία σημειώνει ότι ως το 2017, η μέση βρετανική οικογένεια θα είναι κατά 4.500 λίρες φτωχότερη με τις περικοπές

μισθών και τις περικοπές στις κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες στηριζόταν ιστορικά.

Την ίδια στιγμή που δημοσιεύτηκε αυτή η αναφορά, οι Sunday Times έφτιαξαν τη λίστα των πλουσιότερων ανθρώπων στη Βρετανία, την οποία σχολίαζαν: «Οι πλούσιοι έχουν περάσει μέσα από την ύφεση με άνεση. Η υπόλοιπη χώρα θα πρέπει να αντιμετωπίσει περικοπές δαπανών. Αλλά αυτό θα έχει ελάχιστο αντίκτυπο στους πλούσιους, γιατί δεν χρησιμοποιούν τις δημόσιες υπηρεσίες». Η ταξική διάσταση δεν θα μπορούσε να είναι πιο ξεκάθαρη.

Δεν πρόκειται να μπω σε λεπτομέρειες για τις περικοπές που γίνονται σε μέρη όπως η Καλιφόρνια, το Οχάιο, η Μινεσότα και η Αριζόνα, γιατί ξέρετε αυτές τις ιστορίες πολύ καλύτερα από εμένα. Θέλω όμως να πω ότι ένα από τα πράγματα που βλέπει κανείς να διαπερνά όλο το σύστημα στη διάρκεια της κρίσης είναι η όξυνση των επιθέσεων στους μετανάστες εργάτες.

Οι συζητήσεις για την Αριζόνα σε αυτό το συνέδριο έχουν ασχοληθεί με αυτό το ζήτημα, αλλά το

βλέπετε να συμβαίνει σε όλο τον πλανήτη –προσπάθειες να ποινικοποιηθούν και να απελαθούν οι μετανάστες εργάτες και ενέργειες που ενθαρρύνουν τα λεγόμενα προγράμματα «φιλοξενούμενων εργατών».

Μπορούμε να διαγράψουμε αυτόν τον όρο από το λεξιλόγιο; Αυτοί οι εργάτες δεν είναι φιλοξενούμενοι όταν τους υπερεκμεταλλεύσαι, τους στοιβάζεις σε στρατόπεδα, τους υποχρεώνεις να δουλεύουν εντατικά, τους συλλαμβάνεις και τους απελαύνεις όποτε θες και ιδιαίτερα όταν αρχίζουν και σπίνουν σωματεία. Δεν είναι φιλοξενούμενοι εργάτες. Αυτές είναι προσωρινές συμβάσεις –βασικά ένα σύστημα αιχμαλωσίας των εργατών- οι οποίες μετατρέπονται στην πιο προσωρινή και την πιο επισφαλή μορφή απασχόλησης για τους μετανάστες εργάτες στη χώρα.

Στον Καναδά, από τον οποίο κατάγομαι, οι άνθρωποι που ήρθαν πέρσι με τα προγράμματα προσωρινής απασχόλησης ξένων εργατών ήταν τετραπλάσιοι από αυτούς που ήρθαν για να κατοικήσουν μόνιμα στη χώρα. Αυτή είναι η τάση –να οξυνθεί

η ανασφάλεια και η ευάλωτη θέση των μεταναστών εργατών. Για αυτό πιστεύω ότι η υπεράσπιση των μεταναστών εργατών αποτελεί την αιχμή μιας αντιρατσιστικής, εργατικής πολιτικής σε αυτήν την περίοδο.

Χτίζοντας την αντίσταση

Έχω ελάχιστο χρόνο να μιλήσω για τα ζητήματα της αντίστασης, αλλά θέλω να δώσω πραγματικά έμφαση σε δύο πράγματα.

Πρώτον, η εργατική τάξη έχει παλέψει ηρωικά στη διάρκεια της κρίσης, αλλά το επίπεδο της αντίστασης και της οργάνωσης δεν είναι αντίστοιχο του μεγέθους των επιθέσεων που δεχόμαστε. Αυτή είναι η αντίφαση στην οποία βρισκόμαστε.

Θυμηθείτε, τις πρώτες μέρες της κρίσης, μαζικές διαδηλώσεις στους δρόμους ανέτρεψαν μια κυβέρνηση στην Ισλανδία. Υπήρξε ο Δεκέμβρης του 2008 στην Αθήνα. Σκεφτείτε το κύμα καταλήψεων εργοστασίων, είτε εδώ στο Σικάγο στη Republic Windows and Doors, είτε στις μονάδες αυτοκινη-

Απεργία σε εργοστάσιο της Honda στην Κίνα.

τοβιομηχανιών στο νότιο Οντάριο από όπου έρχομαι, και τις καταλήψεις εργοστασίων στην Ιρλανδία και τη Βρετανία. Στη Γαλλία, είχαμε τις «απαγωγές» αφεντικών –οι καταλήψεις των εργοστασίων δεν αρκούν; Εντάξει, καταλαμβάνουμε και τα αφεντικά!

Είχαμε ένα κύμα αντίστασης που εμπνέει και είναι σημαντικό, αλλά σε γενικές γραμμές δεν ήταν στο ύψος των περιστάσεων. Χρειάζεται, όμως, να βλέπουμε και να δείχνουμε κάποια από τα παραδείγματα που ειλικρινά δεν έχουν λάβει την προσοχή που τους αξίζει, ακόμα και από την Αριστερά. Συγκεκριμένα έχω στο μυαλό μου τις γενικές απεργίες στη Γουαδελούπη και τη Μαρτινίκα. Αυτοί ήταν πραγματικά μαζικοί αγώνες τεράστιας σημασίας – παρεμπιπτόντως συνδεδεμένοι με την αντίσταση στη Γαλλία, που τροφοδότησε τους αγώνες στους δρόμους. Η Γαλλία λειτούργησε ως σημείο εκκίνησης για τους αγώνες σε αυτά τα προτεκτοράτα (γιατί αυτό είναι στην ουσία, νέο-αποικίες της Γαλλίας).

Για να πάρετε μια ιδέα, στη Γουαδελούπη η γενική απεργία κράτησε 44 μέρες και η συμμαχία που την καθοδήγησε, με το όνομα «Αντισταθείτε στην Εκμετάλλευση», ένωσε 49 οργανώσεις κοινωνικών κινημάτων, συνδικάτα, φεμινιστικές ομάδες, οργανώσεις ακτιβιστών φοιτητών κ.ο.κ. σε ένα μαζικό κίνημα που κάποια στιγμή έφτασε να έχει το 15% του πληθυσμού της χώρας στους δρόμους να στήνει οδοφράγματα και να συγκρούεται με την αστυνομία.

Τα αιτήματα αφορούσαν κυρίως τους πιο χαμηλόμισθους. Η απεργία κέρδισε 40% αυξήσεις στους χαμηλόμισθους, ενώ οι απεργιοί ήταν ικανοποιημένοι με την αύξηση 6% που πήραν οι πιο υψηλόμισθοι. Να κατακτάς αύξηση κατά 200 ευρώ το μήνα για αυτούς που δουλεύουν με τον κατώτατο μισθό –αυτό ήταν ένα σπουδαίο παράδειγμα εργατικής εξέγερσης. Στη Μαρτινίκα, η εργατική τάξη βγήκε σε απεργία την ίδια περίοδο, κράτησε για 38 μέρες και κατέκτησε μια ανάλογη συμφωνία.

Έχουμε επίσης ένα πολύ σημαντικό κίνημα αντίστασης στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αφετηρία για πλατύτερα κύματα αντίστασης σε όλη την Ευρώπη. Δεν ξέρουμε αν και πότε θα συμβεί αυτό, γιατί γνωρίζουμε επίσης ότι οι οργανωμένες δυνάμεις που

εκφράζουν αντικαπιταλιστικές, ταξικές πολιτικές είναι πιο αδύναμες και λιγότερο οργανωμένες από ότι θα μας άρεσε.

Αλλά μπορούμε να δούμε τους σπόρους της αντίστασης. Για παράδειγμα, στα απολύτως υπέροχα κινήματα των μεταναστών εργατών –σκεφτείτε για παράδειγμα τις απεργίες και τις καταλήψεις κτιρίων από μετανάστες στη Γαλλία τον περασμένο χειμώνα, ή τις πρωτομαγιάτικες διαδηλώσεις που είχατε πρόσφατα εσείς στις ΗΠΑ.

Δεν είμαστε ακόμα σε ένα σημείο καμπίς για την Αριστερά. Αυτή είναι η πολυπλοκότητα –οι σπόροι της αντίστασης υπάρχουν, αλλά δεν έχουμε φτάσει σε ένα ανθεκτικό, ανοδικό κύμα αντίστασης και αγώνα. Οπότε πρέπει να θυμόμαστε αυτό που είπα στην αρχή –είναι μια κρίση μεγάλης διάρκειας. Όπως είπαν οι δύο αστοί σχολιαστές στους οποίους αναφέρθηκα, πρόκειται να διαμορφώσει το πολιτικό τοπίο για μια ολόκληρη γενιά.

Οπότε χρειάζεται να προσπαθούμε να συνδυάζουμε την συναίσθηση του επείγοντος, της επιτακτικής ανάγκης να δράσουμε και να χτίσουμε την αντίσταση σήμερα, αλλά όχι με αίσθημα πανικού. Πρέπει να διατηρούμε αυτόν το βαθμό διαρκούς υπομονής στη δουλειά μας –με την επίγνωση ότι είμαστε σε μια μάχη που πρέπει να συνεχίσουμε να δίνουμε, αλλά μια μάχη που θα διαρκέσει χρόνια. Θα πρέπει να χτίζουμε με αυτήν την προοπτική. Χρειάζεται να χτίσουμε μεγαλύτερα, μη-σεχταριστικά, αντικαπιταλιστικά, εργατικά κινήματα αν θέλουμε να είμαστε αποτελεσματικοί.

Θα κλείσω παραθέτοντας δύο φράσεις, από κάποια από τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα αντίστασης που έχουμε δει.

Δεν πρέπει να υποτιμήσουμε τη σημασία του απεργιακού κύματος που έχει ξεσπάσει στην Κίνα σήμερα. Μια 20χρονη αγωνίστρια εκτέθηκε δημόσια ως εκπρόσωπος των εργατών σε μία από τις μονάδες της Χόντα και τόλμησε να πει σε μια συνέντευξη: «Η απεργία μας είναι απλώς ένα πρώτο βήμα. Όλο το ζήτημα είναι όλοι οι εργάτες της Κίνας να ξεσηκωθούμε ενάντια στο κεφάλαιο, και να κινηθούμε για να χτίσουμε ένα ανεξάρτητο εργατικό κίνημα».

Αυτή η διάθεση δημιουργείται μέσα σε αυτές τις απεργίες στην Κίνα αυτήν τη στιγμή. Μια φράση που το συνοψίσει πολύ όμορφα ανήκει στους

απεργούς στην ΚΟΚ International, που έχει βάση στην Ταιβάν. Οι εργάτες έγραψαν ένα κείμενο με τα αιτήματά τους που έκλεινε με αυτήν την πρόταση: «Η δύναμη βρίσκεται στην ενότητα, η ελπίδα βρίσκεται στην ανυπακοή». Αυτό είναι το πνεύμα που βλέπουμε να διαπερνά όλο το κίνημα αντίστασης. Θα κλείσω με έναν από τους ηγέτες των μαζικών απεργιών στη Γουαδελούπη, που είπε, «Όταν ένας λαός ξεσηκώνεται, όταν αναπτύσσει τη συνείδησή του, όταν πιστεύει στο δίκαιο της δράσης του, δεν υπάρχει τίποτα που να μπορεί να τον σταματήσει. Ο λαός σαρώνει όλα τα εμπόδια στο δρόμο του σαν τον ανεμοστρόβιλο που καθαρίζει όλη τη βρωμιά σε μια χώρα».

Σήμερα έχουμε πολύ δουλειά να κάνουμε μέχρι να φτάσουμε στο σημείο να ισχυριζόμαστε τέτοια πράγματα. Αλλά αυτή η ιδέα, ότι χρειάζεται να χτί-

ζουμε την αντίσταση σήμερα στους αγώνες, μαζί με την ιδέα να δημιουργήσουμε τους όρους για την ανασυγκρότηση της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς, είναι νομίζω η μόνη προοπτική που ταιριάζει όταν κατανοεί κανείς ότι είμαστε μπροστά σε έναν πόλεμο ενάντια στην εργατική τάξη που τον εξαπέλυσαν οι «από πάνω» και όταν κατανοεί κανείς το μέγεθος της αντίστασης που είναι αναγκαίο.

Οι άνθρωποι αντιστέκονται, αλλά το κάνουν μέσα σε ένα πλαίσιο στο οποίο η σοσιαλιστική και επαναστατική Αριστερά είναι πολύ αδύναμη και χρειάζεται να ανασυγκροτηθεί. Όμως αυτό είναι το καθήκον μιας ολόκληρης γενιάς και νομίζω ότι τέτοιου είδους συναντήσεις σαν αυτήν που βρισκόμαστε σήμερα, έχουν σημασία στη διαδικασία της προσπάθειας να ξαναχτίσουμε αυτήν την μαχητική, αντικαπιταλιστική Αριστερά.

■ Αφιέρωμα: Οικονομική κρίση

Ο Μαρξ για τις κρίσεις

Του Βασίλη Μορέλλα
✉ vas86@freemail.gr

Εδώ και τρία χρόνια η περιβόητη οικονομική κρίση βρίσκεται στο επίκεντρο της δημοσιότητας και φέρεται ως υπεύθυνη για τα πρωτοφανούς αγριότητες αντεργατικά μέτρα που όλες οι δυτικές κυβερνήσεις σχεδιάζουν και παίρνουν. Από τις ΗΠΑ ως την Ελλάδα, ακόμη κι οι επιπόλαιες ερμηνείες από τους «κακούς» τραπεζίτες μέχρι τους νεφελώδεις διεθνείς κερδοσκόπους φαίνεται τελευταία να προσπερνιούνται, ώστε η κρίση να λάβει το χαρακτήρα του αναπόφευκτου φυσικού κακού και οι εργαζόμενοι να προσαρμοστούν «ώσπου να περάσει η μπόρα». Δεν πρόκειται όμως ούτε για μπόρα, ούτε για κάτι που θα περάσει από μόνο του...

Το καπιταλιστικό σύστημα είναι ένα ασταθές οικονομικό σύστημα. Κατά τη λειτουργία του μπορεί να περάσει διαφόρων ειδών προβλήματα που βάζουν σε κίνδυνο τα κέρδη, τις επενδύσεις και την επέκτασή του[1]. Ωστόσο, η σημερινή κρίση αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά επεισόδια και υπάγεται σε αυτό που ο Μαρξ περιέγραφε ως «νόμο της πτωτικής τάσης του μέσου ποσοστού κέρδους».

Ο νόμος της πτωτικής τάσης του μέσου ποσοστού κέρδους

Το ποσοστό κέρδους ενός καπιταλιστή είναι το πηλίκο της υπεραξίας (u) ή κέρδους, που αυτός αντλεί από τους εργάτες του, προς το συνολικό κεφάλαιο που αυτός επένδυσε για να την αντλήσει ($\kappa\% = \frac{u}{K}$). Το επενδυμένο κεφάλαιο διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: το σταθερό (σ)

που είναι το «άψυχο» (εγκαταστάσεις, μηχανές, πρώτες ύλες κ.λπ.) και το μεταβλητό (μ), δηλαδή το κεφάλαιο που ξοδεύεται σε μισθούς ανθρώπων για την αγορά της εργατικής τους δύναμης ($\kappa\% = \frac{\nu}{\sigma + \mu}$). Θα σημειώσουμε μόνο ότι η διαφορά μεταξύ των δύο δεν είναι τεχνική: η υπεραξία παράγεται μόνο από το μεταβλητό κεφάλαιο, μόνο από την ανθρώπινη εργασία, αφού αυτή δημιουργεί κάθε αξία στα προϊόντα[2]. Αφού το κέρδος εξάγεται από την εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας, γι' αυτό έχει ανάγκη την ανθρώπινη εργασία. Αν ρομπότ και μηχανές παράγαν όλα τα πράγματα –ακόμη και τους εαυτούς τους– σε αφθονία και χωρίς ανθρώπινη εργασία, τότε αυτά δεν θα είχαν καμία ανταλλακτική αξία και ο «καπιταλιστής» δεν θα μπορούσε να βγάλει κανένα κέρδος.

Αυτό το ποσοστό του κέρδους είναι πολύ σημαντικό για τον καπιταλιστή. Ο λόγος είναι ότι το ποσοστό κέρδους καθορίζει το πόσο γρήγορα θα μπορέσει αυτός να αγοράσει νέο σταθερό και μεταβλητό κεφάλαιο και να επεκτείνει την επιχείρησή του. Αν το ποσοστό κέρδους είναι π.χ. 10% το χρόνο για τον Α και 2% για τον Β καπιταλιστή, τότε ο Α θα μπορέσει να ανοίξει μια δεύτερη επιχείρηση ίδιου μεγέθους με την αρχική σε 10 χρόνια, ενώ ο Β σε 50 χρόνια. Και δεν χρειάζεται να επιμείνουμε ιδιαίτερα στην υπαγορευμένη από

τον διαρκή και απρόβλεπτο ανταγωνισμό ανάγκη για επένδυση όλο και περισσότερου κεφαλαίου (συσσώρευση), για κατάκτηση όλο και μεγαλύτερου κομματιού της αγοράς. Το μικρό καπιταλιστικό ψάρι που αρκείται σε ό,τι έχει, «καταπίνεται» –αργά ή γρήγορα– από κάποιο πιο δραστήριο που μεγάλωσε γρήγορα...

Ο Μαρξ πρώτος επισήμανε ότι το μέσο ποσοστό κέρδους (π.κ.) είναι καταδικασμένο να πέφτει. Η αιτία βρίσκεται στο ότι όσο προχωρά η τεχνολογία, τόσο το κομμάτι του σταθερού κεφαλαίου (των «μηχανών») αποκτά πιο μεγάλο μερίδιο στη διαδικασία παραγωγής και την αξία που ανακυκλώνεται σε αυτή. Ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός είναι αναπόφευκτος στον καπιταλισμό, αφού, όταν εισάγεται σε μια επιχείρηση, αυξάνει το μερίδιο κερδών της έναντι των ανταγωνιστριών και άρα αυτή τον επιδιώκει. Όσο όμως οι τεχνολογικές καινοτομίες υιοθετούνται κι από άλλες επιχειρήσεις, προστίθενται κι άλλες παραγωγικές μηχανές κι άρα τόσο λιγότεροι –αναλογικά πάντα– εργάτες χρησιμοποιούνται. Επειδή όμως είναι μόνο από τους εργάτες που παράγεται η υπεραξία, αυτό σημαίνει ότι με την αναπόδραστη αύξηση της παραγωγικότητας μειώνεται το ποσό της υπεραξίας που αντλεί ο καπιταλιστής –σε σχέση με το συνολικό κεφάλαιο που χρησιμοποιεί κάθε φορά. Στον παραπάνω δηλαδή τύπο του

.....

Αφού το κέρδος εξάγεται από την εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας, γι' αυτό έχει ανάγκη την ανθρώπινη εργασία. Αν ρομπότ και μηχανές παρήγαγαν όλα τα πράγματα –ακόμη και τους εαυτούς τους– σε αφθονία και χωρίς ανθρώπινη εργασία, τότε αυτά δεν θα είχαν καμία ανταλλακτική αξία και ο «καπιταλιστής» δεν θα μπορούσε να βγάλει κανένα κέρδος.

.....

ποσοστού κέρδους αυξάνεται «ασταμάτητα» ο παρονομαστής σε σχέση με τον αριθμητή –άρα το ποσοστό μειώνεται. Το ποσοστό κέρδους μειώνεται όχι επειδή η εργασία γίνεται λιγότερο παραγωγική, όπως ισχυρίζονται οι απολογητές του συστήματος που προσπαθούν να ρίξουν την ευθύνη των κρίσεων στους δήθεν σπάταλους και τεμπέληδες εργάτες. Μειώνεται ακριβώς επειδή η εργασία γίνεται περισσότερο παραγωγική –τόσο που οι κεφαλαιοκράτες δεν μπορούν να τη διαχειριστούν με όρους αυξημένων κερδών. Μειώνεται επειδή η παραγωγή παύει όλο και περισσότερο να χρειάζεται την ανθρώπινη εργασία και άρα κατά κάποιον τρόπο δυσκολεύει και την εκμετάλλευσή της –ο πλούτος είναι τόσος πολύς που δεν συμβιβάζεται εύκολα με μια κοινωνία θεμελιωμένη στην ανισότητα.

Όταν το π.κ. πέφτει για αρκετό καιρό, τότε οι καπιταλιστές δεν κάνουν πια επενδύσεις, αφού δεν κερδίζουν αρκετά από αυτές και δεν παράγουν τόσα όσα πριν (ύφεση), μέρος των υπαρχουσών επενδύσεων δεν μπορεί να αξιοποιηθεί κι αδρανοποιείται (υπερσυσσώρευση κεφαλαίου), οι απολύσεις κι η ανεργία αυξάνονται και η οικονομία μπαίνει σε κρίση.

Παράγοντες που αντιστέκονται

Φυσικά η ιστορία δεν τελειώνει εδώ, διαφορετικά ο καπιταλισμός θα βρισκόταν διαρκώς σε κατάσταση μειούμενων κερδών και κρίσης. Ο ίδιος ο Μαρξ ξεκαθάρισε ότι το μέσο ποσοστό κέρδους δεν πέφτει με συνεχή τρόπο και ότι υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που μπορούν να μετριάσουν, να αναστείλουν ή και να αντιστρέψουν προσωρινά την πτωτική του τάση. Τέτοιοι μπορεί να είναι:

α) Ένας αυξημένος ρυθμός εκμετάλλευσης των εργατών (με τη μορφή της απλήρωτης εργασίας ή της εντατικοποιημένης εργασίας με ίδιο ωράριο

ή της παράτασης του ωραρίου ή της μείωσης του πραγματικού μισθού με τον πληθωρισμό κ.λπ.).

β) Η σχετική υποτίμηση της αξίας του σταθερού κεφαλαίου με τη μεγαλύτερη αξιοποιήσιμη μάζα του (π.χ. οι πολλές πρώτες ύλες που κινητοποιεί μια μοντέρνα μηχανή).

γ) Οι αυξήσεις των τιμών των προϊόντων πάνω από την αξία τους (π.χ. στην περίπτωση μονοπωλίων).

δ) Η αγορά κεφαλαίου κάτω από την αξία του (π.χ. απομύζηση πρώτων υλών από μια κατακτημένη χώρα ή συμπίεση μισθού κάτω από την αξία της εργατικής δύναμης).

ε) Ο περιορισμός του μέρους του κεφαλαίου που μένει ανά πάσα στιγμή αχρησιμοποίητο στην παραγωγική διαδικασία (π.χ. βελτίωση των μεταφορών ή παράταση εργάσιμης μέρας με πληρωμή υπερωριών ή αξιοποίηση/ανακύκλωση αποβλήτων της παραγωγής).

στ) Η δημιουργία νέων κλάδων παραγωγής που ξεκινούν με χαμηλή αναλογία σταθερού κεφαλαίου και μεγάλη ένταση εργασίας.

ζ) Το εξωτερικό εμπόριο με λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

η) Η συγκεντροποίηση του κεφαλαίου, που σημαίνει εξοικονόμηση πόρων και μείωση του απαιτούμενου σταθερού –αλλά ίσως και μεταβλητού– κεφαλαίου[3].

Με κάθε τρόπο λοιπόν οι καπιταλιστές προσπαθούν να αυξήσουν την υπεραξία που αντλούν από τους εργάτες και να μειώσουν τα κόστη παραγωγής για ν' αυξήσουν το ποσοστό κέρδους τους. Το θέμα όμως είναι ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες δεν μπορούν να δρουν για μεγάλα διαστήματα και είναι αυστηρά οριοθετημένοι. Αυτή π.χ. είναι η περίπτωση της συμπίεσης του μισθού, που δεν μπορεί –τουλάχιστον για μεγάλο διάστημα– να πέσει κάτω από το απολύτως απαραίτητο

για την επιβίωση. Οι καπιταλιστές δεν μπορούν να πεθάνουν κυριολεκτικά όλους τους εργάτες τους στην πείνα. Με τον ίδιο τρόπο, η εντατικοποίηση της εργασίας δεν μπορεί να ξεπεράσει τις φυσικές αντοχές του ανθρώπινου σώματος και η παράταση του ωραρίου δεν μπορεί να ξεπεράσει το 24ωρο. Αντίθετα, δεν υπάρχει αντικειμενικό όριο στην τεχνολογική πρόοδο και την ελαχιστοποίηση του ρόλου της ανθρώπινης εργασίας στην παραγωγή.

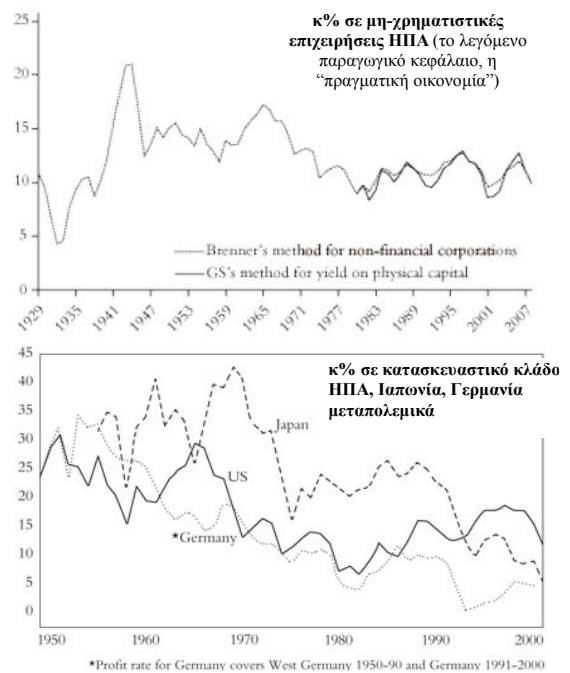
Κάποιοι μάλιστα ανασταλτικοί παράγοντες τελικά διογκώνουν το πρόβλημα. Για παράδειγμα, το εξωτερικό εμπόριο με υπανάπτυκτες χώρες με μεγαλύτερα ποσοστά εκμετάλλευσης και κέρδους οδηγεί σε ένταση της καπιταλιστικής παραγωγής και σε αυτές και στις αναπτυγμένες χώρες –σε διαφορετικά προϊόντα– για να ανταπεξέλθουν στις εμπορικές ευκαιρίες άρα σε τεχνολογικό εκσυγχρονισμό, υπερπαραγωγή, πτώση του ποσοστού κέρδους κι ακόμη εμφάνιση ανεξάρτητων ανταγωνιστών στις πρώην υπανάπτυκτες χώρες. Οι επενδύσεις των Άγγλων στην Ινδία ή των Αμερικάνων στην κατεστραμμένη μεταπολεμική Ιαπωνία σήμαιναν υψηλά ποσοστά κέρδους για τους ιμπεριαλιστές, αλλά μακροπρόθεσμα τα έριξαν, δημιουργώντας δυναμικές εθνικές αστικές τάξεις με δική τους ανταγωνιστική παραγωγή.

Η δημιουργία νέων κλάδων παραγωγής ουσιαστικά διογκώνει το πρόβλημα της υπερπαραγωγής, μεταθέτοντάς το στο μέλλον –γιατί και η νέα παραγωγή κάπου θα πρέπει να απορροφηθεί, καθιστώντας πιο ανελαστικές τις μισθοδοτικές δαπάνες. Αν μια νέα αγορά υβριδικών αυτοκινήτων θέλει να επιβιώσει, τότε πρέπει να κρατήσει ψηλά και τους μισθούς για να μπορούν οι εργαζόμενοι να αγοράζουν εκτός από ψωμί και τα προϊόντα της. Όταν συμπιεστούν όμως οι μισθοί για χάρη των κερδών ισχυρότερων κλάδων, οι νεότερες παραγωγικές σφαίρες κινδυνεύουν με κατάρρευση.

Άλλοι πάλι από αυτούς τους παράγοντες (π.χ. η σχετική υποτίμηση του σταθερού κεφαλαίου) αδυνατούν να αναχαϊτίσουν την πτώση του π.κ. έστω και για μια στιγμή και απλώς την επιβραδύνουν.

Τα παραπάνω δεν είναι μόνο θεωρίες. Τα διπλα-

νά διαγράμματα[4] απεικονίζουν το π.κ. σε ΗΠΑ, Ιαπωνία και Γερμανία τις τελευταίες δεκαετίες, όπως το προσεγγίζει η μαρξιστική οικονομολογία. Είναι κοινός τόπος των μαρξιστών –και όχι μόνο– οικονομολόγων ότι το παγκόσμιο ποσοστό κέρδους έχει πέσει 30% σε σχέση με τα επίπεδα των χρόνων 1945-1970. Παρόμοια συμπεράσματα δίνουν και καπιταλιστικοί υπολογισμοί, όπως του ΟΟΣΑ, με πτώση κατά 37%, 16% και 12% για Βρετανία, Γερμανία και Ιαπωνία αντίστοιχα τα έτη 1965-1976 και πάνω από 50% κατά τη δεκαετία του '80 για τις επτά πλουσιότερες χώρες[5]. Τα σκαμpaneβάσματα του ποσοστού αναπαριστούν τις διαρκείς προσπάθειες των καπιταλιστών να αναστείλουν την πτώση του, κυρίως με τη συμπίεση του εργατικού κόστους που είναι η προσφιλέστερη μέθοδος. Αυτή η «φιλότιμη» προσπάθεια ξεκινά χονδρικά από τη δεκαετία του '80 και είναι ο γνωστός και μη εξαιρετέος νεοφιλελευθερισμός. Ήταν η πολιτική που εφαρμόστηκε πρώτα στα μέσα του '70 στις χούντες τύπου Πινοσέτ στη Λατινική Αμερική, όπου εκτός από 420.000 δολοφονίες και 2,5 εκατ. εξόριστους μόνο στην Κεντρική Αμερική (1973-1983), είχαμε μείωση του «εργατικού κόστους» ως και τρεις φορές και άρα τόνωση των κερδών. Η ίδια πολιτική που έριξε το βιοτικό επίπεδο των πρώην Ανατολικών Χωρών μεταξύ 30% και 80% την πρώτη δεκαετία της

μετάβασης από τον κρατικό στο νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό[6]. Η ίδια που μεταφέρει σε χώρες φτηνού εργατικού δυναμικού κομμάτια της παραγωγής («παγκοσμιοποίηση») και περιθωριοποιεί τους μετανάστες εργάτες στη Δύση για να τους υπερεκμεταλλεύεται. Η πολιτική που πέρασε στη μητροπολιτική Δύση με πρωτεργάτες τη Θάτσερ και τον Ρέιγκαν και ήρθε στην Ελλάδα μετά τα μέσα του '80. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ έπεσε από 75% το '80 σε 62% σήμερα με τις γνωστές μεθόδους: μείωση πραγματικών μισθών, απλήρωτα ένσημα, φορολογικά βάρη στους εργάτες και ελαφρύνσεις στο κεφάλαιο κ.λπ.[7].

Ανεπίλυτες αντιφάσεις

Αλλά αυτή η πολιτική περικοπών έχει κοντά ποδάρια. Για τους λόγους που αναφέραμε, δεν μπορεί να αναστείλει μόνιμα την τάση του μέσου ποσοστού κέρδους να πέφτει. Υπάρχει κι ένας επιπρόσθετος λόγος που και αυτόν είχε εύκολα εντοπίσει ο Μαρξ: η αντίφαση μεταξύ των ιδιοτήτων του εργάτη ως αντικείμενο εκμετάλλευσης και ως καταναλωτή. Ενώ δηλαδή ο καπιταλιστής εργοδότης θέλει να μειώνει το μισθό για να αυξήσει τα κέρδη του, ταυτόχρονα θέλει να υπάρχει κατανάλωση της παραγωγής κι από τους μισθωτούς. Σήμερα, που αυτοί είναι πλειοψηφία στο εργατικό δυναμικό όλης της Δύσης (γύρω στο 70% στην Ελλάδα), η αντίφαση είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι τον καιρό του Μαρξ. Προφανώς η φτώχεια δεν πάει μαζί με την κατανάλωση μιας όλο και πλουσιότερης παραγωγής αγαθών[8].

Αυτό το πρόβλημα «υποκατανάλωσης-υπερπαραγωγής» προσπάθησαν να υπερκεράσουν οι καπιταλιστές σε διάφορες χώρες του κόσμου με τη μέθοδο των καταναλωτικών δανείων προς τους εργάτες[9]. Για τους Αμερικάνους καπιταλιστές τα στεγαστικά δάνεια σε εργάτες ήταν καλή επένδυση: και δεν αύξαναν τους μισθούς και πετύχαιναν κατανάλωση της παραγωγής τους –κατοικίες εν προκειμένω– και ταυτόχρονα μπορούσαν να βγάλουν επιπρόσθετο κέρδος από τη μεταπώληση των υποθηκών των σπιτιών. Με ένα χρεόγραφο οι εργάτες υπόσχονταν να πληρώνουν τις δόσεις αποπληρωμής του δανείου στην τράπεζα,

με εγγύηση το σπίτι που αγόρασαν. Αυτό το χρεόγραφο η τράπεζα μπορούσε να μεταπωλήσει σε άλλους επενδυτές-εισοδηματίες. Όσο γιγαντώνονταν η φούσκα των στεγαστικών δανείων, τόσο αυξανόταν η ζήτηση για νέες κατοικίες και τόσο ανέβαινε η αξία των κατοικιών. Άρα τόσο ανέβαινε και η αξία των υποθηκευμένων σπιτιών και γίνονταν πιο ελκυστικά για τους εισοδηματίες-επενδυτές τα χρεόγραφα και οι υποθήκες («κι αν δε μου πληρώσει τις δόσεις, θα του πάρω το πανάκριβο σπίτι του»). Ειδικά αφού για αυτά «εγγυούνταν» οι τρεις διαβόητοι ιδιωτικοί οίκοι αξιολόγησης (Standard & Poor's, Moody's, Fitch)[10]. Επρόκειτο για μια υπεκφυγή μπροστά στην πτωτική τάση των κερδών, που οπωσδήποτε θα κατέρρεε. Όταν οι δανειολήπτες μισθωτοί άρχισαν να δηλώνουν μαζικά αδυναμία αποπληρωμής, τότε τα δάνεια περιορίστηκαν, οι αγορές νέων κατοικιών κατέρρευσαν μαζί με τις τιμές τους και τα υπεσχημένα κέρδη στους προϋπολογισμούς των τραπεζιτών και των εισοδηματιών καπιταλιστών αποκαλύφθηκαν ψευδή. Ακολούθησαν πτωχεύσεις τραπεζικών κολοσσών, αλλά και βιομηχανιών όπως η General Motors, που βάσιζαν τη λειτουργία τους στα τραπεζικά δάνεια[11]. Κάπως έτσι βγήκε με πρωτοφανώς εκρηκτικό τρόπο στην επιφάνεια η σαθρότητα των καπιταλιστικών κερδών κι άρχισε η «οικονομική κρίση» στις ΗΠΑ και τον υπόλοιπο κόσμο. Υπολογίζεται ότι σε τέτοια τοξικά δάνεια, ομόλογα και «κέρδη» βασίζεται περισσότερο από την αμερικάνικη η ευρωπαϊκή οικονομία. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση τα κράτη, ως κεντρικά συντονιστικά των καπιταλιστών, αναλαμβάνουν να εγγυηθούν τα κέρδη, δίνοντάς τους αθρόα δάνεια, φοροσαππαλαγές κι επιδοτήσεις και ουσιαστικά αναλαμβάνοντας να καθοδηγήσουν μια διεθνή επιχείρηση καταλήστευσης των εργατικών τάξεων –διαφορετικά και τα δικά τους κρατικά δάνεια θα αποδειχθούν φούσκες, τα κέρδη θα καταρρεύσουν οριστικά και η καπιταλιστική οικονομία θα μπει σε μόνιμη στασιμότητα και αποδιοργάνωση. Είναι η φάση των κρατικών παρεμβάσεων κι ελλειμμάτων. Χαρακτηριστικά, από το 2007 η αμερικάνικη κυβέρνηση έχει δώσει 13 τρισ. δολάρια σε εγγυήσεις προς ιδιωτικές επιχειρήσεις και αντίστοιχα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αγοράζει τοξικά ομόλογα από τις υπερε-

κτεθειμένες εθνικές (ιδίως ισπανικές) τράπεζες. Στην ίδια κατεύθυνση είναι και η Ελλάδα με τα 78 δισ. ευρώ στους τραπεζίτες (28 δισ. από τον Καραμανλή και άλλα 50 δισ. από τον «σοσιαλιστή» Παπανδρέου) ή τη μείωση στη φορολογία των επιχειρήσεων και των μερισμάτων σε νέα χαμηλά ρεκόρ που υλοποιεί το ΠΑΣΟΚ.

Οι τακτικές κρατικής ενίσχυσης του κεφαλαίου με επίθεση στην εργασία για να «ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις», π.χ. με πιο εύκολα δάνεια και κρατικές εγγυήσεις, δεν μπορούν να αποδώσουν μακροπρόθεσμα. Αυτή η πολιτική έχει δοκιμαστεί τόσο από τις ΗΠΑ μετά την κρίση του 1929 όσο και στην Ιαπωνία τη δεκαετία του 1990. Το μόνο που «καταφέρνει» είναι η εκτόξευση του δημόσιου χρέους (στην Ιαπωνία έχει ξεπεράσει το 200% του ΑΕΠ), η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα (πάντα ανάμεσα σε 14-20% στις ΗΠΑ το 1929-1940, υψηλότερη από ποτέ στην Ιαπωνία το 2010) και περικοπές σε μισθούς και κοινωνικό κράτος. Μάλιστα είναι συνηθισμένο, αφού οι παραγωγικές επιχειρήσεις δεν αποδίδουν, τα κρατικά δάνεια, που παίρνουν οι καπιταλιστές,

Εργοστάσιο στην Κίνα.

να «επενδύονται» σε κερδοσκοπικά παιχνίδια και φούσκες που, όταν σκάσουν, επιδεινώνουν την κατάσταση –αυτή είναι η περίπτωση και της ιαπωνικής φούσκας ακινήτων του '90 κι εν μέρει της σημερινής σε όλο και περισσότερες χώρες. Ας θυμόμαστε, τέλος, το παράδειγμα της Αργεντινής, που με τέτοια μέτρα «προσπάθησε» –έλεγε η κυβέρνηση– επί τέσσερα χρόνια να αντιμετωπίσει την κρίση που τη χτύπησε το 1997 και το 2001 κήρυξε από πάνω και πτώχευση.

Συμπεράσματα

Η αντεργατική επίθεση μακροπρόθεσμα δεν μπορεί να σώσει το καπιταλιστικό σύστημα από την κρίση, αφού αυτή οφείλεται στις ανεξάλειπτες εσωτερικές αντιφάσεις του. Αυτό που μπορεί να κάνει προσωρινά είναι η εξαφάνιση του μικρού κεφαλαίου (πτωχεύσεις μικρών επιχειρήσεων μέσα από την υποκατανάλωση και τον οξυμμένο ανταγωνισμό) και η περικοπή του εργατικού κόστους παραγωγής με διάφορα τεχνάσματα[12] πράγματα που οδηγούν σε επιβίωση ή αύξηση των κερδών μεγάλων επιχειρήσεων και σε μονοπωλιακές καταστάσεις (βλέπε σχεδιαζόμενες συγχωνεύσεις σε γαλακτοβιομηχανίες, τράπεζες, Aegean-Ολυμπιακή κ.λπ.). Τελικά όμως αυτό που ιστορικά και θεωρητικά έχει φανεί ότι ακολουθεί, είναι η επίταση του ανταγωνισμού (βλέπε εσωτερικούς ανταγωνισμούς σε ευρωζώνη κι απειλές διάλυσής της), ο οικονομικός πόλεμος μεταξύ κρατών, οι στρατιωτικές επενδύσεις και ο... σώζων εαυτόν σωθήτο.

Για την εργατική τάξη ιδιαίτερα, κάθε υποχώρηση από κεκτημένα δικαιώματα σημαίνει μόνο χειρότερες μέρες –από την άποψη όχι μόνο της φτώχειας κι ανεργίας σήμερα, αλλά κυρίως της αποδοχής ενός δρόμου που οδηγεί στη γιγάντωση των προβλημάτων. Η απάντηση δεν μπορεί να είναι τα χρηματοπιστωτικά γιατροσόφια τύπου χαμηλότοκων ευρωομολόγων κι «ευρωενισχύσεων» (δηλαδή να μας κλέβουν... φτηνότερα οι τραπεζίτες) ή λαϊκών ομολόγων που αναζητά μέρος της ρεφορμιστικής Αριστεράς –μέχρι και το ΠΑΣΟΚ. Αυτά δεν απαντούν στο κεντρικό ζήτημα: Για ποιον δουλεύει η οικονομία, για τα κέρδη ή τους ανθρώπους; Η δεύτερη επιλογή είναι αλλη-

λένδετη με κάθε νικηφόρα αντεπίθεση από την Αριστερά και το εργατικό κίνημα, που θα φέρνει σε όλο και πιο δύσκολη θέση ένα αποσπασμένο και αυτοκαταστρεφόμενο σύστημα. Για να γίνεται εκτός από πιο αναγκαία και πιο πραγματοποιήσιμη η σοσιαλιστική διέξοδος από αυτό. Εναλλακτικά, η κρίση του συστήματος θα ξεπεραστεί προσωρινά για ένα –μικρό ή μεγαλύτερο– διάστημα, πατώντας πάλι πάνω σε πτώματα[12]. Το ξεπέρασμα της οικονομικής κρίσης είναι λοιπόν κυρίως πολιτικό και όχι οικονομικό ή δημοσιονομικό πρόβλημα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για παράδειγμα, η τυχαία υπερπαραγωγή προϊόντων από τις διακυμάνσεις της ζήτησης στους σημαντικούς κλάδους της οικονομίας, πράγμα που φέρνει υπερπαραγωγή και στους συναφείς κλάδους και οφείλεται στην άναρχη λειτουργία του αγοραίου καπιταλισμού. Το ίδιο μπορεί να συμβεί εξαιτίας των αυστηρών προθεσμιών πληρωμής στο τραπεζικό σύστημα που, όταν η πώληση «στομώσει», πιέζει ακόμη πιο έντονα τον καπιταλιστή να «ξεπουλήσει» φτηνά και άρα να μην μπορεί να επανεπενδύσει γρήγορα. Άλλοι λόγοι υπερπαραγωγής μπορεί να είναι το πιστωτικό στένεμα σε μια καταναλώτρια χώρα κ.λπ. Κάθε κρίση υπερπαραγωγής δεν οφείλεται σε μειούμενο μέσο ποσοστό κέρδους –αλλά κάθε κρίση λόγω του τελευταίου καταλήγει σίγουρα σε κατάσταση υπερπαραγωγής κεφαλαίου. Για την υπερσυσώρευση κεφαλαίου, όταν το ποσοστό κέρδους πέφτει, βλέπε: «Το Κεφάλαιο», Καρλ Μαρξ, 1867, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή 1978, Τόμος III κεφ. 15, σελ. 317-318.

2. Αυτός είναι και ο νόμος της αξίας κατά τη μαρξιστική διατύπωση. Ακόμη και οι κλωστικές μηχανές, που φτιάχνουν τα υφάσματα, χρωστούν την ανταλλακτική αξία τους στο ότι δεν έπασαν σαν μάννα από τον ουρανό, αλλά κάποιοι άνθρωποι δούλεψαν για να κατασκευαστούν. Ενώ όμως αυτές απλώς μεταφέρουν αυτή την αξία τους –ως κόστος– στην τιμή των υφασμάτων, οι εργάτριες της βιοτεχνίας που τις χρησιμοποιούν, κάνουν δύο δουλειές ταυτόχρονα. Πρώτον, σαν τις μηχανές μεταφέρουν τη δική τους αξία στο τελικό

προϊόν (το μισθολογικό «κόστος» που απαιτείται για να «φτιαχτεί» η εργατική τους δύναμη, δηλαδή για να συντηρούνται στη ζωή). Δεύτερον, δημιουργούν καινούργια αξία –δουλεύοντας παραπάνω απ' ό,τι χρειάζεται σε αυτές για να ζήσουν την υπεραξία που καρπώνεται ο εργοδότης τους. Βλ. «Το Κεφάλαιο», Καρλ Μαρξ, 1867, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή 1978, Τόμος I, κεφ. 6, σ. 213.

3. Για παράγοντες που αντιδρούν: «Το Κεφάλαιο», Καρλ Μαρξ, 1867, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή 1978, Τόμος III, κεφ. 14.

4. Παρατίθενται στα άρθρα: «The rate of profit and the world today», Chris Harman, «A note on Goldman Sachs and the rate of profit», Joseph Choonara και «Not all Marxism is dogmatism: A reply to Michel Husson», Chris Harman, «International Socialism» τ.115, 124-5, από «The Economics of Global Turbulence», Brenner Robert, 2006 και «The Savings Glut, the Return on Capital and the Rise in Risk Aversion», Daly-Kevin-Ben Broadbent, 2009, Global Economics Paper No185, Goldman Sachs Global Economics, Commodities and Strategy Research.

5. Αναφέρονται στο «Παγκοσμιοποίηση, νεοφιλελευθερισμός, οι εξελίξεις στην Ε.Ε.», Άγγελος Καλοδούκας, 2004, Διεθνιστική Εργατική Αριστερά (σ. 40).

6. Το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ μειώθηκε με τον νεοφιλελευθερισμό, μόνο τη δεκαετία του '80 ως εξής: Αργεντινή από 41% στο 25%, Χιλή από 48% στο 38%, Μεξικό από 38% στο 27%. Αντίστοιχα και άλλα μεγέθη. Για παράδειγμα, στη Χιλή το εργατικό εισόδημα ως ποσοστό της κοινωνικής παραγωγής από 60% επί εργατικών αγώνων την περίοδο Αλιέντε στο 19% επί Πινοσέτ, στο Μεξικό πτώση 70% στο μισθολογικό εισόδημα ως τις αρχές του 2000. Βλέπε: «Η Παγκοσμιοποίηση χωρίς Μάσκα», Τζ. Πέτρας & Χ. Βελτμέγιερ, σελ. 19-21, 112, 199, εκδόσεις ΚΨΜ, 2005).

7. «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, επίσημα έκθεση 2009», ΙΝΕ, ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2009.

8. Ενώ η υποκατανάλωση (μια άλλη όψη της υπερπαραγωγής) συναντιέται σε όλες τις εκμεταλλευτικές κοινωνίες, στον καπιταλισμό μπορεί να δημιουργεί ή να εντείνει κρίσεις. «[Η φτώχεια των μαζών]...αντιτίθεται στην τάση της κεφαλαιοκρα-

τικής παραγωγής να αναπτύσσει έτσι τις παραγωγικές δυνάμεις, λες και το όριο της αποτελείται μόνο από την απόλυτη ικανότητα κατανάλωσης της κοινωνίας [ενώ η πραγματική ικανότητα κατανάλωσης εξαρτάται από τους μισθούς κι όχι τις ανάγκες]». Βλ. «Το Κεφάλαιο», Τόμος III, κεφ. 15, σελ. 309-310, 324, κεφ. 30, σελ. 609-610.

9. Εμπίπτει στην περίπτωση αύξησης των κερδών με το μη-παραγωγικό κεφάλαιο. Η αύξηση του μη-παραγωγικού ή πλασματικού κεφαλαίου (π.χ. χρηματιστικού που φουσκώνει πλαστά κέρδη ή των πολεμικών κι αστυνομικών δαπανών) αποτελεί επίσης παράγοντα αναστολής της πώσης του ποσοστού κέρδους. Το μη-παραγωγικό κεφάλαιο είναι μια επένδυση που «υπόσχεται» ότι θα φέρει κέρδη –από τη νίκη σε έναν πόλεμο ή την πετυχημένη επέκταση της παραγωγής και των κερδών μετά τη δανειοδότηση ή και από το τίποτα μερικές φορές. Όταν η προσδοκία φυσικά διαψευσθεί, μεγάλο κομμάτι της δηλούμενης υπεραξίας διαγράφεται, τα κέρδη επιστρέφουν στα πραγματικά χαμηλά τους και το επιχειρηματικό «κλίμα» πλήττεται. Για πλασματικό κεφάλαιο βλ. και «Το Κεφάλαιο», Τόμος III, κεφ. 29.

10. Είχαν κίνητρο σοβαρό, αφού οι τράπεζες, που κατάφερναν και πουλούσαν τις υποθήκες με κατατημένη-καμουφλαρισμένη μορφή CDOs, τους έδιναν ποσοστά. Άλλωστε η κερδοσκοπική φύση αυτών των «αξιολογητών» είναι αυτή που τους εμπόδισε να κάνουν οποιαδήποτε ρεαλιστική αξιολόγηση στην περίπτωση της κατάρρευσης

της Enron το 2001 ή της Lehman Brothers το 2008 ή της ισλανδικής οικονομίας, λίγες μέρες πριν όλες αυτές κηρύξουν πτώχευση. Και τα πορίσματα αυτών των οίκων αποτελούν επιχείρημα στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και την αναγκαιότητα των αντεργατικών μέτρων...

11. Στις μέρες μας τα χαμηλά π.κ. του παραγωγικού τομέα διεθνώς σημαίνουν ότι και βιομηχανικό και εμπορικό κεφάλαιο, εκτός από το τραπεζικό, οδηγούνται όλο και περισσότερο σε χρηματοπιστωτικές επενδύσεις και φούσκες. Για παράδειγμα, το 2008 το 40% του εισοδήματος της General Electric, η δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία στον κόσμο, προερχόταν από το χρηματιστικό της βραχίονα GE Capital («Zombie Capitalism», Κρις Χάρμαν, σελ. 285, Bookmarks Publications 2009). Αυτό σημαίνει για το παγκόσμιο σύστημα ακόμη μεγαλύτερη αστάθεια κι εξάρτηση από τα κρατικά χρέη και τις κρατικές παρεμβάσεις. Οι αναλύσεις των Λένιν και Μπουχάριν για το χρηματιστικό κεφάλαιο και τον ιμπεριαλισμό έρχονται ξανά στο προσκήνιο, ίσως ισχυρότερα από ποτέ.

12. Η «πτώχευση» της Αργεντινής σήμαινε ότι δεσμεύθηκαν οι καταθέσεις των μισθωτών, αλλά όχι οι λογαριασμοί των επιχειρήσεων...

13. Σε αντίθεση με ό,τι συχνά πιστεύεται, οι ΗΠΑ βγήκαν από την κρίση του 1929 μόνον όταν μπήκαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και όχι με τον «κεϊνσιανισμό» του Ρούσβελτ. Βλ. «The slump of the 1930s and the crisis today», Chris Harman,

Ο κίνδυνος της ακροδεξιάς

Του Πάνου Πέτρου
✉ panos0@gmail.com

Η πάλη ενάντια στην ακροδεξιά και το φασισμό έχει αναδειχθεί, στους μήνες που πέρασαν, σε βασικό καθήκον της Αριστεράς. Κρούσματα ρατσιστικής βίας, ακροδεξιές «Επιτροπές Κατοίκων» σε συνοικίες της Αθήνας και σε άλλες πόλεις, αντιμεταναστευτικές συγκεντρώσεις, οργανωμένες φασιστικές επιθέσεις, επιθέσεις σε μικροπωλητές από ομάδες που «παίρνουν το νόμο στα χέρια τους», έχουν χτυπήσει «καμπανάκι». Από τη μεριά του αντιρατσιστικού και του αντιφασιστικού κινήματος έχουν υπάρξει μια σειρά κινητοποιήσεις και απαντήσεις στις ακροδεξιές προκλήσεις. Πρόκειται για μια μάχη η οποία θα διαρκέσει και γι' αυτό η συζήτηση, για τα χαρακτηριστικά της ακροδεξιάς και του φασισμού στις συνθήκες της οικονομικής κρίσης, καθώς και με ποιες τακτικές και ποια πολιτική πρέπει να τα αντιπαλέψουμε, είναι χρήσιμη.

Η περίοδος που διανύουμε, όσον αφορά τη δράση της ακροδεξιάς και την πάλη ενάντιά της, έχει σχηματικά την «αφετηρία» της στο 2007, με την είσοδο του ΛΑΟΣ στη Βουλή. Ήταν η πρώτη φορά, μετά τη δικτατορία στην Ελλάδα, που ένα κόμμα μπόρεσε να συσπειρώσει το διάσπαρτο ακροδεξιό «χώρο» και να μπει στη Βουλή. Το πέτυχε με τη σκανδαλώδη στήριξη των ΜΜΕ και με μια συστηματική προσπάθεια τότε να κρύψει τον ακροδεξιό, εθνικιστικό, ρατσιστικό χαρακτήρα της πολιτικής του. Όμως μετά από δεκαετίες στο

περιθώριο, για την ακροδεξιά η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και η προκλητικά προνομιακή τηλεοπτική προβολή έδωσε δυνατότητες ανασύσταξης. Ταυτόχρονα, η προβολή στην «κεντρική πολιτική σκηνή» των ακροδεξιών ιδεών σε μόνιμη βάση, η κοινοβουλευτική νομιμοποίησή τους, δημιούργησε ένα προνομιακό πεδίο για την κλιμάκωση της δράσης των φασιστοσυμμοριών.

Το δεύτερο σημείο καμπής ήταν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Καθώς αυτή βαθιάει και μαζί της οξύνεται η κοινωνική και πολιτική

Ο Άγιος Παντελεήμονας είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα απειλής πολιτικής ισχυροποίησης του φασισμού.

πόλωση, το ΛΑΟΣ εγκαταλείπει το μετριοπαθές προσωπείο του και βγάζει δόντια. Το προεκλογικό πρόγραμμα του Άδωνη Γεωργιάδη για την περιφέρεια Αττικής είναι χαρακτηριστικό. Υπόσχεται να εξαφανίσει τους πλανόδιους μετανάστες μικροπωλητές από τους δρόμους, να διαλύσει τα «γκέτο» στην Αθήνα, να μην επιτρέψει να χτιστεί τζαμί στο Βοτανικό... Είναι η πιο καθαρή ακροδεξιά ατζέντα: Για την ύφεση δεν φταίει το κεφάλαιο και οι κυβερνητικές πολιτικές, φταίνε οι... μικροπωλητές. Για την εγκληματικότητα δεν φταίει η φτώχεια και η εγκατάλειψη του κέντρου της Αθήνας από τις κυβερνήσεις, φταίνε οι μετανάστες. Η μεγαλύτερη απειλή δεν είναι η κρίση και η φτώχεια, αλλά οι μουσουλμάνοι.

Και μαζί με τους γραβατωμένους κρυπτοφασίστες, στη συγκυρία της κρίσης αποθρασύνονται και οι νεοναζί του δρόμου, όπως είδαμε σε μια σειρά εγκληματικές επιθέσεις (Αμπελόκηποι, Χασιά, Νέος Κόσμος κ.α.). Αυτός ο παράγοντας, η οικονομική κρίση και οι συνέπειές της στην κοινωνία, είναι απόλυτα κρίσιμος και θα μας απασχολήσει πιο αναλυτικά στη συνέχεια.

Σημείο καμπής, για την κλιμάκωση που επιδιώκει όλος ο ακροδεξιός συρφετός στη δράση και την προπαγάνδα του, ήταν η διαμάχη που προκάλεσε το νομοσχέδιο για την ιθαγένεια. Με αφορμή το συγκεκριμένο νομοσχέδιο, είδαμε την πρώτη απόπειρα του Καρατζαφέρη να κάνει «μαζική» πολιτική (με τη συλλογή υπογραφών και την προσπάθεια να εμφανιστεί ως ο κοινοβουλευτικός εκφραστής του συνόλου του δεξιού, συντηρητικού κοινού), την κλιμάκωση των φασιστικών επιθέσεων, την ταύτιση της «καθωσπρέπεια» ακροδεξιάς με τους νεοναζί του δρόμου στη συνθηματολογία τους, αλλά και την πολιτική κάλυψη των τελευταίων από το ΛΑΟΣ (π.χ. η στήριξή του στους συλληφθέντες φασίστες που επιτέθηκαν σε αντιφασιστική-αντιρατσιστική συγκέντρωση στους Αμπελόκηπους).

Η εικόνα που περιγράφηκε παραπάνω είναι ανησυχητική, δείχνει το πρόβλημα, αλλά δεν είναι ούτε πλειοψηφική, ούτε μη αναστρέψιμη. Χρειάζεται να ξεκαθαρίσουμε ότι δεν βιώνουμε μια «συντηρητική στροφή της κοινωνίας» συνολικά, ούτε έχουμε απέναντί μας ένα ισχυρά ριζωμένο στην κοινωνία ακροδεξιό ρεύμα που να ενισχύεται. Η –αναιμική στο δρόμο– καμπάνια του ΛΑΟΣ για δημοψήφισμα, η μικρή συμμετοχή στα αντιμεταναστευτικά συλλαλητήρια, έδειξαν τα όρια αυτού του χώρου στο να κάνει πραγματική μαζική πολιτική μέσα στην κοινωνία. Ενώ οι νεοφασιστικές οργανώσεις παραμένουν περιθωριακές και οι ιδέες που εκφράζουν είναι το ίδιο μισητές για τη μεγάλη πλειοψηφία της κοινωνίας. Από αυτή την άποψη σήμερα βρισκόμαστε στην «αρχή» της μάχης. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να υποτιμήσουμε την απειλή.

Σίγουρα ένα λάθος που πρέπει να αποφύγει η Αριστερά είναι μια μοιρολατρική εκτίμηση της περιόδου. Ιδιαίτερα στο ξέσπασμα της κρίσης, εμφανίστηκαν απαισιόδοξες εκτιμήσεις ότι η οικονομική κρίση μεταφράζεται αυτόματα σε συντηρητικοποίηση, ότι η Μεγάλη Ύφεση έφερε τον Χίτλερ, τον Μουσολίνι, τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή η ανάλυση ξεχνάει ότι η ίδια περίοδος «γέννησε» την επανάσταση και τον εμφύλιο στην Ισπανία, το κύμα καταλήψεων εργοστασίων στη Γαλλία, το μαχητικό εργατικό κίνημα στις ΗΠΑ. Όμως στο άλλο άκρο βρίσκεται ο εφησυχασμός

(η αντιφασιστική πάλη είναι «δευτερεύουσα», οι φασίστες είναι κάποιοι «γραφικοί...»). Σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης που είναι άγνωστο πόσο θα διαρκέσει και πώς θα εξελιχθεί, και οι δύο αυτές στάσεις καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα. Στην απραξία που μπορεί να ανοίξει το δρόμο στην ενίσχυση της ακροδεξιάς. Γι' αυτό και σήμερα χρειάζεται να κινηθούμε αφενός με την αυτοπεποίθηση ότι το «κοινωνικό εκκρεμές» μπορεί να πάει προς τα αριστερά, ότι υπάρχει μια συντριπτική πλειοψηφία αντιφασιστών, αντιρατσιστών, προοδευτικών ανθρώπων που μπορεί να φράξει το δρόμο στους φασίστες. Και αφετέρου με την υπενθύμιση της ομολογίας του ίδιου του Χίτλερ: «Μόνο ένα πράγμα θα μπορούσε να αποτρέψει την τρομερή ανάπτυξή μας. Αν ο αντίπαλός μας είχε καταλάβει έγκαιρα τις αρχές και τους στόχους μας και διέλυε από την αρχή τον αρχικό μας πυρήνα».

Ο φασισμός ιστορικά έχει εμφανιστεί με διαφορετικές μορφές, ιδέες και τακτικές. Μεταμορφώνεται διαρκώς, καθώς αναζητά ανάλογα στην κάθε εθνική κουλτούρα και στην κάθε πολιτική συγκυρία το πιο προνομιακό πεδίο για να αναπτυχθεί και να δημιουργήσει ένα μαζικό ρεύμα. Η μειονότητα που επιλέγεται ως αποδιοπομπαίος τράγος, το έθνος στο οποίο εντοπίζεται ο εξωτερικός εχθρός, τα σύμβολα, η συνθηματολογία, οι τακτικές αλλάζουν από χώρα σε χώρα και από ιστορική περίοδο σε ιστορική περίοδο. Όμως υπάρχουν κάποιες διαχρονικές και διεθνείς «σταθερές» που μας επιτρέπουν να διακρίνουμε την πραγματική φύση του φασισμού: Η κοινωνική του βάση, η σχέση του με την άρχουσα τάξη και το μίσος του ενάντια στην Αριστερά και το οργανωμένο εργατικό κίνημα.

Ο Ρώσος επαναστάτης Λέων Τρότσκι, παρακολουθώντας στενά την εμφάνιση και την άνοδο του φασισμού στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, είχε παρατηρήσει πρώτος ότι ο φασισμός προσελκύει στις γραμμές του τα πιο ξεπεσμένα και

απελπισμένα τμήματα της κοινωνίας και τις φοβισμένες απέναντι στον ενδεχόμενο ξεπεσμό μικροαστικές μάζες και τις στρέφει ενάντια στην εργατική τάξη, προς όφελος τελικά του μεγάλου κεφαλαίου. Αυτά τα ταξικά χαρακτηριστικά εμφανίστηκαν σε κάθε έκφανση του ακροδεξιού και του φασιστικού χώρου, από τη δεκαετία του '30 μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνοντας τις παρατηρήσεις του Τρότσκι.

Η άκρα δεξιά μετά τον πόλεμο

Μετά την ήττα του ναζισμού το 1945, ο φασισμός και τα σύμβολά του απαξιώθηκαν διεθνώς. Πέρα από πολύ μικρές ομάδες νοσταλγών της σβάστικής, χωρίς καμία απήκηση, η ακροδεξιά έχασε κάθε έρεισμα για χρόνια. Οι προσπάθειες των νοσταλγών να κρατήσουν ζωντανό τον «εθνικοσοσιαλιστικό αγώνα» ήταν καταδικασμένες. Το σκηνικό άλλαξε στις δεκαετίες του '60 και του '70, με την εμφάνιση της «νέας Δεξιάς» στη Γαλλία και την Ιταλία. Με μπροστάρηδες διανοούμενους της άκρας Δεξιάς, ο χώρος αυτός αρχίζει να κρατά αποστάσεις από σύμβολα όπως η σβάστικα και από τη φρασεολογία του Τρίτου Ράιχ. Η «νέα Δεξιά» δανείζεται τις ιδέες του... Γκράμσι περί ηγεμονίας και κωδικοποιεί τη νέα τακτική με τη φράση «να κερδίσουμε τα μυαλά των ανθρώπων και όχι απαραίτητα τις ψήφους τους». Και στις δύο χώρες αρχίζουν να ξεπηδάνε «νεολοιίστικες κατασκηνώσεις», περιοδικά, μουσικά ρεύματα κ.λπ.

Το επόμενο βήμα στη «μετεξέλιξη» του φασισμού ήταν η εμφάνιση του Εθνικού Μετώπου του Λεπέν στη Γαλλία. Ο Λεπέν κατορθώνει να δημιουργήσει ένα «δημοκρατικό» προφίλ στην άκρα Δεξιά και να την προβάλλει στην κεντρική πολιτική σκηνή ως μια «πατριωτική», «υπεύθυνη» δύναμη. Αυτή η εξέλιξη δεν ήταν ούτε ομοιογενής, ούτε γραμμική σε όλη την Ευρώπη, αλλά η παραπάνω περιγραφή δείχνει συμπυκνωμένα την αλλαγή

Η προβολή στην «κεντρική πολιτική σκηνή» των ακροδεξιών ιδεών σε μόνιμη βάση, η κοινοβουλευτική νομιμοποίησή τους, δημιούργησε ένα προνομιακό πεδίο για την κλιμάκωση της δράσης των φασιστοσυμμοριών.

πλεύσης που επέτρεψε στην ακροδεξιά να ξαναβγεί στην επιφάνεια. Το λεπενικό μοντέλο, λόγω των εκλογικών του επιτυχιών, αντιγράφηκε σε όλη την Ευρώπη με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Όπως έγραφε χαρακτηριστικά ο βρετανός αριστερός κωμικός Μαρκ Στιλ για το βρετανικό ΒΝΡ: «Ίσως έκαναν συνεδρίαση και κάποιος ανέφερε πως “εντάξει, για να μοιραστώ την εμπειρία μου, κάποιες από τις πολιτικές μας, όπως η δυσπιστία απέναντι στην ΕΕ και η υποστήριξη των Βρετανών αγροτών, κερδίζουν επιδοκίμασιες. Αλλά –και μη με παρεξηγήσετε– φοβάμαι ότι η υποστήριξη στον Χίτλερ δεν δουλεύει καθόλου...”».

Αυτές οι αλλαγές στη φρασεολογία και την τακτική φυσικά δεν σήμαιναν πως το μάχιμο τμήμα της ακροδεξιάς αποσύρθηκε από τους δρόμους. Αντίθετα, κάθε εκλογική επιτυχία της ακροδεξιάς συνοδεύεται από κλιμάκωση των φασιστικών επιθέσεων. Ιδιαίτερα στις περιοχές που καταγράφει υψηλά ποσοστά, είναι «κανόνας» η αύξηση των κρουσμάτων ρατσιστικής βίας.

Στην Ελλάδα, με καθυστέρηση χρόνων (λόγω των πρόσφατων εμπειριών της δικτατορίας και της μεταπολίτευσης), το ρόλο αυτό ήρθε να παίξει το ΛΑΟΣ, συγκεντρώνοντας στις γραμμές του διάσπαρτους χουντικούς, βασιλικούς, νεοναζί και καλλιεργώντας στη συνέχεια ένα καθωσπρέπει δημοκρατικό προφίλ.

Η πάλη ενάντια στο χώρο αυτό είναι απόλυτα κρίσιμη. Δεν χρειάζεται μια «επίσημη» παραστρατιωτική πτέρυγα για να κάνει ένα ακροδεξιό κόμμα επικίνδυνο. Η κοινοβουλευτική στροφή και το «νέρωμα» της προπαγάνδας της άκρας Δεξιάς δημιούργησε μια σειρά αναλύσεων, που υποτιμούν τον κίνδυνο. Αρκετοί φιλελεύθεροι έσπευσαν να εκτιμήσουν ότι η άκρα Δεξιά αναγκάζεται να «ενσωματωθεί» στην κοινοβουλευτική δημοκρατία και έτσι γίνεται ακίνδυνη.

Για παράδειγμα, η συγκυβέρνηση του Μπερλουσκόνι με τη Λίγκα του Βορρά και την Εθνική Συμμαχία ερμηνεύτηκε από πολλούς ως «χαλινάρι» του καβαλιέρε στους ακραίους. Σήμερα, όχι μόνο η ιταλική κυβέρνηση στρέφεται όλο και δεξιότερα, με τους ακραίους να δίνουν τον τόνο, αλλά η άκρα Δεξιά κερδίζει έδαφος στον εσωτερικό «χάρτη» της Δεξιάς. Στις πρόσφατες τοπικές εκλογές, ενώ το κόμμα του Μπερλουσκό-

νι υπέστη φθορές, η Λίγκα του Βορρά ανέβασε τα ποσοστά της, βγήκε πρώτη δύναμη σε περιφέρειες και διεκδικεί πλέον μεγαλύτερο ρόλο στην κυβέρνηση συνασπισμού.

Ο Φίνι, ηγέτης της μεταφασιστικής Εθνικής Συμμαχίας, επέλεξε λίγα χρόνια πριν τον «εισοδισμό» στο κόμμα της Δεξιάς. Σήμερα σπίνει δικό του δίκτυο «εσωκομματικής αντιπολίτευσης» και φτάνει να διεκδικεί την ηγεσία του κόμματος για την επόμενη μετά τον «καβαλιέρε». Ακόμα πιο σημαντική όμως είναι η υπενθύμιση ότι ο κοινοβουλευτισμός και ο «σεβασμός» στην αστική δημοκρατία δεν είναι τόσο καινούργιο φαινόμενο, ότι ο πρώτος που εφάρμοσε αυτή την τακτική ήταν ο Χίτλερ.

Το διαρκές ξεσκέπασμα του ΛΑΟΣ ως κρυπτοφασιστικού κόμματος πίσω από τις δημαγωγίες του και το αγωνιστικό μέτωπο απέναντι στις ιδέες του είναι βασικό καθήκον. Σε αυτή τη μάχη χρειάζονται πολιτικά και ιδεολογικά ξεκαθαρίσματα.

Ο «αριστερός πατριωτισμός» που (όπως και η ακροδεξιά) βλέπει αμερικανικό δάκτυλο πίσω από κάθε γειτονική χώρα και το «μέτωπο κατά του κοσμοπολιτισμού», όταν αυτό γίνεται από εθνική σκοπιά και όχι ταξική, ρίχνουν νερό στο μύλο της ακροδεξιάς, ανεξαρτήτως προθέσεων.

Ένας άλλος κίνδυνος είναι μια «αμυντική» πολιτική αντιμετώπιση των ακροδεξιών κραυγών, που επιλέγει να «νερώσει» τις θέσεις της Αριστεράς στο όνομα της αναζήτησης συμμαχιών με τη μετριοπαθή κεντροαριστερά, για τη συγκρότηση ενός «συνταγματικού, δημοκρατικού τόξου». Μια τέτοια αντιμετώπιση αφήνει ανοιχτό το πεδίο στην άκρα Δεξιά και θολώνει το σήμα που στέλνει η Αριστερά. Ιδιαίτερα σε περιόδους πόλωσης σαν τη σημερινή, πρόκειται για αυτοκτονική πολιτική. Αυτά τα προβλήματα συμπυκνώθηκαν στη μάχη που δόθηκε ενάντια στο νομοσχέδιο για την ιθαγένεια. Η επιλογή του ΚΚΕ να στραφεί ενάντια στον «κοσμοπολιτισμό» που ισοπεδώνει την «εθνική και ταυτόχρονα διεθνοιστική(!) ταυτότητα» και που αύριο μεθαύριο θα ανακινήσει, λείει, θέμα μειονοτήτων και για τους μετανάστες στην Αθήνα, ενίσχυσε τις συνωμοσιολογικές κινδυνολογίες του ΛΑΟΣ περί «αλλοίωσης του εθνικού μας χαρακτήρα».

Από την άλλη, μερίδα του ΣΥΡΙΖΑ (κυρίως ο ΣΥΝ) επέλεξε ένα «δημοκρατικό μέτωπο» με το

ΠΑΣΟΚ, ενάντια στην επίθεση των ΝΔ-ΛΑΟΣ. Αυτή η επιλογή θα είχε νόημα αν γινόταν με όρους κινήματος, με κόσμο του ΠΑΣΟΚ «από τα κάτω» και με αιχμή τα αιτήματα του αντιρατσιστικού κινήματος και των μεταναστών. Όμως, αντί για αυτό, έγινε με τον πιο λάθος τρόπο. Τη στιγμή που ο Καρατζαφέρης τράβαγε το σχοινί προς τα δεξιά, παρασύροντας και τη ΝΔ, ο ΣΥΡΙΖΑ αντί να τραβήξει το σχοινί αριστερά, εμφανίστηκε να στοιχίζεται σχεδόν «άνευ όρων» (ιδιαίτερα η κοινοβουλευτική ομάδα) στο πλευρό του ΠΑΣΟΚ. Το αποτέλεσμα; Η μετατόπιση του ΠΑΣΟΚ προς τις θέσεις του ΛΑΟΣ και η χειροτέρευση σε βάρος των μεταναστών ενός ούτως ή άλλως προβληματικού νομοσχεδίου.

Ο διεθνισμός, οι ταξικές αναφορές, η πλήρης ανεξαρτησία από τη σοσιαλδημοκρατία και τις πολιτικές της είναι ιδρυτικές αρχές της Αριστεράς. Είναι αυτές που τη συγκροτούν ως αντίπαλο δέος στο σύστημα και την κρίση του. Καθώς μπαίνουμε σε μια εποχή των «άκρων», κάτι που η άκρα Δε-

ξιά έχει κατανοήσει και κινείται ανάλογα, αυτές οι αρχές θα αποτελέσουν πολύτιμα εφόδια στον αγώνα να κινηθεί το εκκρεμές αριστερά. Αλλιώς, υπάρχει ο κίνδυνος να δούμε το ΛΑΟΣ να μη διεκδικεί πια μόνο τον κόσμο της παραδοσιακής Δεξιάς. Η διείσδυση του Εθνικού Μετώπου στη βάση του ΚΚ Γαλλίας τη δεκαετία του '80 και στις αρχές του '90 και η σημερινή εμφάνιση της ιταλικής άκρας Δεξιάς στα κάποτε «κόκκινα κάστρα» του βορρά, έγιναν επικτές χάρη στην πολιτική υποχώρηση της Αριστεράς.

Η αντιπαράθεση με το ΛΑΟΣ είναι κρίσιμη, γιατί αποτελεί το μαζικό τμήμα της ακροδεξιάς, το κόμμα που κατεχοκνή «βάζει στα σπίτια» το εθνικιστικό, ρατσιστικό δηλητήριο, που προσφέρει «δημοκρατική νομιμοποίηση» σε αυτές τις ιδέες και πρακτικές. Όμως αν οι κρυπτοφασίστες «με γραβάτα» είναι η μεγάλη απειλή, δεν πρέπει να υποτιμηθεί η πάλη ενάντια στους «φασίστες με μπότα», που κάνουν τη βρόμικη δουλειά στους δρόμους.

Ιταλοί νεοναζί. Είναι χαρακτηριστικές οι Anti-Antifa σημαίες που χρησιμοποιούν το έμβλημα της «Αντιφασιστικής Δράσης» και το «μαύρο» ντύσιμο.

.....

Ο φασισμός εμφανίστηκε ως μαζικό ρεύμα στο Μεσοπόλεμο, στη διάρκεια της μεγαλύτερης κρίσης του καπιταλισμού. Πιο emphaticό παράδειγμα της σχέσης κρίσης-φασισμού είναι σίγουρα το ναζιστικό κόμμα της Γερμανίας. Ανυπόληπτο εκλογικά πριν το 1929, βρέθηκε στην εξουσία το 1933.

.....

Μαζί με την εμφάνιση και εδραίωση του ΛΑΟΣ στην κεντρική πολιτική σκηνή, τα τελευταία χρόνια είτε εμφανίστηκαν είτε κλιμάκωσαν τη δράση τους μια σειρά από φασιστικές συμμορίες. Και σε αυτό το φαινόμενο, ο παράγοντας κρίση είναι καθοριστικός. Πέρα από τη Χρυσή Αυγή, που γνωρίζαμε όλοι ως κλασικό εκφραστή του δολοφονικού νεοναζισμού των δρόμων, βλέπουμε σήμερα ομάδες όπως οι Αυτόνομοι Εθνικιστές ή ο Μαύρος Κρίνος. Πιο «αντικαπιταλιστικές» στη φρασεολογία και με ένα πιο νεολαιίστικο, οργισμένο, «κινηματικό» ύφος.

Για αρκετούς αγωνιστές και αντιφασίστες το φαινόμενο προκάλεσε εντύπωση. Η ενδυματολογική μίμηση του «μαύρου μπλοκ», οι «θολές» αναφορές από τη Χαμάς και τη Χεζμπολάχ ως τη Βενεζουέλα και τον IRA, οι «εθνικιστικές» καταλήψεις, συνολικά η οικειοποίηση και προσαρμογή συμβόλων της Αριστεράς ή του αναρχισμού (όπως η Anti-Antifa που «δανείζεται» τη σημαία της αντιφασιστικής δράσης) προκάλεσαν σοκ.

Η τακτική δεν πρέπει να εκπλήσσει, καθώς δεν πρόκειται για νέο φαινόμενο. Από την ίδρυσή του ήδη, ο φασισμός εκμεταλλεύτηκε τα σύμβολα και τη συνθηματολογία της Αριστεράς. Ο Μουσολίνι εκμεταλλεύτηκε κάθε εμπειρία που είχε από την εποχή που ήταν μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Και ο Χίτλερ διάλεξε το κόκκινο χρώμα για τη ναζιστική σημαία, τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός» για να περιγράψει ένα πρόγραμμα που δεν είχε τίποτα το σοσιαλιστικό και το όνομα «εργατικό» για ένα κόμμα που εκπροσωπούσε όλες οι τάξεις εκτός από την εργατική.

Σήμερα, που τα παλιά σύμβολα όπως η σβάστικα δεν αποτελούν πόλο έλξης, ξαναβλέπουμε την ίδια διαδικασία. Το φαινόμενο, που βλέπουμε στην Ελλάδα, ξεκίνησε χρόνια πριν στη Γερμανία, όπου για ιστορικούς λόγους η απομάκρυνση από τα σύμβολα του Τρίτου Ράιχ ήταν επιτακτική ανάγκη για όποια νεοναζιστική ομάδα ήθελε να βγει

από το περιθώριο και να ψαρέψει στα θολά νερά της αντικαπιταλιστικής ριζοσπαστικοποίησης.

Η τακτική αυτή, εκτός από τη συμβολική της προέκταση (η «κατάληψη» των συμβόλων του εχθρού), έχει ιδιαίτερη σημασία και πρέπει να την προσέξουμε, αν θέλουμε να κατανοήσουμε ένα χαρακτηριστικό του φασισμού, που δεν πρέπει να υποτιμούμε: Ο φασισμός προσπαθούσε πάντα να εκμεταλλευτεί την αντικαπιταλιστική οργή των νέων για να τους μαζέψει στις γραμμές του.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Χίτλερ, την επομένη της νίκης του, για να καθουχάσει την άρχουσα τάξη, χρειάστηκε να προχωρήσει στη «νύχτα των μεγάλων μαχαιριών», στη φυσική εξόντωση των Ταγμάτων Εφόδου (SA), τα οποία μετά την κατάληψη της εξουσίας απαιτούσαν την «ολοκλήρωση της επανάστασης», την υλοποίηση των αντικαπιταλιστικών υποσχέσεων του εθνικοσοσιαλισμού. Στις συνθήκες της κρίσης, αυτή η οργή ενάντια στο σύστημα είναι διάχυτη, αλλά χωρίς πολιτικό προσανατολισμό. Δεν είναι τυχαίο ότι τέτοιες «άγριες» ομάδες βγαίνουν σήμερα στο προσκήνιο. Η Χρυσή Αυγή, αν και παραμένει «σημείο αναφοράς», είναι πολύ «στρατιωτικοποιημένη» και με πολύ εμφανείς δεσμούς με το κράτος και την αστυνομία, για να προσελκύσει τμήμα της «άγριας νεολαίας». Οι πιο «αντικαπιταλιστικές» ομάδες αναπτύσσονται για να καλύψουν αυτό το κενό. Πιο απλά, δεν θα πρέπει να εκπλήσσει κανέναν το γεγονός ότι κάποιοι μαθητές, που το Δεκέμβριο του '08 πέταγαν πέτρες στην αστυνομία, μπορεί να καταλήξουν στις γραμμές των νεοναζιστικών ομάδων.

Και το φαινόμενο της ποικιλίας φασιστο-ομάδων δεν περιορίζεται εκεί. Τελευταίο κρούσμα ήταν η εμφάνιση της ομάδας «Παρεμπόριο ΣΤΟΠ», που κυνήγησε μετανάστες μικροπωλητές στην οδό Ερμού. Πρόκειται για την προσπάθεια της ακροδεξιάς να διεισδύσει σε άλλη μια κοινωνική ομάδα που πλήττεται από την κρίση, δηλαδή να

συσπειρώσει τους εμπόρους και να τους πείσει ότι για τα προβλήματά τους ευθύνονται οι μετανάστες.

Κρίση και κοινωνική πόλωση

Η ανάλυση των χαρακτηριστικών αυτών δεν έχει κάποιο αφηρημένο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον. Δείχνει πώς μεταφράζεται σήμερα, στην πράξη, η αφηρημένη έκφραση: «Σε περιόδους κρίσης η πόλωση και η οργή ενάντια στο σύστημα θα ενισχύσει τα άκρα». Η εκτίμηση αυτή πατάει σε ιστορικά γεγονότα. Ο φασισμός εμφανίστηκε ως μαζικό ρεύμα στο Μεσοπόλεμο, στη διάρκεια της μεγαλύτερης κρίσης του καπιταλισμού. Πιο εμφανικό παράδειγμα της σχέσης κρίσης-φασισμού είναι σίγουρα το ναζιστικό κόμμα της Γερμανίας. Ανυπόληπτο εκλογικά πριν το 1929, βρέθηκε στην εξουσία το 1933. Όμως την ίδια ακριβώς περίοδο εμφανίστηκαν οι φαλαγγίτες και ο Φράνκο στην Ισπανία, οι «ακροδεξιόι σύνδεσμοι» που πέτυχαν την ανατροπή της κυβέρνησης το 1934 στη Γαλλία, οι φασίστες του Μόσλεϊ την Αγγλία, το καθεστώς Μεταξά στην Ελλάδα κ.λπ.

Για την επανεμφάνιση του φασισμού μεταπολεμικά δεν θα αρκούσαν οι αλλαγές τακτικής των διανοούμενων της άκρας Δεξιάς, αν δεν υπήρχε η επόμενη οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70.

Σήμερα η διαπίστωση αυτή αποκτά έντονη σημασία. Για δεκαετίες, η πολιτική υποχώρηση της Αριστεράς συνοδεύτηκε από εκτιμήσεις ότι οι επαναστάσεις, τα πραξικοπήματα, ο φασισμός, είναι «αγριάδες» του παρελθόντος, ότι στο σύγχρονο, αναπτυγμένο καπιταλισμό, στην «εδραιωμένη» πια φιλελεύθερη δημοκρατία όλα αυτά, τάχα, έχουν ξεπεραστεί. Οι πολιτικές ανατροπές, που πυροδοτεί η κρίση, σαρώνουν πλέον τέτοιες απόψεις.

Αν οι εκλογικές επιτυχίες της άκρας Δεξιάς σε μια σειρά ευρωπαϊκές χώρες (Ελβετία, Ιταλία, Γαλλία, Ολλανδία, Αγγλία) δεν ήταν αρκετές, το παράδειγμα της Ουγγαρίας ήταν πραγματικός σεισμός. Το Γιόμπικ, που βρισκόταν εκτός βουλής και κατέκτησε το 17% στις εκλογές, είναι ένα νεοφασιστικό κόμμα που κάνει τον Λεπέν και τον Καρατζαφέρη να φαντάζουν «περιστέρια». Διατηρεί παραστρατιωτική πτέρυγα, την «Ουγγρική Φρουρά», η οποία οργανώνει στρατιωτικές, δολοφονικές επιθέσεις σε καταυλισμούς Ρομά, και χρησιμοποιεί το σήμα του ουγγρικού ναζιστικού κόμματος, που συνεργάστηκε με τον Χίτλερ το 1944. Αυτοί οι «ακραίοι γραφικοί» μπόρεσαν να συγκεντρώσουν το 17% και να φτάσουν να διεκδικούν τη 2η θέση, πατώντας στο κενό της Αριστεράς και δημαγωγώντας ενάντια στους Ρομά και τους Εβραίους, αλλά και στην ΕΕ και το ΔΝΤ, τα οποία είχε φέρει στην Ουγγαρία μια κεντροαριστερή κυβέρνηση.

Σίγουρα η κοινοβουλευτική δημοκρατία, για δεκαετίες μετά το παγκόσμιο 1968, έζησε μέρες σταθερότητας και αποδοχής. Και από αυτή την άποψη, η κατάσταση είναι διαφορετική από το Μεσοπόλεμο, όταν το πολιτικό σύστημα έβγαινε συγκλονισμένο από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και την επαναστατική έκρηξη που ακολούθησε πανευρωπαϊκά, μετά τη νίκη του 1917 στη Ρωσία. Όμως αυτή η πραγματικότητα δεν είναι μονόδρομος και θεωρίες που αναρωτιόντουσαν αν υπάρχει προοπτική για τις «ακραίες ιδεολογίες» στον καπιταλισμό του 21ου αιώνα διαψεύδονται, καθώς η οικονομική κρίση οξύνει και την πολιτική κρίση που είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ήδη από τα χρόνια του νεοφιλελευθερισμού.

Ακόμα και τα αστικά ΜΜΕ πια αναφέρονται συνεχώς στην «κρίση εκπροσώπησης» ή «κρίση δυσπιστίας απέναντι στο σύνολο των θεσμών και του πολιτικού συστήματος». Και στην Ελλάδα το

.....
Η οικειοποίηση και προσαρμογή συμβόλων της Αριστεράς ή του αναρχισμού από τους νεοναζί δείχνει την προσπάθεια του φασισμού να εκμεταλλευτεί την αντικαπιταλιστική οργή. Δεν είναι διόλου απίθανο κάποιοι μαθητές, που το Δεκέμβρη του '08 πέτασαν πέτρες στην αστυνομία, να καταλήξουν στις γραμμές νεοναζιστικών ομάδων.
.....

.....

Ο φασισμός συγκροτείται με βασικό σκοπό να συντρίψει βίαια την Αριστερά και το εργατικό κίνημα. Είναι ορκισμένος μας εχθρός και ως τέτοιοι πρέπει να τον αντιμετωπίσουμε. Το σύνθημα «καμία ελευθερία στους εχθρούς της ελευθερίας» είναι κεντρικής σημασίας.

.....

φαινόμενο το ζούμε με ιδιαίτερη ένταση τα τελευταία χρόνια, με τα δημοσκοπικά «φτάνει όλοι» ή «καλύτερος ο κανένας».

Σε αυτό το πλαίσιο, η Αριστερά δεν πρέπει να φοβάται μη γίνει «ακραία», ούτε να διστάζει να χαρακτηριστεί «αντικαπιταλιστική». Αν δεν εκφράσει αυτή από τα αριστερά αυτό το ρεύμα για να το κατευθύνει ενάντια στην άρχουσα τάξη, θα το κάνουν άλλοι από τα δεξιά για να το κατευθύνουν ενάντια στην ίδια και το εργατικό κίνημα. Στη Γερμανία του '30, το SPD έκανε επίδειξη υπευθυνότητας και πίστης στην αστική δημοκρατία και το πλήρωσε με πογκρόμ από τα Τάγματα Εφόδου του Χίτλερ (και με τις ευλογίες των αστών «δημοκρατών»).

Πέρα από τη μάχη των ιδεών και της πολιτικής επιρροής όμως, η ύπαρξη και η δράση των φασιστικών συμμοριών έχει ανοίξει τη συζήτηση για την αντιμετώπισή τους σήμερα.

Δημοκρατία για όλους;

Δυστυχώς επιχειρήματα της φιλελεύθερης παράδοσης έχουν διαπεράσει και την Αριστερά. Πρόκειται για την άποψη που ξεκινάει από μια θέση αρχής, σύμφωνα με την οποία έχουμε καθήκον να υπερασπιστούμε την ελευθερία του καθένα να λέει τη γνώμη του. Το πρόβλημα αυτής της άποψης ξεκινάει από μια «καθολική» –στην ουσία «ταξικά ουδέτερη»– αντίληψη για τη δημοκρατία και την ελευθερία. Για μας οι ταξικές και πολιτικές διαχωριστικές έχουν καθοριστική σημασία σε όλα τα ζητήματα. Έτσι και στο αφηρημένο αίτημα για «δημοκρατία και ελευθερία», το ερώτημα «για ποιους;» είναι κρίσιμο.

Ο φασισμός είναι απειλή για τα δημοκρατικά δικαιώματα όλων και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται. Ακόμα περισσότερο για την Αριστερά, το εργατικό κίνημα, το αντιρατσιστικό κίνημα, ο φασισμός είναι ο ορκισμένος εχθρός τους, που

συγκροτείται με βασικό σκοπό να τα συντρίψει βίαια. Κανένας διάλογος δεν θα αλλάξει αυτό το χαρακτηριστικό του. Πέρα από το γενικό επίπεδο, ακόμα και στα «συγκεκριμένα», όταν μια ομάδα νεοναζι επιτίθεται σε μια αντιρατσιστική συγκέντρωση, ή εξαπολύει πογκρόμ σε γειτονιές μεταναστών, είναι προφανές ότι δεν αφήνει περιθώρια για «συζήτηση». Η αποτελεσματική υπεράσπιση των δημοκρατικών δικαιωμάτων μας απαιτεί την εξαφάνιση αυτών των δικαιωμάτων για τους ορκισμένους εχθρούς τους. Το σύνθημα «καμία ελευθερία στους εχθρούς της ελευθερίας» παραμένει κεντρικής σημασίας.

Για πολλούς ειλικρινείς αγωνιστές η άποψη του «διαλόγου» γίνεται αποδεκτή στηριγμένη περισσότερο στο επιχείρημα της ηλιθιότητας των φασιστικών ιδεών και της υπεροχής των ιδεών της Αριστεράς. Η παρατήρηση είναι σωστή. Όμως υποτιμάει τη δυνατότητα του φασισμού να κερδίζει ακροατήρια σε ανθρώπους που απελπισμένοι, μέσα στην κρίση, αναζητούν στηρίγματα, απαιτούν «δράση». Ιδιαίτερα στην παραδοσιακή βάση του φασισμού, που είναι τα μεσοστρώματα και νιώθουν να απειλούνται και από τους μεγάλους καπιταλιστές και από το εργατικό κίνημα ή τους ανέργους και τους εξαθλιωμένους που δεν έχουν συλλογικόπτες, όπως τα σωματεία, για να στηριχθούν.

Επίσης η –πιο ισχυρή– επίσημη προπαγάνδα των ΜΜΕ και της άρχουσας τάξης είναι ρατσιστική, στρέφεται ενάντια στα συνδικάτα και την Αριστερά και δημιουργεί ευνοϊκό κλίμα για τους ακροδεξιούς. Σε τέτοιες συνθήκες, ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης της ακροδεξιάς προπαγάνδας είναι να κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας για να μη φτάνει αυτή στην κοινωνία.

Στο άλλο άκρο βρίσκεται η αντίληψη που έχουν κυρίως αναρχικές ομάδες, που βλέπουν τη λύση στο βίαιο τσάκισμα των φασιστών, «όπου τους πετύχουμε». Η άποψη αυτή αναγνωρίζει ότι ο φα-

σισμός είναι ορκισμένος εκθρόνος και ως τέτοιος πρέπει να αντιμετωπίζεται. Μερίδα της νεολαίας στηρίζει αυτή την άποψη χάρη στο βαθύ μίσος που τρέφει για τους φασίστες και την αίσθηση της «άμεσης δράσης». Όμως αυτή η πρακτική, που στρατιωτικοποιεί την αντιπαράθεση, είναι εντελώς αναποτελεσματική. Κάνει την αντιφασιστική πάλη «μονοπώλιο» των «αποφασισμένων» και των «μάχιμων», αποκλείοντας τη μεγάλη πλειοψηφία των αντιφασιστών. Στερεί από τη μεριά μας το μεγάλο όπλο της μαζικότητας και περιορίζει τη σύγκρουση σε στρατιωτική αντιπαράθεση ανάμεσα σε δύο «μάχιμες» ομάδες. Αυτό όχι μόνο δεν πετυχαίνει το στόχο της διάλυσης των φασιστο-ομάδων, αλλά πολλές φορές καταλήγει να τις συσπειρώνει.

Οι βίαιες συγκρούσεις στο δρόμο είναι βασικό «περιεχόμενο» των φασιστών, πάνω σε αυτό «χτίζουν» τα μέλη τους. Και όταν ο απέναντί τους είναι μερικές εκατοντάδες αναρχικοί ή αριστεροί, μπορούν να το αξιοποιήσουν για να τονωθεί η αυτοπεποίθηση των μελών τους, λέγοντας «είμαστε δυνατοί», «μας φοβούνται», να παρουσιαστούν ως ρεύμα με δυναμική στην κοινωνία, που απέναντί του στέκονται μόνο «τα αναρχοκομούνια». Είναι χρήσιμο να θυμόμαστε ότι η επιλογή της

κλιμάκωσης της βίας είναι συνήθως στρατηγική επιλογή των φασιστών (και σε πολλές περιπτώσεις του κράτους).

Η «στρατηγική της έντασης» τη δεκαετία του '70 στην Ιταλία, στην οποία στο πλευρό της κρατικής καταστολής αξιοποιήθηκαν και οι φασίστες, ήταν επιλογή της άρχουσας τάξης απέναντι στις ριζοσπαστικές κινητοποιήσεις της περιόδου. Η λογική της ήταν οι διαδηλώσεις να φτάσουν να γίνουν «επικίνδυνες» σε τέτοιο βαθμό, που να αποκλείουν τη συμμετοχή του κόσμου. Στο δρόμο να μείνει η άκρα Αριστερά, την οποία το κράτος μπορούσε να απομονώσει και να τσακίσει πιο εύκολα. Οι λόγοι που τότε το ιταλικό κράτος τα κατάφερε είναι πολλοί και οι συνθήκες διαφορετικές και δεν υπάρχει ο χώρος να αναπτυχθούν σε αυτό το άρθρο. Όμως το παράδειγμα της επιλογής που έκαναν οι Ιταλοί καπιταλιστές, σε μια περίοδο που είχαν να αντιμετωπίσουν ένα ριζοσπαστικό κίνημα από τα κάτω, είναι χαρακτηριστικό.

Στην Ελλάδα σήμερα, απέχουμε από μια τέτοια κατάσταση. Αλλά η πολιτική Χρυσοχοϊδη, που εμφανίζεται ως «δημοκράτης» που κάνει «πόλεμο και στα δύο άκρα», εξυπηρετείται, όταν εγκαταλείπουμε το όπλο της μαζικότητας απέναντι στους φασίστες.

Παρέλαση της «Ουγγρικής Φρουράς», παραστρατιωτικής πτέρυγας του Γόμπικ. Το 17%, που συγκέντρωσε το κόμμα αυτό, προειδοποιεί σκληρά ότι η φασιστική απειλή δεν ανήκει σε μια «μακρινή, σκοτεινή εποχή», αλλά συνεχίζει να υπάρχει.

Από διαδήλωση της Anti Nazi League το 1977.

Μια από τις πιο επιτυχημένες στιγμές της αντιφασιστικής παράδοσης είναι η δημιουργία και η δράση της Anti-Nazi League στην Αγγλία του '70, ενάντια στην άνοδο τότε του Εθνικού Μετώπου. Όταν ένας από τους οργανωτές της ANL ρωτήθηκε χρόνια μετά ποιο είναι το «μάθημα» αυτής της εμπειρίας για την αντιφασιστική πάλη σήμερα, είπε: «Γύρω από το σκληρό πυρήνα των νεοναζί, συγκεντρώνονται ρατσιστές, οργανωμένοι νέοι, χούλιγκανς, και το ζήτημα είναι να μάθουμε να τους διαχωρίζουμε και η δράση μας να τους αποσπειρώνει, να απομακρύνει την «πλατιά βάση» και να απομονώνει το σκληρό πυρήνα». Πρόκειται για μια πολύτιμη παρατήρηση.

Η έμφαση που δίνουμε στη μαζικότητα των αντιφασιστικών και αντιρατσιστικών δράσεων λογοδοτεί σε αυτό το στόχο. Οι φασίστες στρατολογούν, πείθοντας με το σύνθημα «είμαστε δυνατοί». Το αντιφασιστικό κίνημα χρειάζεται να αποδεικνύει διαρκώς ότι είναι λίγοι και αδύναμοι, μια μειοψηφία που έχει απέναντί της μεγάλες δυνάμεις της κοινωνίας.

Από τη δράση της ANL, στην ιστορία έχουν μείνει οι δυναμικές αντισυγκεντρώσεις που οργάνωνε. Δικαιολογημένα, καθώς κάποιες από αυτές, που

έκλεισαν το δρόμο στις παρελάσεις του FN, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο να αντιστραφεί το κλίμα φόβου και να συζητούνται μέχρι σήμερα στην Αγγλία. Όμως η επιτυχία της ANL στηρίχτηκε στη συγκλονιστική μαζικότητα των αντισυγκεντρώσεων (όπου κινητοποιούνταν δεκάδες χιλιάδες Άγγλοι και μετανάστες), αλλά και στην καθημερινή της δράση. Οι αντιρατσιστικές συναυλίες της πρωτοβουλίας Rock Against Racism, η συμμετοχή των κοινοτήτων των μεταναστών στις κινητοποιήσεις, η ένταξη στην ANL χιλιάδων αγωνιστών που ήθελαν να παλέψουν το φασισμό και το ρατσισμό, η στήριξη αντιφασιστικών κινητοποιήσεων από σωματεία και ιδιαίτερα από χώρους που βρισκόνταν σε απεργίες.

Το λιγότερο «κινηματικό», αλλά χαρακτηριστικό παράδειγμα του μαζικού αντιφασιστικού ρεύματος της εποχής ήταν η ιστορία με τις κονκάρδες. Το συνδικάτο των πανεπιστημιακών έβγαλε κονκάρδες, με το σύνθημα «Καθηγητής ενάντια στο φασισμό», τις οποίες φορούσαν τα μέλη του, όπου κι αν βρισκόνταν. Σε λίγους μήνες, η Αγγλία είχε γεμίσει από κονκάρδες με συνθήματα «Απεργός ενάντια στο φασισμό», «Ανθρακωρύχος ενάντια στο φασισμό», μέχρι «Θαμώνας της τάδε παμπ ενάντια στο φασισμό».

Υποχώρηση της Αριστεράς

Αν η μαζικότητα, η συσπείρωση σωματείων, φορέων, κοινοτήτων είναι το ένα κρίσιμο όπλο στην αντιφασιστική δράση, το άλλο είναι η «τοπικοποίηση» της. Αναφέραμε νωρίτερα ότι η εμφάνιση της Λίγκας στην Ιταλία ή του Εθνικού Μετώπου στη Γαλλία πάτησε στην πολιτική υποχώρηση της Αριστεράς στις χώρες αυτές. Εξίσου σημαντικό ρόλο έπαιξε όμως και η οργανωτική υποχώρηση, η εξαφάνιση των σωματείων, των τοπικών οργανώσεων, των συλλόγων.

Το ίδιο ζήτημα αντιμετωπίζουμε και στην Ελλάδα. Η εμφάνιση «Επιτροπών Κατοίκων» τύπου Αγίου Παντελεήμονα πάτησε στην απουσία της Αριστεράς από υποβαθμισμένες γειτονιές της Αθήνας. Η ορατή παρουσία και η συστηματική παρέμβαση στις γειτονιές αποτελεί βασικό καθήκον σήμερα. Χρειάζεται η δημιουργία ενός «δικτύου» αντιρατσιστών σε κάθε πόλη, σε κάθε γειτονιά, το οποίο

Η εμφάνιση «Επιτροπών Κατοίκων» τύπου Αγ. Παντελεήμονα πάτησε στην απουσία της Αριστεράς από υποβαθμισμένες γειτονιές της Αθήνας. Η αριστερή απάντηση στα υπαρκτά προβλήματα των λαϊκών στρωμάτων και το «ρίζωμα» στις γειτονιές αποτελεί, σε συνθήκες κρίσης, κομμάτι της πάλης ενάντια στην ακροδεξιά.

θα συσπειρώνει τον κόσμο που θέλει να παλέψει, θα δίνει απαντήσεις στα προβλήματα της γειτονιάς από την πλευρά της Αριστεράς και των «από κάτω», δεν θα αφήνει περιθώρια στην ακροδεξιά παρουσία και δημαγωγία, θα είναι σε θέση να κινητοποιήσει τη γειτονιά με μαζικούς όρους, όταν οι φασίστες επιχειρούν είτε «εξορμήσεις» είτε πογκρόμ.

Η αριστερή απάντηση στα υπαρκτά προβλήματα των λαϊκών στρωμάτων και το «ρίζωμα» στις γειτονιές αποτελεί, σε συνθήκες κρίσης, κομμάτι της πάλης ενάντια στην ακροδεξιά. Στη Βρετανία του '30, δόθηκαν μεγάλες μάχες ενάντια στην άνοδο της «Βρετανικής Ένωσης Φασιστών» του Μόσλεϊ. Και πάλι η στιγμή που έμεινε στην ιστορία, ήταν η αντισυγκέντρωση στην Cable Street το 1936, όταν 100.000 άνθρωποι εμπόδισαν τους φασίστες να παρελάσουν στο υποβαθμισμένο East End. Όμως η δράση της Αριστεράς δεν περιορίστηκε σε αντιφασιστική προπαγάνδα και αντισυγκεντρώσεις. Εκείνη την εποχή, το ΚΚ Βρετανίας επικεντρώθηκε στα προβλήματα των υποβαθμισμένων συνοικιών, όπου οι φασίστες επιχειρούσαν να στρατολογήσουν μέλη. Οργάνωσε μάχες για επισκευές στα κτίρια, μειώσεις στα νοίκια, καλύτερο φωτισμό. Συγκροτήθηκαν τοπικές ομάδες που υπερασπιζόνταν με κινητοποιήσεις όσους απειλούνταν με έξωση. Στις συνθήκες της κρίσης, αυτή η παρουσία και δράση έπαιξε καθοριστικό ρόλο και αργότερα οδήγησε σε εκλογικές επιτυχίες του ΚΚ σε αυτές τις περιοχές.

Ακόμα και στο ζήτημα της φυσικής αντιπαράθεσης στις φασιστικές επιθέσεις, η τοπικοποίηση της δράσης μας, το ρίζωμα της Αριστεράς παίζει καθοριστικό ρόλο. Αρκετοί υπέρμαχοι των συγκρούσεων, χρησιμοποιούν το παράδειγμα της Ιταλίας του '60, όταν οι κομματικές οργανώσεις του Ιταλικού ΚΚ και τα συνδικάτα οργάνωναν ομάδες άμυνας και πολλές φορές απαντούσαν στους φασίστες με δικές τους επιθέσεις. Αυτό

που «ξεχνάνε» όμως είναι ότι η προϋπόθεση για να υλοποιηθεί μια τέτοια τακτική με επιτυχία, ήταν η ύπαρξη και ζωντανή δράση χιλιάδων μαζικότητας κομματικών οργανώσεων, η παρουσία ισχυρών μαχητικών συνδικάτων, που ήταν σε θέση με ένα κάλεσμα να κινητοποιήσουν χιλιάδες ανθρώπους.

Σήμερα δυστυχώς δεν είμαστε σε αυτό το σημείο. Αλλά σε αυτό πρέπει να στοχεύουμε. Θα χρειαστεί να κάνουμε τη «δύσκολη», αλλά μόνη αποτελεσματική δουλειά: Να ριζώσουμε στις γειτονιές, να συσπειρώσουμε όσο το δυνατό περισσότερους αντιρατσιστές που θέλουν να κάνουν κάτι, να αποκτήσουμε δεσμούς –πολιτικούς και οργανωτικούς– με τον κόσμο που πλήττεται από την κρίση και ψάχνει στήριγμα.

Αυτό το καθήκον, πέρα από την αντιφασιστική-αντιρατσιστική μας δράση, είναι κεντρικό ούτως ή άλλως για την Αριστερά. Το στοίχημα να μην πληρώσουμε εμείς την κρίση τους, η αντίσταση στα μέτρα κυβέρνησης-ΕΕ-ΔΝΤ περνάει από την επιστροφή της Αριστεράς στις γειτονιές και στους χώρους δουλειάς, από το στήσιμο και τη μαζικοποίηση των σωματείων. Η σημασία αυτών των παραγόντων φάνηκε στην Ουγγαρία. Εδώ είμαστε σε θέση να τα καταφέρουμε.

Προφανώς οι αγώνες από μόνοι τους δεν είναι εγγύηση ότι θα εξαφανίσουν τους φασίστες. Τα δύο άκρα μπορούν να ενισχυθούν ταυτόχρονα, όπως έδειξε η Γερμανία ή η Ισπανία της δεκαετίας του '30. Όσο πιο απειλητικοί γίνονται οι «από κάτω» για τους καπιταλιστές, τόσο πιο πρόθυμοι θα είναι αυτοί να εμπιστευτούν τους Καρτζαφέρηδες και τους Μιχαολιάκους. Αυτό το ενδεχόμενο, μακρινό ίσως, αλλά ανοιχτό όσο συνεχίζεται η κρίση, θα ανοίξει πολύ μεγαλύτερες συζητήσεις και θα βάλει πολύ μεγαλύτερα καθήκοντα.

Ένα δυνατό εργατικό κίνημα δεν έχει να φοβηθεί τίποτα. Ο Τρότσκι, βλέποντας τις εκλογικές επιτυχίες των Ναζί, διατηρούσε την αισιοδοξία

του, στηριγμένος στις κοινωνικές δυνάμεις που αντιπαρατίθενται: «Στη ζυγαριά των εκλογικών στατιστικών χίλιοι φασιστικοί ψήφοι έχουν το ίδιο βάρος με χίλιους κομμουνιστικούς. Όμως στη ζυγαριά της επαναστατικής πάλης, χίλιοι εργάτες σε ένα μεγάλο εργοστάσιο αντιπροσωπεύουν μια δύναμη εκατό φορές μεγαλύτερη από χίλιους μικρο-αξιωματούχους, υπάλληλους, τις συζύγους και τις πεθερές τους. Ο μεγάλος όγκος των φασιστών αποτελείται από ανθρώπινη σκόνη». Αλλά επέμενε στην ανάγκη του Ενιαίου Μετώπου για να μπορέσει αυτή η δύναμη να νικήσει.

«Προς το παρόν η δύναμη των εθνικοσοσιαλιστών δεν βρίσκεται τόσο στο δικό τους στρατό όσο στο σχίσμα στο στρατό του θανάσιμου εχθρού τους». Όμως σε τέτοιες αποφασιστικές στιγμές της ιστορίας, μαζί με ένα μαχητικό εργατικό κίνημα, μαζί με την πολύτιμη τακτική του Ενιαίου Μετώπου, χρειάζεται μια Αριστερά που, όταν το δίλημμα φτάνει στο «φασισμός ή εργατική επανάσταση», δεν διστάζει να δώσει τη δικιά της απάντηση. Ένα τέτοιο εργατικό κίνημα και αυτή την Αριστερά χρειάζεται να χτίσουμε στους μικρούς και μεγάλους αγώνες που έρχονται. Αυτή είναι η δύναμη που «εγγυάται» το «Ποτέ ξανά φασισμός».

Η σύγκρουση του ΠΑΣΟΚ με τους εργαζόμενους (1985-87)

Της Μαρίας Μπόλαρη

Το 1985 το εργατικό κίνημα χρειάστηκε να αντιπαρατεθεί με ένα άλλο πρόγραμμα σταθερότητας. Κυβέρνηση ήταν και τότε το ΠΑΣΟΚ, με πρωθυπουργό τον ηγέτη της «Αλλαγής» Ανδρέα Παπανδρέου και υπουργό Εθνικής Οικονομίας τον Κώστα Σημίτη, τον μετέπειτα πρωθυπουργό-αρχιτέκτονα του «εκσυγχρονισμού» και της ΟΝΕ. Οι δικαιολογίες για την επιβολή του ήταν αντίστοιχες με τις σημερινές: οικονομική κρίση, τεράστια ελλείμματα, μικρή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, άρα ανάγκη σκληρών μέτρων που, όπως και σήμερα, έπρεπε να πληρώσουν οι εργαζόμενοι.

Μετά από δύο χρόνια επίμονων εργατικών αγώνων και ύστερα από τις πολιτικές ανακατατάξεις που αυτοί προκάλεσαν, το Νοέμβριο του 1987 ο Α. Παπανδρέου αναγκάζεται να αποσύρει το πρόγραμμα και να «αποκεφαλίζει» το Σημίτη. Σήμερα οι εργαζόμενοι, η νεολαία, τα φτωχά στρώματα ζούμε κυριολεκτικά σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ο ελληνικός καπιταλισμός – και όχι μόνο- συγκλονίζεται από μια βαθιά οικονομική κρίση και θα κάνει τα πάντα για να την ξεπεράσει σε βάρος μας, ανατρέποντας καθετί που ξέραμε ως στοιχειώδες εργασιακό και κοινωνικό δικαίωμα. Αυτό είναι το νόημα του μνημονίου που θέλουν να επιβάλλουν κυβέρνηση-ΕΕ-ΔΝΤ και οι

σύμμαχοί τους. Στη μάχη για την ανατροπή του – παρά τις διαφορές με τη συγκυρία– η αναδρομή στα γεγονότα και τις εμπειρίες της διετίας 1985-1987 είναι εξαιρετικά χρήσιμη και για την οργάνωση της αντίστασης και για την πολιτική και την τακτική της Αριστεράς.

Το υπόβαθρο

Οι αρχές της δεκαετίας του 1980 ήταν μια περίοδος κρίσης για τον ελληνικό και το διεθνή καπιταλισμό. Για το ξεπέρασμά της επιλέχθηκαν οι σκληρές νεοφιλελεύθερες πολιτικές και η επίθεση στο συνδικαλιστικό κίνημα. Τα πρότυπα ήταν η

Ο τότε υπουργός Εθνικής Οικονομίας Κώστας Σημίτης.

Θάτσερ (τότε πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας) και ο Ρίγκαν (τότε πρόεδρος των ΗΠΑ). Στην Ελλάδα, για συγκεκριμένους λόγους καθυστέρησαν οι αντίστοιχες πολιτικές.

Η πρώτη κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου ήρθε στην εξουσία, έχοντας εξασφαλισμένη την εμπιστοσύνη των μη προνομιούχων –εργαζόμενοι, αγρότες, μικροαστικά στρώματα– και μετά το κύμα των αγώνων της μεταπολίτευσης. Τα πρώτα χρόνια εφάρμοσε μια κείνσιανή πολιτική, που γρήγορα όμως εγκαταλείφθηκε. Ο Απ. Λάζαρης και ο Μαν. Δρεπτάκης είδαν γρήγορα την πόρτα εξόδου από τα υπουργεία τους. Τη θέση τους πήρε ο τότε «τσάρος» της οικονομίας, Γερ. Αρσένης, που ευνόησε ένα πρόγραμμα ενίσχυσης των τραπεζών. Ταυτόχρονα με τον ετεροχρονισμό της ΑΤΑ (Αυτόματα Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή) πάγωσε τις αυξήσεις των μισθών, ενώ με το περίφημο άρθρο 4 επέβαλε τέτοιες προϋποθέσεις, που περιόρισαν τη δυνατότητα των συνδικάτων

του δημόσιου τομέα να αποφασίζουν για απεργία. Οι επιθέσεις αυτές δεν έμειναν αναπάντητες από το εργατικό κίνημα. Όμως αυτό που ακολούθησε, ήταν τελείως διαφορετικό. Τον Ιούνιο του 1985 το ΠΑΣΟΚ ξεκίνησε τη δεύτερη κυβερνητική θητεία του, συγκεντρώνοντας 45,8%. Το σύνθημά του ήταν «για ακόμα καλύτερες μέρες», αλλά αυτές ποτέ δεν ήρθαν. Στις 11 Οκτώβρη ο τότε υπουργός Εθνικής Οικονομίας Κώστας Σημίτης, ανακοίνωσε το Πρόγραμμα Σταθεροποίησης. Προέβλεπε υποτίμηση της δραχμής κατά 15% και συνεχή διολίσθησή της, δάνειο από την ΕΟΚ (προπομπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης) με μια σειρά εγγυήσεις που θυμίζουν αυτές της σημερινής κυβέρνησης. Προέβλεπε διετές πάγωμα μισθών και την κατάργηση της ΑΤΑ (την ώρα που ο πληθωρισμός έτρεχε με διψήφιο νούμερο), μεγάλες ανατιμήσεις στα τιμολόγια των τότε Οργανισμών Κοινής Ωφελείας (ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΟΤΕ, συγκοινωνίες κ.ά.), κρατικό προϋπολογισμό με πετσοκομμένο το κονδύλι των κοινωνικών δαπανών και των δημοσίων επενδύσεων. Το πρόγραμμα λειτούργησε σαν σοκ στους εργαζόμενους και τα λαϊκά στρώματα. Για όλους, αλλά ιδιαίτερα γι' αυτούς που ήταν ενταγμένοι ή είχαν ψηφίσει ΠΑΣΟΚ.

Τα γεγονότα

Πριν περάσουμε στην παράθεσή τους, είναι απαραίτητες κάποιες υπογραμμίσεις που θα φωτίσουν περισσότερο τη σημασία τους.

Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές του 1981 με το συντριπτικό ποσοστό του 48%, προβάλλοντας το σύνθημα «στις 18 Οκτώβρη σοσιαλισμός», αξιοποιώντας τις ψευδαισθήσεις της πλειοψηφίας των εργαζομένων ότι αυτός είναι ο πιο σίγουρος δρόμος. Μια από τις βασικές δεσμεύσεις του ήταν ότι το συνδικαλιστικό κίνημα είναι βάθρο της δημοκρατίας (μην ξεχνάμε τι σήμαινε το κράτος της

Το Πρόγραμμα Σταθεροποίησης προέβλεπε υποτίμηση της δραχμής κατά 15% και συνεχή διολίσθησή της, δάνειο από την ΕΟΚ με μια σειρά εγγυήσεις που θυμίζουν αυτές της σημερινής κυβέρνησης, διετές πάγωμα μισθών, την κατάργηση της ΑΤΑ, μεγάλες ανατιμήσεις στα τιμολόγια των τότε Οργανισμών Κοινής Ωφελείας (ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΟΤΕ, συγκοινωνίες κ.ά.).

ΕΡΕ, η δικτατορία, το κράτος της ΝΔ). Το ΠΑΣΟΚ κατάφερε, πατώντας πάνω στα κενά και τα λάθη της Αριστεράς και αξιοποιώντας τον αέρα της μεταπολίτευσης, να αποκτήσει ισχυρούς οργανωτικούς και πολιτικούς δεσμούς με την οργανωμένη εργατική τάξη στα συνδικάτα.

Η Αριστερά, ιδιαίτερα στα συνδικάτα, εκπροσωπείτο κυρίως από το ΚΚΕ. Το πρόγραμμά του, παρά τις ψευδεπίγραφες επαναστατικές προοπτικές, ήταν συμπληρωματικό του ΠΑΣΟΚ. Για παράδειγμα, το σύνθημα «Αλλαγή δεν γίνεται χωρίς το ΚΚΕ», «Η πραγματική Αλλαγή» (11ο συνέδριο ΚΚΕ), το βιβλίο του τότε ιδεολογικού στελέχους Ν. Κοτζιά «Ο τρίτος δρόμος για το σοσιαλισμό» (ο πρώτος του 1917, ο δεύτερος της Β' Σοσιαλιστικής Διεθνούς, ο τρίτος του ΠΑΣΟΚ και παρεμφερών κομμάτων).

Το ΚΚΕ «μετρούσε» ισχυρές δυνάμεις σε σωματεία και γειτονιές. Ήταν η αριστερή αντιπολίτευση, αλλά με όλα τα βαρίδια της δύναμης που είχε την ευθύνη του γραφειοκρατικού ελέγχου (θρυλική η μάχη για εργοστασιακά ή κλαδικά σωματεία), τον οποίο επέβαλε στο εργατικό κίνημα τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης. Ταυτόχρονα δεν έχει ξεχαστεί η στάση του ΚΚΕ στην εξέγερση του '73, ούτε η έντονη παρουσία της επαναστατικής Αριστεράς σε αυτή και τα γεγονότα που ακολούθησαν.

Αυτό που ακολούθησε την ανακοίνωση των μέτρων Σημίτη ήταν εντυπωσιακό. Ήδη από τις αρχές του Σεπτεμβρίου, με αφορμή τις αυξήσεις σε είδη πρώτης ανάγκης, είτε με πρωτοβουλίες δυνάμεων της ΠΑΣΚΕ (όπως της ΟΒΕΣ – Ομοσπονδία, Βιομηχανιών και Εργοστασιακών Σωματείων) είτε με πρωτοβουλίες της ΕΣΑΚ-Σ (η τότε παράταξη του ΚΚΕ) έγιναν στάσεις εργασίας, 24ωρες απεργίες και συγκεντρώσεις.

Στις 11/10/1985 ανακοινώθηκε το σύνολο των μέτρων. Στις 15/10/85 ξέσπασαν συλλαλητήρια Ομοσπονδιών, ελεγχόμενων από το ΚΚΕ, σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πειραιά.

Στις 16/10/85 συγκαλείται η Ολομέλεια της ΓΣΕΕ και 7 συνδικαλιστές του ΠΑΣΟΚ διαφωνούν. Την επόμενη μέρα διαγράφονται από το ΠΑΣΟΚ. Στις 21/10/85 οργανώνεται πανελλαδική απεργία και πορεία στη Βουλή. Στην απεργία συμμετεί-

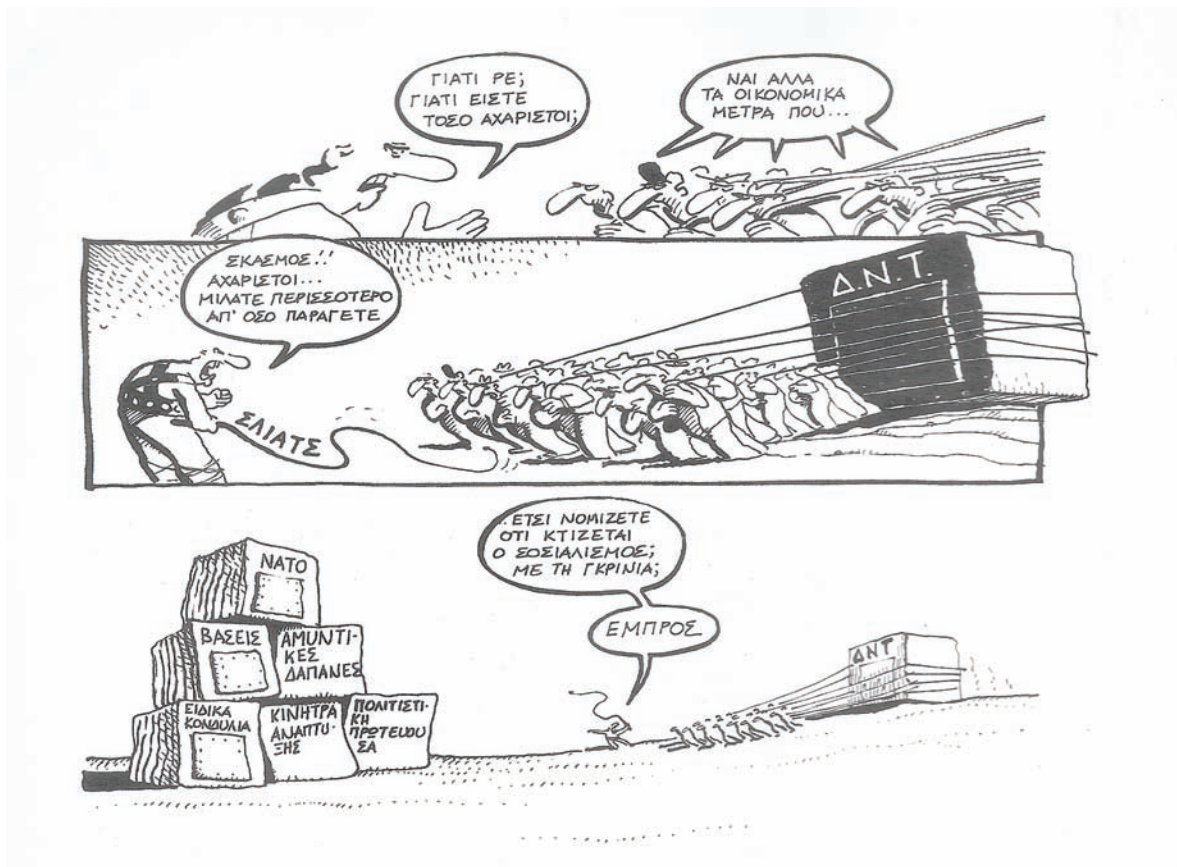

Γενική απεργία στις 14/11/85.

χαν 27 Εργατικά Κέντρα και 19 Ομοσπονδίες. Στις 23/10/85 κηρύσσει απεργία το Εργατικό Κέντρο Πειραιά. Στις 24/10/85 απεργούν ΔΕΗ-ΟΤΕ-ΟΒΕΣ, ομοσπονδίες που έχουν μεγάλες δυνάμεις και συμμετέχουν οι 7 διαγραφέντες της ΠΑΣΚΕ.

Στις 29/10/85 καθαιρείται ο τότε πρόεδρος της ΓΣΣΕ Ραυτόπουλος από τους «26». Ήταν η πλειοψηφία που δημιουργήθηκε από τους 17 της ΕΣΑΚ-Σ, τους 7 διαγραφέντες της ΠΑΣΚΕ και τους 2 του ΑΕΜ (συνδικαλιστική παράταξη του ΚΚΕ εσ.). Στις 30/10/86 απεργεί η ΑΔΕΔΥ. Η ΟΛΜΕ στις 30-31/10/85. Η ΕΙΝΑΠ 2-8/11.

Σταθμός ήταν η γενική απεργία στις 14/11/85. Συμμετείχαν 47 Εργατικά Κέντρα και 39 Ομοσπονδίες. Ήταν η μεγαλύτερη απεργία μετά τον Εμφύλιο. Στήθηκαν απεργιακές φρουρές και σε πολλούς χώρους οι εργαζόμενοι συγκρούστηκαν με την αστυνομία ή τους μπράβους της εργοδοσίας. Στις 28/11 απεργεί η ΑΔΕΔΥ. Στις 4/12 διορίζεται εγκάθετη διοίκηση στη ΓΣΕΕ. Με πρωτοβουλία του ΚΚΕ, γίνεται κατάληψη του κτιρίου της ΓΣΕΕ. Στις 5/12 οργανώνεται μαζική διαδήλωση ενάντια στο διορισμό της διοίκησης. Στις 11/12 γίνεται 6ωρη στάση εργασίας της ΕΑΣ για μονιμοποίηση των οδηγών που είναι υπό απόλυση, με αίτημα τη μονιμοποίησή τους και την ανάκληση των οικονομικών μέτρων.

Σκίτσο του Γιάννη Ιωάννου (1985).

Η Πρωτομαγιά του 1986, που κάλεσαν οι 26 της ΓΣΕΕ στις στήλες του Ολυμπίου Διός –υπό βροχή και σε μέρες Πάσχα– ήταν συγκλονιστική. Υπολογίζεται ότι συμμετείχαν σ’ αυτή 100.000 εργαζόμενοι, ενώ σ’ εκείνη της εγκάθετης ΓΣΕΕ μερικές εκατοντάδες. Στα 2 χρόνια που ακολούθησαν, έγιναν διάφορες 24ωρες, χαρακτηριστικές όμως παραμένουν οι μεγάλες απεργίες (για τις μέρες που διήρκησαν, αλλά και για τους κλάδους που κινητοποιήσαν) της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ, της ΠΟΕ-ΟΤΑ, της ΟΛΜΕ. Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμα και σήμερα αυτοί οι κλάδοι μπαίνουν μπροστά στους αγώνες του εργατικού κινήματος.

Συνδικάτα, Αριστερά και πολιτική

Τα όσα έγιναν εκείνη τη διετία –πιο σωστά τριετία– ήταν αποτέλεσμα της οργής της εργατικής τάξης, της πίεσης των κινήσεων και των αιτημά-

των «από τα κάτω». Η κυβέρνηση, απαιτώντας την πλήρη ευθυγράμμιση της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας με την πολιτική της, μηδένιζε το ρόλο και τη σημασία της ύπαρξής της. Γι’ αυτό η συνδικαλιστική ηγεσία αντέδρασε. Δεν θα το έκανε χωρίς την πίεση της βάσης.

Έτσι οι διεργασίες και οι αντίστοιχες συμμαχίες σε επίπεδο συνδικάτων έδωσαν τη δυνατότητα η πίεση της βάσης να μεταφραστεί σε μαζικές απεργίες.

Αντίθετα απ’ αυτό που μπορεί να φαντάζεται κάποιος σήμερα, δεν ήταν ούτε μια «καθαρή απεργία διάρκειας που σάρωσε». Χρησιμοποιήθηκαν διάφορες μορφές αγώνα: οι στάσεις εργασίας, οι συγκεντρώσεις, οι 24ωρες απεργίες, οι διαδηλώσεις, οι καταλήψεις και σε κάποιους κλάδους οι πολυήμερες απεργίες. Και επειδή σήμερα μπαίνουν διλήμματα σχετικά με τις μορφές κινητοποίησης, όχι μόνο τα παραπάνω, αλλά και κάποια

άλλα είναι εξαιρετικά χρήσιμα. Το 1990 η ΟΛΜΕ αποφάσισε να μη δίνει βαθμολογία, στο όνομα ότι μια απεργία δεν θα την άντεχε οικονομικά ο κλάδος. Το αποτέλεσμα ήταν τελείως διαφορετικό. «Τιμωρήθηκαν» με περικοπές μισθού και δεν δημιούργησαν δυναμική.

Ζητήματα που μπαίνουν σήμερα από συνδικαλιστές της Αριστεράς –ο κόσμος δεν αντέχει οικονομικά, άρα κάνουμε απογευματινά συλλαλητήρια ή περιοριζόμαστε σε κάποιες 24ωρες– έμπαιναν και τότε. Παρόλο που σήμερα εκείνη η περίοδος φαντάζει σχεδόν επαναστατική –και δικαιολογημένα μπροστά σε ό,τι συμβαίνει στα συνδικάτα τώρα– η πραγματικότητα ήταν διαφορετική.

Η πλειοψηφία των «26» –με κύρια ευθύνη του ΚΚΕ– επέμενε στις 24ωρες, γιατί δεν ήθελε παρατεταμένες και συντονισμένες απεργίες. Ήξερε ότι κάτι τέτοιο θα άνοιγε άλλη δυναμική, θα έβαζε πιο συνολικά ζητήματα. Δεν το ήθελαν και, λόγω των ισχυρών δεσμών με τους εργαζόμενους, μπορούσαν να το επιβάλουν. Περιορίζαν επίσης πολιτικά τους στόχους τους.

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ χρησιμοποίησε καθετί για να βάλει πολιτικές πιέσεις: τις τουρκικές παραβιάσεις στο Αιγαίο, την ανατίναξη λεωφορείου των ΜΑΤ, την αποσταθεροποίηση της δημοκρατίας και της κυβέρνησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη συζήτηση για τον προϋπολογισμό, στις 6/12/85, το ΚΚΕ και το ΚΚΕ εσ. δήλωσαν ότι δεν επιδιώκουν τη φθορά και την ανατροπή της κυβέρνησης. Αργότερα, το Μάρτη του 1987, όταν η κυβέρνηση χρησιμοποίησε τα ΜΑΤ για να «σπάσει» την πολυήμερη απεργία στους Δήμους, στελέχη του ΚΚΕ έγραφαν στο «Ριζοσπάστη»: «Απέναντι σε μια κυβέρνηση ελάχιστα διατεθειμένη να κάνει πίσω στην εισοδηματική της πολιτική, θα ήταν αφελής όποιος βασιζόταν μόνο στα γιουρούσια της πρωτοπορίας». Γιουρούσια της πρωτοπορίας χαρακτηρίστηκε και η απεργία των εκπαιδευτικών το 1988, που έτσι κινδύνεψε να απομονωθεί. Σε όλη εκείνη την περίοδο η προοπτική του ΚΚΕ ήταν «έξοδος από την κρίση με εξυγίανση του δημόσιου τομέα», «μέτρα με αντιμπεριαλιστικό προσανατολισμό για τη μείωση της εξάρτησης της οικονομίας», δημόσιες επενδύσεις σε αποδοτικούς κλάδους.

Αποτελέσματα και συμπεράσματα Το 1987 και η συνέχεια

Παρ' όλα αυτά ο αναβρασμός συνεχίστηκε και πήρε πολιτικά χαρακτηριστικά. Ο κόσμος στράφηκε προς την Αριστερά. Παράδειγμα αυτού του γεγονότος είναι οι δημοτικές εκλογές του 1986. Η συμμαχία που είχε συγκροτηθεί ανάμεσα στο ΚΚΕ, τους διαγραμμένους και τον Αρσένη (είχε αποχωρήσει από το ΠΑΣΟΚ, διαφωνώντας με το πρόγραμμα Σημίτη) κέρδισε όλους τους μεγάλους Δήμους. Κάτω από την πίεση των απεργιών και τον κίνδυνο απώλειας πραγματικών ποσοστών στις εκλογές που αρχικά ο Α. Παπανδρέου τις ήθελε το 1988, το Νοέμβριο του 1987 αποπέμπε τον Σημίτη και αναγγέλλει πολιτική παροχών. Υπήρχε και ένας άλλος λόγος. Το διεθνές κραχ του 1987 που ανάγκασε την κυβέρνηση να εγκαταλείψει τη σφιχτή δημοσιονομική πολιτική για να προλάβει νέα ύφεση.

Στο ενδιάμεσο διάστημα τα χαμηλά εισοδήματα είχαν πληρώσει πολύ ακριβά. Έτσι, παρ' όλες τις θυσίες που επέβαλλαν οι άρχουσες τάξεις στους εργαζόμενους στην Ελλάδα και διεθνώς, δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν την κρίση και ούτε σήμερα θα συμβεί κάτι τέτοιο.

Επίσης, επειδή πολλά ακούμε για τα σημερινά μέτρα που, τάχα, θα λύσουν τα δομικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, όπως η περιβόητη ανταγωνιστικότητα, είναι αποκαλυπτικά τα όσα γράφει ο γνωστός δημοσιογράφος Ν. Νικολάου, θιασώτης του Σημίτη και κάθε σκληρής πολιτικής: «Όμως το τίμημα αυτών των θετικών εξελίξεων υπήρξε βαρύ και πληρώθηκε κυριολεκτικά με το αίμα των εργαζομένων. Σημειωτέον ότι ακόμη και σήμερα, 20 χρόνια μετά, δεν έχουν αναπληρωθεί... οι σημερινοί μισθοί κινούνται στα επίπεδα του 1984 και η ανισοκατανομή του ΑΕΠ συνεχίζεται. Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα του Σημίτη εξάντλησε όλη την επιρροή του στην αποτροπή της συναλλαγματικής κρίσης και στην άνοδο των επιχειρηματικών κερδών, αφήνοντας άθιχτες όλες τις παθογένειες της οικονομίας».

Η ανατροπή του Προγράμματος και του Σημίτη – παρ' όλες τις ψευδαισθήσεις που δημιουργούσαν οι ελιγμοί του Αντρέα– έδωσε αυτοπεποίθηση στο κίνημα και σημαντικό κομμάτι στράφηκε στην Αρι-

στερά. Οι δυνατότητες γι' αυτήν ήταν μεγάλες. Όμως επέλεξε άλλο δρόμο. Το σήμα έδωσε το ΚΚΕ με το 12ο συνέδριό του.

Η εισήγηση της Κ.Ε. υπογράμμιζε: «Δεν πρέπει να νομιστεί ότι είμαστε συλλέκτες και υπερασπιστές οποιουδήποτε αιτήματος προβάλλεται από μη κεφαλαιοκρατικές δυνάμεις. Πρέπει να αξιολογούμε τα αιτήματα και τα κριτήρια της προόδου και της αλλαγής με τα κριτήρια των πραγματικών και όχι των αυθαίρετων αναγκών». Ανάμεσα σε αυτούς που θα συνέβαλλαν στην πρόοδο, ήταν τμήματα της αστικής τάξης μη μονοπωλιακού χαρακτήρα ή τμήματα που είχαν συμφέρον από την αυτοδύναμη ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Το συγκεκριμένο συνέδριο είχε τίτλο: «Αλλαγή με κατεύθυνση το Σοσιαλισμό».

Το συμπέρασμα του κόσμου ότι «ενωμένοι μπορούμε να κερδίσουμε» μεταφράστηκε σε συνεργασία του ΚΚΕ με την ΕΑΡ –του κόμματος που είχε φτιάξει ο Κύρκος, αφού διέσπασε το ΚΚΕ εσ. Τα όσα περιλαμβάνονται στα κείμενα-επιστολές και στο «Σύμφωνο» είναι γεμάτα από αναφορές του τύπου «νέα πλαίσια επιχειρηματικής δράσης του ιδιωτικού κεφαλαίου που ευνοούν τη νέα αναπτυξιακή πολιτική».

Το 1989 συγκροτείται ο Ενιαίος Συνασπισμός και στις εκλογές του Ιούνη κερδίζει ποσοστό 13%. Είναι η εποχή που ξεσπά το σκάνδαλο Κοσκωτά. Το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται σε μεγάλη κρίση και κυβέρνηση δεν μπορεί να συγκροτηθεί. Ως «υπεύθυνη δύναμη» και στο όνομα της κάθαρσης των πραγματικών σκανδάλων, ο Ενιαίος Συνασπισμός συγκροτεί με τη ΝΔ κυβέρνηση υπό τον Τζ. Τζανετάκη και αργότερα με το ΠΑΣΟΚ την Οικουμενική. Η τότε Αριστερά χρησιμοποίησε τη δύναμη που της έδωσε ο κόσμος για να διαπραγματευτεί σε «ανώτερο επίπεδο», το κυβερνητικό, αντί να ενισχύσει το κίνημα για ακόμα μεγαλύτερες και ουσιαστικές νίκες. Και βέβαια την επιλογή της την

πλήρωσε πρώτα εκείνη. Το ΚΚΕ και ο Συνασπισμός βρέθηκαν σε καθίζηση όλη τη δεκαετία του '90. Δεν ξέρουμε πού θα μπορούσε να φτάσει το κίνημα του 1985-87. Πέρα από το σπάσιμο της λιτότητας που επέβαλλαν οι αγώνες του '87 και του '88 και το σταμάτημα των απολύσεων –νίκες αδι-αμφισβήτητες– τροφοδότησε τους αγώνες της δεκαετίας του '90. Ο Σημίτης ποτέ δεν το ξέχασε και ποτέ δεν το υποτίμησε. Σε συνέντευξή του χρόνια μετά, έλεγε: «Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα είχε στόχο και τις πολιτικές-ιδεολογικές προσαρμογές που ο προοδευτικός χώρος παρέβλεπε ως τότε». Και εμείς έχουμε κάθε λόγο να το θυμόμαστε για να οργανώσουμε νικηφόρα τις μάχες μας, ανατρέποντας το μνημόνιο και ανοίγοντας το δρόμο για έναν άλλο συσχετισμό δυνάμεων, που θα μπορεί να επιβάλλει λύσεις για τις ανάγκες των πολλών.

Η Αριστερά μπροστά στις νέες προκλήσεις

Σίγουρα σήμερα υπάρχουν διαφορές που δημιουργούν δυσκολίες. Το 1985 ήταν πολύ κοντά στην εξέγερση του Πολυτεχνείου και στα χρόνια της μεταπολίτευσης. Χιλιάδες εργαζόμενοι είχαν τις εμπειρίες της μαχητικής αντιπαράθεσης και της οργανωμένης δράσης. Τα σωματεία ήταν μαζικά και δραστήρια όπως και η Αριστερά που η παρουσία της ήταν έντονη στις γειτονιές, στους εργατικούς χώρους, στις σχολές και στους αγώνες. Στον κόσμο του ΠΑΣΟΚ η διακήρυξη της 3ης Σεπτεμβρη δεν ήταν μια μακρινή ανάμνηση, αλλά πεποίθηση –πιο σωστά ψευδαίσθηση– ότι σημαίνει κοινωνική αλλαγή. Γι' αυτό άλλωστε έγινε η διάσπαση στην ΠΑΣΚΕ.

Από το 1989 και μετά ο νεοφιλελευθερισμός, παρ' όλες τις σκληρές αντιστάσεις που συνάντησε, διάβρωσε τη συνοχή της εργατικής τάξης,

.....

Η τότε Αριστερά χρησιμοποίησε τη δύναμη που της έδωσε ο κόσμος, για να διαπραγματευτεί σε «ανώτερο επίπεδο», το κυβερνητικό, αντί να ενισχύσει το κίνημα για ακόμα μεγαλύτερες και ουσιαστικές νίκες. Και βέβαια την επιλογή της την πλήρωσε πρώτα εκείνη. Το ΚΚΕ και ο Συνασπισμός βρέθηκαν σε καθίζηση όλη τη δεκαετία του '90.

.....

Από τη σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών, που άνοιξε το δρόμο στη συγκυβέρνηση Τζανετάκη.

διαμόρφωσε νέες συνθήκες, που δεν αντιμετωπίστηκαν έγκαιρα και όπως έπρεπε. Αυτή η εξέλιξη συνέβη μαζί με τη νεοφιλελεύθερη μετάλλαξη του ΠΑΣΟΚ, τον εκφυλισμό των συνδικαλιστικών ηγεσιών, τη γραφειοκρατικοποίηση των διαδικασιών του συνδικαλιστικού κινήματος. Συνέβη μαζί με πολιτικές και οργανωτικές ανεπάρκειες της Αριστεράς.

Όμως είναι λάθος να προσεγγίζουμε το σήμερα σε αντιπαράθεση με το τότε. Αν ήταν τόσο καθοριστική η αρνητική στάση της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ, δεν είχαν υποχρεωθεί να καλέσουν επτά 24ωρες απεργίες, ο κόσμος δεν θα συμμετείχε μαζικά, δίνοντας όμως τα δικά του χαρακτηριστικά, δεν θα είχε γίνει η 5η Μάη που, μαζί με την απεργία του 2001 ενάντια στο ασφαλιστικό νομοσχέδιο Γιαννίτση, ήταν οι μεγαλύτερες και μαχητικότερες γενικές απεργίες μετά τη μεταπολίτευση. Δεν θα είχε υπάρξει η εξέγερση της νεολαίας το 2008, όταν, χωρίς κάλυψη από τις ομοσπονδίες τους, χιλιάδες εργαζόμενοι κατέβηκαν στους δρόμους.

Η αστική τάξη, μαζί το πολιτικό προσωπικό που τη στηρίζει, βλέπει αυτό τον αντίπαλο. Ξέρει ότι τα επιχειρήματά της δεν πείθουν όπως παλιότερα. Γι' αυτό χρησιμοποιεί κάθε όπλο για να

αποθαρρύνει τους εργαζόμενους. Επιμένει στην ιδεολογική προπαγάνδα της συνενοχής με το επιχειρήμα «φταίμε όλοι για το χρέος» ή το χυδαίο «μαζί τα φάγαμε» του Πάγκαλου. Χρησιμοποιεί την άγρια καταστολή και απειλεί για σκληρότερη. Αξιοποιεί τα αποτελέσματα των μέτρων –από τη μια την υπερχρέωση, από την άλλη τις απολύσεις και τη φτώχεια– για να «παγώσει» τις αντιστάσεις. Για τους «από πάνω» η επιβολή του μνημονίου είναι μονόδρομος. Για τους «από κάτω» μονόδρομος είναι η ανατροπή του. Για τους «από πάνω» κάτι τέτοιο σημαίνει τριγμό στην κυριαρχία τους, για τους «από κάτω» άνοιγμα μιας άλλης προοπτικής για την κοινωνία. Αυτή είναι η πρόκληση που αντιμετωπίζει σήμερα η Αριστερά. Να ανταποκριθεί στο μονόδρομο των «από κάτω». Γιατί εκτός των άλλων είναι ο μόνος τρόπος να συνεχίσει να υπάρχει, να ανασυνταχθεί, να κερδίσει την εμπιστοσύνη του εργατικού κινήματος και την ηγεμονία του. Το σενάριο της εκλογικής ενίσχυσης μέσω μιας συμβολικής ή επικοινωνιακής αντιπολίτευσης στο μνημόνιο –που φαίνεται ότι συμμερίζονται με διαφορετικές εκφράσεις οι ηγεσίες του ΣΥΝ και του ΚΚΕ– και λάθος είναι και δεν θα δουλέψει. Η πώληση είναι τέτοια, που δεν το επιτρέπει. Φαίνεται από τη στάση της κυ-

ρίαρχης τάξης, αλλά και από τις απαιτήσεις των «από κάτω».

Τα καθήκοντα της Αριστεράς είναι άλλα και από αυτά περνά η ενίσχυσή της η πολιτική, η οργανωτική και η εκλογική. Να ρίξει όλο το βάρος της στο στήσιμο της συλλογικής δράσης και αντίστασης. Σε γειτονιές και εργατικούς χώρους να ενισχύσει τις Επιτροπές Αγώνα σαν σημείο συνάντησης και συντονισμού του κόσμου της αντίστασης. Να στηρίξει τους αγώνες που αναπτύσσονται ή θα αναπτυχθούν. Των συμβασιούχων, των εργαζόμενων στις τράπεζες, στις συγκοινωνίες, στη ΔΕΗ. Να συμβάλλει στην ενότητα και το συντονισμό τους. Να πρωτοστατήσει στην υπεράσπιση της δημόσιας παιδείας και υγείας, των κοινωνικών υπηρεσιών. Να αντιτάξει στην ιδεολογική τρομοκρατία του χρέους και της πτώχευσης το δικό της εναλλακτικό πρόγραμμα. Ξεκινώντας από το ποιοι έφταιξαν και ποιοι έχουν πληρώσει έως τώρα, αναδεικνύοντας τα αιτήματα των εθνικοποιήσεων, της φορολογίας του κεφαλαίου, της μη πληρωμής του χρέους, των μαζικών προσλήψεων ως άμεσα μέτρα ανακούφισης των πολλών. Φτάνοντας στην αναγκαιότητα του σοσιαλισμού. Απ' αυτές τις επιλογές περνά η μετατόπιση προς τα αριστερά της βάσης του ΠΑΣΟΚ και η δημιουργία ενός πλατιού και ισχυρού μετώπου αντίστασης. Απ' αυτές περνά η επιβολή ενός άλλου

κοινωνικού συσχετισμού δυνάμεων. Το έχει αποδείξει η τετραετία '85-'89. Το υπογραμμίζουν οι σημερινές εξελίξεις.

Στον πόλεμο που μας κήρυξαν, μπορούμε να νικήσουμε. Με την προϋπόθεση της σοβαρής οργάνωσης της αντίστασης, της ριζοσπαστικής αντιπολίτευσης, της αντικαπιταλιστικής προοπτικής. Η ΔΕΑ θα δώσει όλες τις δυνάμεις της σε αυτή την κατεύθυνση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Περιοδικό «Η Μαμή», Νο 9, Νοέμβρης-Δεκέμβρη 1985.
2. «Το συνδικαλιστικό κίνημα 1981-1986 – Η μεγάλη ευκαιρία που χάθηκε», των Γ. Κουκουλέ και Β. Τζαννετάκου.
3. Θέσεις για το 11ο και το 12ο συνέδριο του ΚΚΕ.
4. «Καθημερινή» 19/1/2008, αποσπάσματα από το βιβλίο «Πρόσωπα της οικονομίας», του Ν. Νικολάου.
5. «Εργατική Αριστερά», φύλλο 155, «ΠΑΣΟΚ και Αριστερά» του Μ. Γκορίτσα.
6. «Εργατική Αριστερά», φύλλο 213, «1985-87: Η ανατροπή του προηγούμενου Σταθεροποιοτικού Προγράμματος», της Μ. Μπόλαρη.

Ποιοι είναι οι Ταλιμπάν

Του Anand Gopal

© Ο Anand Gopal είναι δημοσιογράφος που καλύπτει τον πόλεμο στο Αφγανιστάν για μια σειρά περιοδικών στις ΗΠΑ. Έχει ζήσει πάρα πολύ καιρό στο Αφγανιστάν και γι' αυτό έχει μια πολύ άμεση και ζωντανή αντίληψη του τι συμβαίνει στην κατεχόμενη χώρα. Πάρα πολλά άρθρα του για την πραγματικότητα στο Αφγανιστάν έχουν δημοσιευτεί σε site «εναλλακτικής ενημέρωσης» και σε site της Αριστεράς στις ΗΠΑ.

Το «βάλτωμα» της πολυδιαφημισμένης αντεπίθεσης του ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν και το φιάσκο των πρόσφατων εκλογών στη χώρα έχουν κάνει ξεκάθαρο ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να κερδίσουν τον πόλεμο, ο οποίος ξεπέρασε σε διάρκεια αυτόν του Βιετνάμ. Καθώς οι Ταλιμπάν έχουν ανακάμψει εντυπωσιακά, η συζήτηση για το χαρακτήρα του αντάρτικου κινήματος έχει σημασία για το αντιπολεμικό κίνημα στη Δύση, που τα προηγούμενα χρόνια είχε να αντιμετωπίσει την προβληματική στάση των «ίσων αποστάσεων» ανάμεσα στον ιμπεριαλισμό και το «ακραίο Ισλάμ». Εδώ, αναδημοσιεύουμε παλιότερο άρθρο του Anand Gopal για τις συνθήκες που τροφοδοτούν την αντίσταση στον πόλεμο και την κατοχή. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο socialistworker.org και την μετάφραση στα ελληνικά έκανε ο Πάνος Πέτρου.

Αν υπάρχει ένα συγκεκριμένο μέρος που να απεικονίζει την αποτυχία της Δύσης στο Αφγανιστάν, αυτό είναι το τσεκ πόνιτ της αστυνομίας που βρίσκεται σε κεντρική λεωφόρο, 20 μίλια νότια της Καμπούλ. Η πινακίδα δείχνει τα σύνορα της πρωτεύουσας, μιας πόλης με εντυπωσιακή ένταση, μεγάλα τείχη και μποτιλιαρίσματα στους δρόμους. Πέρα από αυτό το σημείο, τα χαμηλά κτίρια χτισμένα από χαλίκι και τα στενά δρομά-

κια της Καμπούλ οδηγούν σε μια τεράστια πεδιάδα γεμάτη γαλήνια χωράφια και κυκλωμένη από βουνά άμμου. Σε αυτή την κοιλάδα της επαρχίας Λογκάρ, η σπριζόμενη από τις ΗΠΑ κυβέρνηση του Αφγανιστάν παύει να υπάρχει.

Αντί για κυβερνητικούς αστυνομικούς, άντρες με μαύρα τουρμπάνια και τουφέκια περασμένα στους ώμους τους περιπολούν τη λεωφόρο, ψάχνοντας για κλέφτες και «κατασκόπους». Το

απανθρακωμένο απομεινάρι ενός βυτιοφόρου, που θα μετέφερε καύσιμα στις διεθνείς δυνάμεις στο νότο, βρίσκεται αναποδογυρισμένο στην άκρη του δρόμου.

Η αστυνομία λέει πως δεν τολμάει δεν μπει σε αυτές τις περιοχές, ιδιαίτερα τη νύχτα, όταν οι αντάρτες ελέγχουν τους δρόμους. Σε μερικά μέρη της χώρας, στο νότο και την ανατολή, αυτοί οι αντάρτες έχουν στήσει ακόμα και δική τους κυβέρνηση, την οποία αποκαλούν Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν (το όνομα της πρώην κυβέρνησης των Ταλιμπάν). Αποδίδουν δικαιοσύνη σε δικαστήρια που έχουν στηθεί με βάση τη Σαρία. Κανονίζουν διαμάχες για τη γη μεταξύ χωρικών. Ελέγχουν τα προγράμματα σπουδών στα σχολεία.

Μόλις πριν 3 χρόνια, η κεντρική κυβέρνηση διατηρούσε τον έλεγχο των επαρχιών κοντά στην Καμπούλ. Αλλά χρόνια κακοδιοίκησης, καλπάζουσας εγκληματικότητας και μαζικών απωλειών αμάχων στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, οδήγησαν σε μια εντυπωσιακή αναγέννηση των Ταλιμπάν και των συμμάχων τους. Σήμερα, το Ισλαμικό Εμιράτο ελέγχει μεγάλα τμήματα της χώρας στο νότο και την ανατολή. Σύμφωνα με την ACBAR, μια οργάνωση-ομπρέλα που αντιπροσωπεύει πάνω από 100 πρακτορεία ανθρωπιστικής βοήθειας, οι επιθέσεις των ανταρτών αυξήθηκαν κατά 50% πέρυσι. Οι ξένοι στρατιώτες σκοτώνονται εδώ με ταχύτερους ρυθμούς απ' ό,τι στο Ιράκ.

Η εξελισσόμενη καταστροφή ωθεί την αφγανική κυβέρνηση του προέδρου Χαμίτ Καρζάι και τους διεθνείς «παίκτες» στην περιοχή να μιλάνε ανοιχτά για διαπραγματεύσεις με μερίδες των ανταρτών.

Οι νέοι εθνικιστές Ταλιμπάν

Ποιοι ακριβώς είναι οι Αφγανοί αντάρτες; Κάθε επίθεση αυτοκτονίας, κάθε απαγωγή αποδίδεται συνήθως «στους Ταλιμπάν». Στην πραγματικότητα, όμως, το αντάρτικο δεν είναι μονολιθικό. Υπάρχουν φυσικά οι «σκοτεινοί» μουλάδες με το πολεμικό βάψιμο κάτω από τα μάτια τους και οι φανατικοί θρησκευτικοί οπαδοί τους, αλλά υπάρχουν και οι μορφωμένοι φοιτητές πανεπιστημίων, οι φτωχοί αγράμματοι αγρότες, οι βετεράνοι στρατιωτικοί του πολέμου ενάντια στους σοβιετι-

κούς. Το κίνημα αντίστασης είναι ένα μείγμα εθνικιστών, ισλαμιστών και παρανόμων που έχουν μοιραστεί σε 3-4 πτέρυγες. Οι ίδιες οι πτέρυγες έχουν συγκροτηθεί από ανταγωνιζόμενους μεταξύ τους διοικητές που διαφωνούν στην ιδεολογία και τη στρατηγική, αλλά σίγουρα συμφωνούν σε έναν καθοριστικό στόχο: Να πετάξουν έξω τις ξένες δυνάμεις.

Δεν ήταν πάντα έτσι. Όταν οι ξένες δυνάμεις με την ηγεσία των ΗΠΑ ανέτρεψαν την κυβέρνηση των Ταλιμπάν, το Νοέμβριο του 2001, οι Αφγανοί πανηγύρισαν για την πώση ενός μισπού και απονομιμοποιημένου καθεστώτος. «Θέλαμε να χορέψουμε στους δρόμους», μου είπε ένας κάτοικος της Καμπούλ. Καθώς οι ξένες δυνάμεις προέλαυναν μέσα στην Καμπούλ, την αφγανική πρωτεύουσα, τα κατάλοιπα του παλιού καθεστώτος των Ταλιμπάν διασπάστηκαν σε τρεις ομάδες.

Η πρώτη, που περιλαμβάνει πολλούς γραφειοκράτες και κρατικούς υπαλλήλους της Καμπούλ, απλά παραδόθηκε στους Αμερικάνους. Κάποιοι από αυτούς μπήκαν ακόμα και στην κυβέρνηση του Καρζάι.

Η δεύτερη, που αποτελείται από την ιστορική, ανώτατη ηγεσία του κινήματος, συμπεριλαμβανομένου του ηγέτη Μουλά Ομάρ, το έσκασε στο Πακιστάν, όπου βρίσκεται μέχρι σήμερα.

Η τρίτη και μεγαλύτερη ομάδα –οι απλοί στρατιώτες της βάσης, οι τοπικοί διοικητές, οι αξιωματικοί των περιφερειών– «εξαφανίστηκαν» διακριτικά. Γύρισαν στα χωράφια και τα χωριά τους, να περιμένοντας να δουν «προς τα πού θα φυσούσε ο άνεμος».

Στο μεταξύ, η χώρα κομματιαζόταν από πολεμαρχους και εγκληματίες. Στην ολοκαίνουργια λεωφόρο που συνδέει την Καμπούλ με την Κανταχάρ και τη Χεράτ, χτισμένη με εκατομμύρια δολάρια της Ουάσινγκτον, πολύ καλά οργανωμένες ομάδες παρανόμων τρομοκρατούσαν συστηματικά τους ταξιδιώτες. «Μια φορά, 30 ίσως και 50 εγκληματίες, κάποιοι ντυμένοι με στολές αστυνομικών, σταμάτησαν το λεωφορείο μας και πυροβόλησαν στα παράθυρά μας», μου είπε ο Muhammadullah, ιδιοκτήτης μιας εταιρείας λεωφορείων που κινείται συχνά σε αυτό το δρόμο. «Έψαξαν το όχημά μας και έκλεψαν τα πάντα από όλους».

Διαδήλωση ενάντια στην κατοχή.

Τα συνδικάτα του εγκλήματος, συχνά με διασυνδέσεις μέσα στην κυβέρνηση, οργάνωναν πολλές απαγωγές σε αστικά κέντρα όπως το πρώην άντρο των Ταλιμπάν στην πόλη Κανταχάρ. Συχνά, οι λίγοι από τους απαγωγείς που συλλαμβάνονταν, αφήνονταν απλά ελεύθεροι, όταν «λαδώνονταν» τα σωστά χέρια.

Σε αυτό το τοπίο βίας και εγκληματικότητας αναδείχθηκαν και πάλι οι Ταλιμπάν, υποσχόμενοι τάξη και ασφάλεια. Η εξόριστη ηγεσία, εγκατεστημένη στην Quetta του Πακιστάν, άρχισε να επανενεργοποιεί τα δίκτυα μαχητών, που είχαν διαχυθεί στα χωριά της χώρας. Οι Ταλιμπάν αναθέρμαναν τους δεσμούς τους με τις φυλές Παστούν. (Οι αντάρτες, που ιστορικά αποτελούνται κυρίως από Παστούν, εξακολουθούν να έχουν πολύ μικρή επιρροή στις άλλες εθνικές ομάδες όπως οι Τατζίκι και οι Αζέροι). Με τη χρηματοδότηση πλούσιων Αράβων χορηγών και την εκπαίδευση της ISI, το μηχανισμό ασφαλείας του Πακιστάν, μπόρεσαν να μεταφέρουν όπλα και στρατιωτική εμπειρία στα χωριά των Παστούν.

Στο ένα χωριό μετά το άλλο, με απειλές και εκτελέσεις εξουδετέρωσαν τις μειοψηφίες, που είχαν απομείνει και στήριζαν την κυβέρνηση. Μετά κέρδισαν τη συμπάθεια της πλειοψηφίας με υποσχέσεις ασφάλειας και αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Οι αντάρτες επέβαλλαν μια σκληρή εκδοχή του νόμου της Σαρία, κόβοντας τα χέρια των κλεφτών και πυροβολώντας τους μοιχούς. Ήταν βάρβαροι, αλλά ήταν επίσης αδιάφθοροι. Η δικαιοσύνη δεν ήταν πια με το μέρος του μεγαλύτερου πλειοδότη. «Δεν υπάρχει πια έγκλημα, όχι όπως πριν», λέει ο Abdul Halim που ζει σε μια περιφέρεια υπό τον έλεγχο των Ταλιμπάν.

Οι αντάρτες στρατολόγησαν μαχητές από τα χωριά στα οποία δραστηριοποιούνταν, συχνά πληρώνοντας μισθό 200 δολάρια –υπερδιπλάσιο του μέσου μισθού ενός αστυνομικού. Διευθέτησαν διαμάχες ανάμεσα σε φυλές και ανάμεσα σε ιδιοκτήτες γης. Προστάτησαν τα χωράφια με τις παπαρούνες από τις προσπάθειες της κεντρικής κυβέρνησης και των ξένων στρατών να τα εξαφανίσουν –μια ενέργεια που τους χάρισε την

.....

Στην πραγματικότητα το αντάρτικο δεν είναι μονολιθικό. Υπάρχουν φυσικά οι μουλάδες και οι θρησκευτικοί οπαδοί τους, αλλά υπάρχουν και οι μορφωμένοι φοιτητές, οι φτωχοί αγρότες, οι βετεράνοι του αντισοβιετικού πολέμου. Το κίνημα αντίστασης είναι ένα μείγμα εθνικιστών, ισλαμιστών και παρανόμων που έχουν μοιραστεί σε 3-4 πτέρυγες.

.....

υποστήριξη των φτωχών αγροτών των οποίων το μόνο σταθερό εισόδημα προέρχεται από την καλλιέργεια της παπαρούνας. Οι περιοχές που ελέγχονται από τους αντάρτες, είναι εγκαταλειμμένες χωρίς ανοικοδόμηση και χωρίς κοινωνικές υπηρεσίες, αλλά για τους χωρικούς της υπαίθρου, που έζησαν πάρα πολύ ξένη επέμβαση και ελάχιστη οικονομική πρόοδο κάτω από την κυβέρνηση Καρζάι, αυτή η κατάσταση δεν ήταν κάτι καινούργιο.

Την ίδια στιγμή, η ιδεολογία των Ταλιμπάν άρχισε να μεταβάλλεται. «Πολεμάμε για να απελευθερώσουμε τη χώρα μας από την ξένη κυριαρχία», μου είπε από το τηλέφωνο ο εκπρόσωπος των Ταλιμπάν Qari Yousef Ahmadi. «Οι Ινδοί πολέμησαν για την ανεξαρτησία τους ενάντια στους Βρετανούς. Ακόμα και οι Αμερικάνοι κάποτε εξεγέρθηκαν για να ελευθερώσουν τη χώρα τους». Αυτή η αναδυόμενη εθνικιστική ρητορική προσελκύει τους χωρικούς Παστούν, που δυσφορούν με την παρουσία της Αμερικής και του ΝΑΤΟ.

Οι αντάρτες πολεμάνε επίσης για να επιβάλουν μια εκδοχή του νόμου της Σαρία στη χώρα. Όμως, οι διάσημοι για τον πουριτανισμό τους αντάρτες έχουν μετριάσει κάποια από τα πιο ακραία τους δόγματα, τουλάχιστον σε επίπεδο αρχής. Πέρυσι για παράδειγμα, ο Μουλάς Ομάρ εξέδωσε διάταγμα το οποίο επιτρέπει τη μουσική και τα πάρτι –που ήταν απαγορευμένα στην προηγούμενη «εκδοχή» των Ταλιμπάν. Κάποιοι διοικητές των Ταλιμπάν έχουν αρχίσει να αποδέχονται την ιδέα να μορφώνονται τα κορίτσια. Αρκετοί σκληροπυρηνικοί ηγέτες, όπως ο μονοπόδαρος Μουλάς Νταντουλάχ (ένας άντρας θρυλικής σκληρότητας, του οποίου η συμπεριφορά αρκετές φορές, όπως λέγεται, θεωρήθηκε υπερβολική ακόμα και από τον Μουλά Ομάρ), σκοτώθηκαν από τις διεθνείς δυνάμεις.

Στο μεταξύ, άρχισε να ελέγχει το κίνημα μια πιο πραγματιστική ηγεσία. Οι μουσικές υπηρεσίες των ΗΠΑ πιστεύουν πως η καθημερινή ηγεσία του κινήματος στην πραγματικότητα βρίσκεται πλέον στα χέρια του πολιτικοποιημένου Μουλά Brehadar, ενώ ο Μουλάς Ομάρ διατηρεί περισσότερο μια «συμβολική» θέση. Ο Brehadar ίσως βρίσκεται πίσω από την προσπάθεια να γίνει πιο μετριοπαθές το μήνυμα του κινήματος προκειμένου να κερδίσει μεγαλύτερη επιρροή.

Ακόμα και σε τοπικό επίπεδο, οι αξιωματικοί των Ταλιμπάν αμφισβητούν τις παραδοσιακές πολιτικές των Ταλιμπάν, επιδιώκοντας να κερδίσουν τις καρδιές και τα μυαλά των ντόπιων. Πριν τρεις μήνες, σε μια περιφέρεια της επαρχίας Ghazni για παράδειγμα, οι αντάρτες διέταξαν να κλείσουν όλα τα σχολεία. Όταν οι γέροι της φυλής απευθύνθηκαν στο τοπικό θρησκευτικό συμβούλιο των Ταλιμπάν στην περιοχή, οι θρησκευτικοί δικαστές ακύρωσαν την απόφαση και άνοιξαν ξανά τα σχολεία.

Όμως, δεν υπακούουν όλοι οι διοικητές το διάταγμα ενάντια στην απαγόρευση της μουσικής και των πάρτι. Σε πολλές περιφέρειες που ελέγχουν οι Ταλιμπάν, τέτοιες διασκεδάσεις παραμένουν παράνομες. Αυτό δείχνει τον αποκεντρωμένο χαρακτήρα του κινήματος. Οι τοπικοί διοικητές συχνά διαμορφώνουν δικές τους πολιτικές ή οργανώνουν στρατιωτικές επιθέσεις χωρίς εντολές από την ηγεσία των Ταλιμπάν.

Το αποτέλεσμα είναι ένα ρευστό κίνημα που αλλάζει μορφή από περιφέρεια σε περιφέρεια. Σε κάποιες ελεγχόμενες από τους Ταλιμπάν περιφέρειες της επαρχίας Ghazni, αν συλληφθεί ένας Αφγανός να εργάζεται για κάποια ΜΚΟ είναι σίγουρο ότι θα εκτελεστεί. Σε περιφέρειες της γειτονικής επαρχίας Wardak όμως, όπου οι αντάρτες λέγεται πως είναι πιο μορφωμένοι και

καταλαβαίνουν την ανάγκη για ανάπτυξη, οι τοπικές ΜΚΟ δραστηριοποιούνται με την άδεια των ανταρτών.

Οι «άλλοι» Ταλιμπάν

Εκτός από τους Ταλιμπάν, το Αφγανιστάν έχει αποδειχθεί εύφορο έδαφος για μια ολόκληρη σειρά αντάρτικων ομάδων.

Ο Naqibullah, ένας φοιτητής πανεπιστημίου με αραιά γένια, που μιλούσε ήρεμα και μετρημένα, δεν ήταν ούτε 30 χρονών, όταν γνωριστήκαμε. Ήμαστε στο πίσω κάθισμα ενός παρκαρισμένου σκονισμένου Corolla, σε ένα δρομάκι κοντά στο πανεπιστήμιο της Καμπούλ, όπου σπούδαζε ιατρική. Ο Naqibullah (το «πολεμικό» του ψευδώνυμο) και οι φίλοι του στο πανεπιστήμιο είναι μέλη της Hizb-i-Islami, μιας αντάρτικης ομάδας που καθοδηγείται από τον πολέμαρχο Gulbuddin Hekmatyar και είναι σύμμαχος των Ταλιμπάν. Ο φιλικός του κύκλος συναντιέται συχνά στους κοινότητες του πανεπιστημίου, συζητάει για την πολιτική και παρακολουθεί DVD, που δείχνουν πρόσφατες επιθέσεις.

Τον τελευταίο χρόνο ο κύκλος του συρρικνώθηκε. Ο Sadiq συνελήφθη, ενώ επιχειρούσε μια βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας. Ο Wasim σκο-

τώθηκε, όταν προσπάθησε να κρύψει μια βόμβα σπίτι. Ο Fouad σκοτώθηκε σε μια επιτυχημένη επίθεση αυτοκτονίας σε αμερικάνικη βάση. «Οι Αμερικάνοι έχουν τα B-52 (σ.τ.μ.: βομβαρδιστικά αεροπλάνα)», μου εξήγησε ο Naqibullah. «Οι επιθέσεις αυτοκτονίας είναι η δική μας εκδοχή των B-52». Όπως οι φίλοι του και ο Naqibullah έχει σκεφτεί το ενδεχόμενο να γίνει και ο ίδιος ένα «B-52». «Αλλά θα σκότωνε πολλούς αμάχους», μου είπε. Εξάλλου, είχε σχέδια να αξιοποιήσει τη μόρφωσή του. «Θέλω να διδάξω τους αμόρφωτους Ταλιμπάν», μου είπε.

Για χρόνια οι μαχητές της Hizb-i-Islami είχαν τη φήμη των πιο μορφωμένων και πιο κοσμικών από τους Ταλιμπάν συμμάχους τους, που είναι συχνά αγράμματοι αγρότες. Ο ηγέτης τους, ο Hekmatyar, σπούδασε μηχανική στο πανεπιστήμιο της Καμπούλ τη δεκαετία του '70, όπου έφτιαξε τη φήμη του, ρίχνοντας οξύ στα πρόσωπα γυναικών, που δεν φορούσαν πέπλο.

Δημιούργησε την Hizb-i-Islami για να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη σοβιετική επιρροή στη χώρα και, τη δεκαετία του '80, η οργάνωσή του έγινε ένα από τα πιο ακραία φονταμενταλιστικά κόμματα και η ηγετική δύναμη στη μάχη ενάντια στη σοβιετική κατοχή. Αδίστακτος, πανίσχυρος και αντικομμουνιστής, ο Hekmatyar αποδείχθηκε πολύτιμος σύμμαχος για την Ουάσινγκτον, η οποία παρείχε εκατομμύρια δολάρια και τόνους όπλων –μέσω της πακιστανικής ISI– στις δυνάμεις του.

Μετά την αποχώρηση των Σοβιετικών, ο Hekmatyar και οι άλλοι διοικητές των μουτζαχεντίν έστρεψαν τα όπλα τους ο ένας ενάντια στον άλλο, ξεκινώντας έναν καταστροφικό εμφύλιο, από τον οποίο η Καμπούλ ειδικά δεν έχει συνέλθει ακόμα. Μονοπόδαροι Αφγανοί, σακατεμένοι από τις ρουκέτες του Hekmatyar, κυκλοφορούν ακόμα στους δρόμους της πόλης. Όμως απέτυχε να καταλάβει την πρωτεύουσα και οι Πακιστανοί υποστηρικτές του τελικά τον εγκατέλειψαν για χάρη μιας νέας, ακόμα πιο ακραίας ισλαμικής δύναμης που εμφανιζόταν στο νότο. Τους Ταλιμπάν.

Οι περισσότεροι διοικητές της Hizb-i-Islami αυτομόλησαν στους Ταλιμπάν και ο Hekmatyar το έσκασε στο Ιράν, χάνοντας πάρα πολύ από την υποστήριξη που είχε. Παρέμεινε τόσο περιθω-

Αφγανοί αντάρτες.

ριοποιημένος, ώστε ήταν ανάμεσα στους ελάχιστους πολέμαρχους που δεν του προσφέρθηκε καμιά θέση από την σπηριζόμενη από τις ΗΠΑ κυβέρνηση που δημιουργήθηκε μετά το 2001.

Αυτή η εξέλιξη αποδείχθηκε τελικά η καλή του τύχη. Όταν αυτή η κυβέρνηση έχασε κάθε στήριγμα, ο ίδιος βρέθηκε και πάλι στο ρόλο του αντάρτη ηγέτη. Αξιοποιώντας την οργή των κοινοτήτων των Παστούν, όπως και οι Ταλιμπάν, μπόρεσε σιγά σιγά να αναστήσει την Hizb-i-Islami.

Σήμερα, η οργάνωση είναι μια από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες αντάρτικες ομάδες στη χώρα, σύμφωνα με τον Antonio Giustozzi, ειδικό για το αφγανικό αντάρτικο στο London School of Economics. Η Hizb-i-Islami διατηρεί ισχυρή παρουσία στις περιφέρειες κοντά στην Καμπούλ και σε περιοχές Παστούν στο βορρά και στα βορειοανατολικά της χώρας. Έλαβε μέρος σε μια συνεργατική απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Καρζάι την περασμένη άνοιξη και ήταν πίσω από μια πολύ διάσημη ενέδρα, που σκότωσε 10 νατοϊκούς φαντάρους αυτό το καλοκαίρι. Οι αντάρτες της πολεμάνε κάτω από τις σημαίες των Ταλιμπάν, αν και ανεξάρτητα και με δική τους διοικητική δομή. Όπως και οι Ταλιμπάν, οι ηγέτες της έχουν σαν στόχο την αποκατάσταση της εθνικής κυριαρχίας των Αφγανών και την εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους στο Αφγανιστάν. Ο Naqibullah μου εξήγησε: «Οι ΗΠΑ εγκαθίδρυσαν μια κυβέρνηση-μαριονέτα εδώ πέρα. Ήταν μια προσβολή στο Ισλάμ, μια αδικία ενάντια στην οποία πρέπει να εξεγερθούν όλοι οι Αφγανοί».

Το ανεξάρτητο ισλαμικό κράτος, για το οποίο μάχεται η Hizb-i-Islami, θα έχει ως ηγέτη αναμφίβολα τον Hekmatyar και όχι τον Μουλά Ομάρ. Όμως, όπως και στη διάρκεια της τζιχάντ ενάντια στους σοβιετικούς, το ξεκαθάρισμα λογαριασμών έχει αφεθεί για το μέλλον.

Οι πακιστανικοί δεσμοί

Ο –κάποτε άνθρωπος της CIA– Jalaluddin Haqqani καθοδηγεί ένα τρίτο δίκτυο ανταρτών, με βάση του τις περιοχές στα ανατολικά σύνορα του Αφγανιστάν. Στη διάρκεια του αντισοβιετικού πολέμου, οι ΗΠΑ έδωσαν στον Haqqani, που σήμερα θεωρείται από πολλούς ο πιο τρομερός

αντίπαλος της Ουάσινγκτον, εκατομμύρια δολάρια, αντι-αεροπορικούς πυραύλους, ακόμα και τανκς. Οι αξιωματούχοι στην Ουάσινγκτον τα πήγαιναν τόσο καλά μαζί του, που ο πρώην γερουσιαστής Τσάρλι Γουίλσον τον αποκάλεσε κάποτε: «Η καλοσύνη προσωποποιημένη».

Ο Haqqani ήταν ένας από τους πρώτους εκπροσώπους των «Αφγανών Αράβων», που τη δεκαετία του '80 έσπευσαν στο Πακιστάν για να συμμετέχουν στην τζιχάντ ενάντια στη Σοβιετική Ένωση. Διοικούσε στρατόπεδα εκπαίδευσης γι' αυτούς και αργότερα ανέπτυξε στενούς δεσμούς με την Αλ Κάιντα, η οποία δημιουργήθηκε μέσα από Αφγανο-αραβικά δίκτυα, προς το τέλος του πολέμου ενάντια στους σοβιετικούς. Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, οι ΗΠΑ προσπάθησαν απεγνωσμένα να τον πάρουν με το μέρος τους. Όμως ο Haqqani ισχυρίστηκε ότι δεν μπορούσε να συναινέσει σε μια ξένη παρουσία στο αφγανικό έδαφος και πήρε πάλι τα όπλα, με τη βοήθεια των διαχρονικών συμμάχων του στην πακιστανική ISI. Λέγεται πως αυτός εγκαινίασε τις επιθέσεις αυτοκτονίας στο Αφγανιστάν, μια τακτική ανήκουστη στη χώρα πριν το 2001. Οι δυτικές μυστικές υπηρεσίες αποδίδουν τις ευθύνες για τις πιο εντυπωσιακές επιθέσεις –για παράδειγμα μια τεράστια ανατίναξη αυτοκινήτου-καμικάζι που διέλυσε την ινδική πρεσβεία τον Ιούλη– στο δίκτυο του Haqqani και όχι στους Ταλιμπάν.

Η ομάδα του Haqqani είναι επικεφαλής της «μερίδας του λέοντος» των ξένων μαχητών, που πολεμάνε στη χώρα, και τείνει να είναι πιο ακραία από τους συμμάχους της Ταλιμπάν. Σε αντίθεση με τους Ταλιμπάν και την Hizb-i-Islami, κομμάτια του δικτύου του Haqqani συνεργάζονται με την Αλ Κάιντα. Η ηγεσία του δικτύου εδρεύει μάλλον στο Waziristan, στις φυλετικές περιοχές του Πακιστάν, όπου απολαμβάνει την προστασία της ISI. Το Πακιστάν παρέχει τη στήριξή του στους ανθρώπους του Haqqani με τη συμφωνία ότι το δίκτυό του θα διατηρήσει τον ιερό του πόλεμο μέσα στα σύνορα του Αφγανιστάν. Τέτοιου τύπου συμφωνίες είναι απαραίτητες, γιατί, τα τελευταία χρόνια, η παραδοσιακή πολιτική του Πακιστάν να βοηθά ισλαμικές μαχητικές οργανώσεις έχει βυθίσει τη χώρα σε έναν καταστροφικό πόλεμο μέσα στα σύνορά του.

.....

Η ιδεολογία των Ταλιμπάν άρχισε να μεταβάλλεται. Οι διάσημοι για τον πουριτανισμό τους αντάρτες έχουν μετριάσει κάποια από τα πιο ακραία τους δόγματα. Σε τοπικό επίπεδο, οι αξιωματικοί των Ταλιμπάν αμφισβητούν τις παραδοσιακές πολιτικές των Ταλιμπάν, επιδιώκοντας να κερδίσουν τις καρδιές και τα μυαλά των ντόπιων.

.....

Την ίδια περίοδο που τα κατάλοιπα των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα έσπευδαν στο Πακιστάν, μετά την πτώση της ταλιμπανικής κυβέρνησης το 2001, το Ισλαμαμπάντ έμπαινε ενεργά στον Παγκόσμιο Πόλεμο Ενάντια στην Τρομοκρατία, που κήρυξε η κυβέρνηση Μπους. Ήταν μια επικερδής κίνηση: Η Ουάσινγκτον έδινε δισεκατομμύρια δολάρια σε βοήθεια και σε σύγχρονα όπλα στη στρατιωτική κυβέρνηση του Πακιστάν, την ίδια ώρα που έκλεινε τα μάτια, όταν ο δικτάτορας Μουσάραφ ενίσχυε τον ασφυκτικό του έλεγχο στη χώρα. Σε ανταπόδοση, το Ισλαμαμπάντ εντόπιζε μαχητές της Αλ Κάιντα και κάθε λίγους μήνες παρουσίαζε θριαμβευτικά στις κάμερες συλληφθέντες «υψηλόβαθμους» ηγέτες της, την ίδια στιγμή που άφηνε την ηγεσία των Ταλιμπάν στο πακιστανικό έδαφος ανέγγιχτη.

Το πακιστανικό στρατιωτικό κατεστημένο ποτέ δεν εξάρθρωσε οριστικά την Αλ Κάιντα –αν το έκανε άλλωστε θα έκλεινε η κάνουλα της ξένης βοήθειας– αλλά την πίεσε σε τέτοιο βαθμό, που οι Άραβες μαχητές κήρυξαν πόλεμο στην κυβέρνηση του Πακιστάν. Το 2004, ο πακιστανικός στρατός εισέβαλε για πρώτη φορά στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Φυλετικές Περιοχές (μια ημι-αυτόνομη περιοχή όπου κατοικούν οι φυλές Παστούν και όπου είχαν βρει καταφύγιο οι μαχητές της Αλ Κάιντα), προσπαθώντας να ξεριζώσει τους ξένους μαχητές.

Τα επόμενα χρόνια, διαρκείς επεμβάσεις του πακιστανικού στρατού, μαζί με έναν αυξανόμενο αριθμό αεροπορικών πυραυλικών επιθέσεων από τις ΗΠΑ (που αρκετές φορές σκότωσαν αμάχους) εξόργισαν τις ντόπιες φυλές. Μικρές φυλετικές ομάδες, που αυτοαποκαλούνταν «Ταλιμπάν», άρχισαν να εμφανίζονται. Ως το 2007, υπήρχαν τουλάχιστον 27 τέτοιες ομάδες στα σύνορα του Πακιστάν. Οι αντάρτες γρήγορα κατέκτησαν τον έλεγχο σε τέτοιες φυλετικές περιφέρειες, όπως

το βόρειο και το νότιο Waziristan, και άρχισαν να συμπεριφέρονται σαν τους Ταλιμπάν της δεκαετίας του '90. Απαγόρευαν τη μουσική, ξυλοκόπησαν τους ιδιοκτήτες μαγαζιών με αλκοόλ και απαγόρεψαν στα κορίτσια να πηγαίνουν σχολείο. Αν και παρέμειναν ανεξάρτητοι από τους Αφγανούς Ταλιμπάν, αυτοί τους υποστήριξαν ολόψυχα.

Ως το τέλος του 2007, οι διάφορες πακιστανικές ομάδες Ταλιμπάν ενώθηκαν σε ένα σχηματισμό, το Tehrik-i-Taliban, υπό την ηγεσία ενός αιγιματικού 30χρονου αντάρτη, του Baitullah Mehsud. Οι πακιστανικές αρχές κατηγορούν την ομάδα του Mehsud, που συνήθως αναφέρεται απλώς ως «οι Πακιστανοί Ταλιμπάν», για μια σειρά μεγάλων επιθέσεων, συμπεριλαμβανόμενης της δολοφονίας της Μπεναζίρ Μπούτο. Ο Mehsud και οι σύμμαχοί του έχουν ισχυρούς δεσμούς με την Αλ Κάιντα και συνεχίζουν να διεξάγουν έναν πόλεμο με «διακοπές» ενάντια στον πακιστανικό στρατό. Την ίδια ώρα, μέλη των Πακιστανών Ταλιμπάν πέρασαν τα σύνορα για να ενωθούν με τους Αφγανούς συμμάχους τους στον πόλεμο ενάντια στους Αμερικάνους.

Η Tehrik-i-Taliban αποδείχθηκε αιφνιδιαστικά δυνατή, τρέποντας συχνά σε φυγή μονάδες του πακιστανικού στρατού, του οποίου οι φαντάροι δίσταζαν να πολεμήσουν με συμπατριώτες τους. Αλλά με τη δημιουργία της Tehrik, εμφανίστηκαν και οι πρώτες ρωγμές. Δεν είχαν πειστεί όλοι οι διοικητές των Πακιστανών Ταλιμπάν για την αποτελεσματικότητα ενός διμέτρω πολέμου. Μερίδα του κινήματος, που αυτοαποκαλείται «τοπικοί Ταλιμπάν», υιοθέτησε μια διαφορετική στρατηγική και αποφεύγει μάχες με τον πακιστανικό στρατό. Επιπρόσθετα, ένας σημαντικός αριθμός άλλων πακιστανικών ένοπλων οργανώσεων –πολλές από αυτές εκπαιδευμένες από την ISI για να μάχονται στο ινδικό Κασμίρ– τώρα δραστηριοποιούνται στα σύνορα του Πακιστάν. Δεν

συγκρούονται με την πακιστανική κυβέρνηση και εστιάζουν τα πυρά τους στους Αμερικάνους μέσα στο Αφγανιστάν ή στους δρόμους ανεφοδιασμού των Αμερικάνων προς το Αφγανιστάν.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ένα μπλεγμένο κουβάρι από συμμαχίες και εκκευρίες. Το Πακιστάν διεξάγει πόλεμο ενάντια στην Αλ Κάιντα και μερίδα των Πακιστανών Ταλιμπάν, ενώ αφήνει μια άλλη μερίδα τους, αλλά και άλλες ανεξάρτητες ένοπλες οργανώσεις ανενόχλητες να κάνουν τη δουλειά τους. Η «δουλειά» τους είναι να περνάνε τα σύνορα με το Αφγανιστάν, όπου οι Πακιστανοί Ταλιμπάν, η Αλ Κάιντα και ανεξάρτητοι μαχητές από τις φυλετικές περιοχές ενώνονται σε αυτό που οι δυτικές μυστικές υπηρεσίες αποκαλούν «συμμαχία του ουράνιου τόξου» ενάντια στους αμερικάνους στρατιώτες.

Ζώντας μέσα στον πόλεμο

Παρ' όλους αυτούς τους διεθνείς δεσμούς, η αφγανική εξέγερση παραμένει υπόθεση των Αφγανών και του Αφγανιστάν. Οι ξένοι μαχητές –ειδικά η Αλ Κάιντα– έχουν ελάχιστη ιδεολογική επιρροή στο αντάρτικο και οι περισσότεροι Αφγανοί κρατάνε αποστάσεις από τους «εξωτερικούς». «Μερικές φορές, ομάδες ξένων, που μιλάνε διαφορετικές γλώσσες, περνάνε δίπλα μας», θυμάται ο κάτοικος της Ghazni, Fazel Wali. «Δεν τους μιλάμε ποτέ και δεν μας μιλάνε και αυτοί».

Το όραμα της Αλ Κάιντα για μια παγκόσμια τζιχαντ δεν απηχεί στα τραχιά βουνά και τις θεελλώδεις ερήμους του νότιου Αφγανιστάν. Αντί γι' αυτό, η βασική έγνοια για το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού της χώρας είναι ιδιαίτερα τοπικού ενδιαφέροντος: η προσωπική ασφάλεια.

Μέσα σε έναν ατελείωτο πόλεμο, με μια κυβέρνηση-αρπακτικό, περιπλανώμενες συμμορίες παρανόμων και βροχή πυραύλων, η υποστήριξη πηγαίνει σε όποιον μπορεί να εγγυηθεί ασφάλεια. Τους τελευταίους μήνες, κάποιες από τις εορταστικές εκδηλώσεις στο Αφγανιστάν έγιναν και οι πιο επικίνδυνες: τα μεγάλα, εορταστικά γαμήλια πάρτι που τόσο αγαπούν οι Αφγανοί. Οι αμερικανικές δυνάμεις βομβάρδισαν ένα τέτοιο πάρτι τον Ιούλη, σκοτώνοντας 47. Το Νοέμβρη αεροπλάνα χτύπησαν άλλο ένα γαμήλιο πάρτι, σκοτώνοντας γύρω στους 40. Δύο βδομάδες μετά χτύπησαν ένα πάρτι αρραβώνων, σκοτώνοντας τρεις.

«Σκεφτόμαστε ότι δεν πρέπει να κυκλοφορούμε πολλοί μαζί, ούτε να κάνουμε δημόσιους γάμους», μου είπε ο Abdullah Wali. Ο Wali ζει σε μια περιφέρεια της επαρχίας Ghazni, όπου οι αντάρτες έχουν απαγορεύσει τη μουσική και το χορό σε τέτοια γαμήλια πάρτι. Είναι μια αυστηρή ζωή, αλλά αυτό δεν εμποδίζει τον Wali να θέλει τους Ταλιμπάν πίσω στην εξουσία. Όπως φαίνεται, είναι καλύτερο να έχεις «ήσυχους» γάμους απ' το να μην έχεις καθόλου.

Ελευθερίες και δικαιώματα στην εποχή του internet

Του Βασίλη Γιαννούλη
✉ vgiannoul@gmail.com.

Το κυνήγι της «πειρατείας» από τις βιομηχανίες παραγωγής οπτικοακουστικού υλικού, αλλά και λογισμικού, δεν είναι κάτι καινούργιο. Αυτό που έχει αλλάξει είναι το πεδίο στο οποίο διεξάγεται η «μάχη» και το οποίο δεν είναι άλλο από το διαδίκτυο, αλλά και τα όπλα που χρησιμοποιούνται, νομικά και τεχνολογικά. Οι επιχειρούμενες παρεμβάσεις, τόσο από τις κυβερνήσεις όσο και από τις ίδιες τις εταιρείες, στοχεύουν, όπως ισχυρίζονται, στην αποκατάσταση της τάξης και την προστασία της πνευματικής δημιουργίας, ενώ παράλληλα ανοίγουν πόλεμο στα δικαιώματα των χρηστών και στην ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία. Το παρόν άρθρο προσπαθεί να πάρει θέση στην κατάσταση που έχει δημιουργηθεί.

Ορισμοί και ιστορία

Ας πάρουμε τα πράγματα όμως από την αρχή. Σε αυτό το άρθρο θα ασχοληθούμε με αυτό που ονομάζεται πνευματική ιδιοκτησία και συγκεκριμένα με το copyright (πνευματικά δικαιώματα) και τις πατέντες (διπλώματα ευρεσιτεχνίας)[1]. Οι δύο παραπάνω μορφές πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελούν αντικείμενο διαμάχης και αντιπαραθέσεων. Διαφέρουν μεταξύ τους στο εύρος της κάλυψης την οποία

παρέχουν. Οι πατέντες ισχύουν για συγκεκριμένες εφαρμογές μιας ιδέας και παρέχουν μια ευρεία κάλυψη. Κανένας δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την ίδια ιδέα ακόμα και αν την ανακαλύψει ανεξάρτητα, χωρίς άδεια από τον κάτοχό της, ενώ ο χρόνος που διαρκεί μια πατέντα είναι στις περισσότερες χώρες 20 χρόνια.

Το copyright είναι στενότερο, προστατεύοντας μόνο τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες μιας αφήγησης (ενός βιβλίου, μουσικού έργου, κινηματογραφικής ταινίας κ.λπ.). Επίσης έχει

Ο παραπάνω πίνακας αναπαριστά τον αριθμό των πατεντών γενικά και των πατεντών λογισμικού που κατοχυρώθηκαν στις ΗΠΑ ανά έτος.

μεγαλύτερη διάρκεια ισχύος από τις πατέντες, η οποία είναι ίση με τη διάρκεια της ζωής του δημιουργού συν 50 χρόνια, ενώ για τις ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια έχει επεκταθεί κατά 20 ακόμα χρόνια. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί στα πνευματικά δικαιώματα που δεν ισχύουν στις πατέντες και επιτρέπουν τη μερική αντιγραφή και μεταπώληση των έργων, ακόμα και χωρίς την άδεια του κατόχου των δικαιωμάτων, αν πρόκειται για «δίκαια χρήση»[2]. Η ιδέα των πατεντών δεν είναι καινούργια. Οι ρίζες τους βρίσκονται στις βασιλικές «litterae patentes» (ανοιχτές επιστολές), οι οποίες παραχωρούσαν αποκλειστικά δικαιώματα σε ορισμένους. Οι αστικές κυβερνήσεις τελικά πήραν τη θέση των μοναρχών και η νομοθεσία για τις πατέντες εξελίχθηκε με το χρόνο, αλλά τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά, που ορίζουν το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, δεν έχουν αλλάξει. Συνοπτικά, ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας είναι ένα μονοπώλιο που παραχωρείται για περιορισμένο χρόνο από μια

κυβέρνηση στο όνομα των πολιτών της. Η δημιουργία του μορφώματος των πνευματικών δικαιωμάτων και η νομική τους προστασία είναι σχετικά πρόσφατη και ανάγεται στο 18ο αιώνα. Παρά το γεγονός ότι υπήρχαν κάποια προνόμια και παλαιότερα, αυτά αφορούσαν την προστασία του τυπογράφου (προστασία της οικονομικής επένδυσης) από ανατυπώσεις φιλολογικών και μουσικών έργων από τρίτους και όχι την προστασία του δημιουργού. Πρώτος νόμος που αναγνώρισε δικαίωμα στο δημιουργό ήταν ο αγγλικός «Act for the Encouragement of Learning, by vesting the Copies of Printed Books in the Authors or purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned» (Act 8 Anne C 19) του 1709, ο οποίος απένειμε αποκλειστικό δικαίωμα στο δημιουργό επί του έργου του, διάρκειας 14 ετών από τη δημοσίευση του έργου, με δυνατότητα παράτασης για άλλα τόσα, εφόσον ζούσε ακόμη. Μετά τη Γαλλική Επανάσταση, ο δημιουργός αποκτά θεμελιώδες δικαίωμα στο έργο του, το οποίο ο νόμος οφείλει να προστατεύσει. Ως

συνέπεια αυτής της αντίληψης θεσπίστηκαν δύο νόμοι το 1791 και το 1793 αντίστοιχα. Στη συνέχεια, κατά το 19ο αιώνα υιοθετήθηκαν σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη συναφείς νομοθεσίες, ενώ πολλοί (κυρίως Γάλλοι) διανοούμενοι και λογοτέχνες κατέβαλαν προσπάθειες ενίσχυσης και εμπέδωσης του θεσμού. Η διεθνής αυτή τάση αναγνώρισης και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας οδήγησε το 1886 στην υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, καθιστώντας την πνευματική ιδιοκτησία αντικείμενο διεθνούς προστασίας[3].

Η νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία δημιουργεί μονοπώλια πάνω στις ιδέες. Σύμφωνα με τους υπερασπιστές της, αυτό είναι ένα αναγκαίο κακό, προκειμένου να υπάρχει κίνητρο για τη δημιουργία και την καινοτομία. Είναι όμως έτσι; Από την άλλη υπάρχει το ζήτημα της πρόσβασης για την κοινωνία στη γνώση και την πνευματική δημιουργία. Εξασφαλίζεται αυτή με τους νόμους της πνευματικής ιδιοκτησίας και, αν όχι, με ποιο κόστος. Όμως αυτά θα τα δούμε στη συνέχεια.

Δημιουργία του διαδικτύου

Το διαδίκτυο έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούμε, διαβάζουμε, ενημερωνόμαστε. Ακόμα και αυτό το άρθρο θα ήταν πολύ πιο δύσκολο να γραφτεί χωρίς αυτή τη δυνατότητα συγκέντρωσης πηγών, ειδήσεων και διαφορετικών απόψεων γύρω από το θέμα, με άμεσο τρόπο. Πρόκειται σίγουρα για μια καινοτομία ή για την ακρίβεια για ένα σύνολο καινοτομιών. Και όμως, τι ρόλο έπαιξε η νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία στα πρώτα και αλματώδη βήματα της δημιουργίας του; Στα τέλη της δεκαετίας του '60 με πόρους του προγράμματος ARPA (Advanced Research Project Agency) του Υπουργείου Άμυνας των

ΗΠΑ, δημιουργείται το πρώτο δίκτυο με σκοπό να συνδέσει το υπουργείο με στρατιωτικούς ερευνητικούς οργανισμούς και να αποτελέσει ένα πείραμα για τη μελέτη της αξιοπιστίας λειτουργίας των δικτύων. Σε αυτή τη φάση δημιουργείται μια νέα τεχνολογία, γνωστή σαν μεταγωγή πακέτων (packet switching), σύμφωνα με την οποία τα προς μετάδοση δεδομένα κόβονται σε πακέτα και πολλοί χρήστες μπορούν να μοιραστούν την ίδια επικοινωνιακή γραμμή. Το παραπάνω σύστημα θα επέτρεπε σε υπολογιστές να μοιράζονται δεδομένα και σε ερευνητές να υλοποιήσουν το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Τη δεκαετία του '70 και προκειμένου να ξεπεραστούν οι διαφορετικοί τρόποι που χρησιμοποιεί κάθε δίκτυο για να διακινεί τα δεδομένα του, δημιουργείται ένα νέο πρωτόκολλο, το Internet Protocol (IP-Πρωτόκολλο Διαδικτύωσης), από το οποίο θα πάρει αργότερα το όνομά του το Internet. Επίσης, σχεδιάζεται μια άλλη τεχνική για τον έλεγχο της μετάδοσης των δεδομένων, το Transmission Control Protocol (TCP-Πρωτόκολλο Ελέγχου Μετάδοσης)[4].

Το πρωτόκολλο TCP/IP (δηλ. ο συνδυασμός των TCP και IP) αποτελεί ακόμη και σήμερα τη βάση του διαδικτύου. Η έκδοση του λειτουργικού συστήματος Berkeley UNIX, το οποίο περιλαμβάνει το TCP/IP, συντέλεσε στη γρήγορη εξάπλωση της διαδικτύωσης των υπολογιστών. Σε αυτά τα πρώτα βήματα της ανάπτυξης του διαδικτύου το χαρακτηριστικό ήταν από τη μία η αδιαφορία για την πνευματική ιδιοκτησία και από την άλλη η υιοθέτηση ανοιχτών προτύπων. Όχι μόνο οι πατέντες δεν έπαιξαν ρόλο σε αυτή την περίοδο, αλλά επίσης ελάχιστο ρόλο έπαιξαν και τα πνευματικά δικαιώματα του λογισμικού που χρησιμοποιούνταν. Παρότι πολλά από τα προγράμματα προστατεύονταν από πνευματικά δικαιώματα, αυτά δεν γίνονταν σεβαστά και οι προγραμματιστές αντέγραφαν, τροποποιούσαν και μοίραζαν τις βελτιωμένες

.....
Σε αυτά τα πρώτα βήματα της ανάπτυξης του διαδικτύου το χαρακτηριστικό ήταν από τη μία η αδιαφορία για την πνευματική ιδιοκτησία και από την άλλη η υιοθέτηση ανοιχτών προτύπων.
.....

.....

Σύμφωνα με τον Bill Gates, ιδρυτή της Microsoft: «Αν ο κόσμος είχε καταλάβει πόσες πατέντες θα μπορούσαν να έχουν κατοχυρωθεί, όταν οι περισσότερες από τις σημερινές ιδέες ανακαλύφθηκαν, η βιομηχανία λογισμικού σήμερα θα βρισκόταν σε πλήρη στασιμότητα».

εκδοχές των προγραμμάτων. Και μάλιστα κανείς δεν ενδιαφερόταν να κάνει μηνύσεις για να προστατεύσει την πνευματική του ιδιοκτησία, καθώς αυτό ήταν μια πολλή διαδεδομένη πρακτική.

Τα πρώτα χρόνια της ανάπτυξης της πληροφορικής και του διαδικτύου αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το ότι η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι η αιτία για την ανάπτυξη της καινοτομίας. Τα γραφικά περιβάλλοντα, τα εικονίδια και τα κουμπιά, οι βάσεις δεδομένων, οι επεξεργαστές κειμένου, οι γλώσσες προγραμματισμού, όλες αυτές οι σημαντικές εφευρέσεις, που συνέβησαν εκείνη την περίοδο, δεν είχαν το πλεονέκτημα της προστασίας της πατέντας. Αν είχε συμβεί αυτό, όπως σίγουρα θα γινόταν αν εφευρίσκονταν σήμερα, η πρόοδος του λογισμικού θα ήταν μηδαμινή. Σύμφωνα με τον Bill Gates, ιδρυτή της Microsoft: «Αν ο κόσμος είχε καταλάβει πόσες πατέντες θα μπορούσαν να έχουν κατοχυρωθεί, όταν οι περισσότερες από τις σημερινές ιδέες ανακαλύφθηκαν, η βιομηχανία λογισμικού σήμερα θα βρισκόταν σε πλήρη στασιμότητα». Αυτό άρχισε να αλλάζει στα τέλη της δεκαετίας του '70 και αυτός ήταν ο λόγος ανάπτυξης του ανοικτού λογισμικού.

Ανοικτό λογισμικό

Η καλύτερη απόδειξη ότι το copyright και οι πατέντες δεν χρειάζονται για να εξασφαλίσουν την καινοτομία είναι η ύπαρξη ενός μέρους της βιομηχανίας λογισμικού που δεν χρησιμοποιεί κανένα από τα δύο και παρ' όλα αυτά αναπτύσσεται και κερδίζει. Συχνά αυτό το λογισμικό διανέμεται κάτω από μια άδεια η οποία είναι το αντίθετο του copyright. Στις περισσότερες περιπτώσεις αναγκάζει εκείνους που επιθυμούν να το πουλήσουν να επιτρέπουν στους ανταγωνιστές την αντιγραφή του. Αυτή η

.....

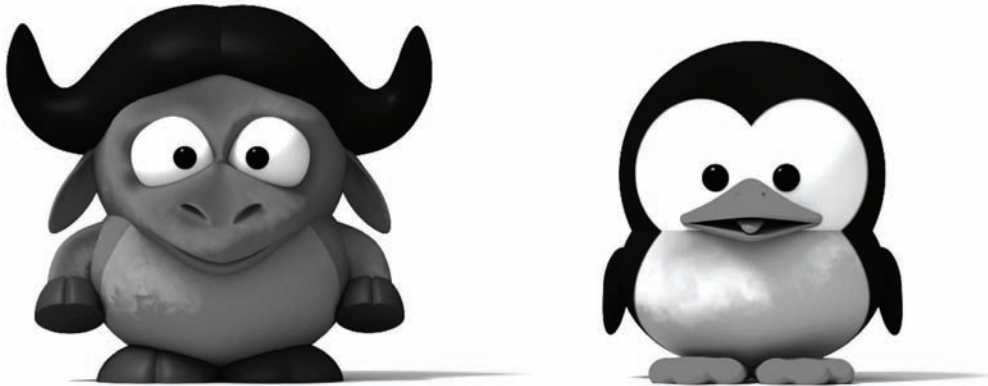
άδεια copyleft είναι μια εθελοντική δέσμευση ενάντια στο μονοπώλιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο λόγος είναι απλός. Αν δεν υπάρχει αυτή η δέσμευση, η δημιουργία καινούργιου λογισμικού είναι πολύ δύσκολη υπόθεση, καθώς θα σκοντάφτει πάνω σε πατέντες τις οποίες έχουν ήδη κατοχυρώσει μεγάλες εταιρείες του χώρου. Όπως το περιγράφει ο Richard Stallman, πρωτοπόρος του Κινήματος του Ελεύθερου Λογισμικού, στο κείμενό του «Πολεμώντας τις πατέντες λογισμικού - Μεμονωμένα και ομαδικά»: «Οι πατέντες (ή αλλιώς ευρεσιτεχνίες) λογισμικού είναι παρόμοιες με τις νάρκες. Κάθε σχεδιαστική απόφαση κουβαλά το ρίσκο της αντιμετώπισης μιας πατέντας, κάτι που μπορεί να καταστρέψει το έργο σας. Η ανάπτυξη ενός μεγάλου και σύνθετου προγράμματος συνοδεύεται από ένα συνδυασμό πολλών ιδεών, συχνά εκατοντάδων ή χιλιάδων. Σε μια χώρα που υποστηρίζει τις πατέντες λογισμικού, πιθανόν ένα σημαντικό τμήμα των ιδεών του προγράμματός σας να είναι ήδη πατενταρισμένο από διάφορες εταιρείες. Ίσως εκατοντάδες πατέντες να καλύπτουν τμήματα του προγράμματός σας. Σε σχετική έρευνα που διεξήχθη το έτος 2004, βρέθηκαν περίπου 300 αμερικάνικες πατέντες που επικάλυπταν τμήματα ενός μόνο προγράμματος. Είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί μια τέτοιου είδους έρευνα κι έτσι πρόκειται για τη μοναδική»[5].

Το αμερικάνικο γραφείο πατεντών εκδίδει περίπου εκατό χιλιάδες πατέντες λογισμικού κάθε χρόνο με παραδείγματα πατεντών όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο, ο αυτόματος ορθογραφικός έλεγχος μιας λέξης μετά την πληκτρολόγηση του space και άλλες συνήθειες των χρηστών των υπολογιστών και του διαδικτύου. Υπάρχουν αρκετές νομικές εταιρείες στις ΗΠΑ που κατέχουν πατέντες λογισμικού, χωρίς να ασχολούνται με τη δημιουργία προγραμμάτων. Το ανοικτό λογισμικό εκτός από απάντηση στην παράνοια των πατεντών λογισμικού, αποτελεί

GNU/Linux

The Soft Revolution

Nicolas Rougier (c) 2005. <http://www.linux.fr/~rougier>

Barry Atch Linux is an IBM optimized and advanced distro; ASPLinux is a modern multifunctional GNU/Linux distribution; Beehive made by system administrators for system administrators; BisSpeak is a non-distribution for the blind; ClarkConnect is a dedicated transcoding gateway and easy-to-use server; College Linux is a hard drive operating system based on Slackware; Conectiva is a Linux distribution from Brazil; Darwin is the open-source Unix underpinnings of Apple's Mac OS X; Debian GNU/Linux releases are geared more toward stability than cutting-edge features; DemoLinux is a distribution designed to reside entirely on a bootable CD; E-smith is a server-oriented

και μια εναλλακτική λύση στο πώς μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη και καινοτομία χωρίς αυτές. Και δεν πρόκειται για κάτι περιορισμένο σε μερικά μόνο πεδία της πληροφορικής. Αντίθετα το εντυπωσιακό με το ανοιχτό λογισμικό είναι το πόσο διαδεδομένο είναι. Όποιος χρησιμοποιεί το internet, είναι βέβαιο ότι χρησιμοποιεί ανοιχτό λογισμικό. Μπορεί κάποιος να χαρακτηρίζει τον εαυτό του σαν χρήστη Windows ή Macintosh, όμως είναι ταυτόχρονα και χρήστη Linux. Κάθε φορά που κάνει μια αναζήτηση στο Google, το αίτημά του επεξεργάζεται ένα λογισμικό ανοιχτού κώδικα γραμμένο από τον Linus Torvalds. Εκτός αυτού υπάρχουν λειτουργικά συστήματα ανοιχτού κώδικα όπως το GNU/Linux, ενώ ακόμα και ένα σημαντικό μέρος του κώδικα των Macintosh είναι ανοιχτό λογισμικό. Τα πεδία εφαρμογής λογισμικού ανοιχτού κώδικα είναι πολλά. Από βάσεις δεδομένων, γλώσσες προγραμματισμού, λογισμικό εξυπηρετητών διαδικτύου (webservers) μέχρι εφαρμογές γραφείου και λογισμικό για κινητά και φορητές συσκευές.

Πνευματικά δικαιώματα

Αν οι πατέντες αποδεικνύεται ότι έχουν καταστροφικές συνέπειες στην έρευνα και την ανάπτυξη, τα πνευματικά δικαιώματα φαίνονται λιγότερο απειλητικά. Παρ' όλα αυτά δεν είναι καθόλου έτσι. Όπως και στην περίπτωση των πατεντών, γεννιούνται δύο ερωτήματα: Πρώτο, πόσο προστατεύει τα δικαιώματα των δημιουργών και δεύτερο, και όχι άσχετο από το προηγούμενο, πόσο εξασφαλίζει την ελευθερία πρόσβασης στα πνευματικά έργα. Πριν από μερικά χρόνια τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη επεκτάθηκε η διάρκεια της ισχύος των πνευματικών δικαιωμάτων κατά 20 ακόμα χρόνια και μάλιστα όχι μόνο για τα καινούργια έργα, αλλά και για τα παλαιότερα. Πόσο ακριβώς ωφέλησε τους δημιουργούς αυτή η επέκταση; Στην πραγματικότητα η οικονομική αξία αυτής της επέκτασης είναι μηδαμινή για τους δημιουργούς που βρίσκονται εν ζωή. Οικονομολόγοι υπολογίζουν τα παραπάνω έσοδα στο αστρονομικό ποσοστό του 0.33%^[6].

Προφανώς και οι καλλιτέχνες ή οι δημιουργοί πνευματικού έργου πρέπει με κάποιο τρόπο να πληρωθούν. Όμως εξασφαλίζει αυτό το σύστημα των πνευματικών δικαιωμάτων ότι τα χρήματα πηγαίνουν σε αυτούς και όχι στους μάντζερ και τις πολυεθνικές;

Και όμως αυτό που έχει μικρή αξία για τους δημιουργούς, έχει τεράστια για τις μεγάλες εταιρείες που διαθέτουν τα δικαιώματα για ταινίες, μουσικά τραγούδια ή βιβλία. Μπορούν για μια εικοσαετία ακόμα να κερδοσκοπούν χωρίς να παράγουν ή να προσφέρουν απολύτως τίποτα στην πνευματική παραγωγή. Αλλά αυτό δεν είναι το μοναδικό πρόβλημα αυτής της νομοθεσίας. Ένα από τα επιχειρήματα για την επιβολή των πνευματικών δικαιωμάτων είναι ότι επιτρέπει τη διάθεση της πνευματικής δημιουργίας και αυξάνει την πρόσβαση σε αυτά. Πόσο όμως ισχύει αυτό. Η επέκταση της πνευματικής ιδιοκτησίας ακόμα και για τις μεγάλες εταιρείες ενδιαφέρει όσον αφορά τα εμπορικά εκμεταλλεύσιμα έργα, αυτά δηλαδή

που πενήντα ή εβδομήντα χρόνια μετά από τη δημιουργία τους εξακολουθούν να είναι επίκαιρα και να έχουν πωλήσεις. Όμως μαζί με αυτά «κλειδώνονται» στα συρτάρια και χιλιάδες έργα που παρά το γεγονός ότι είναι αξιόλογα και θα μπορούσαν να έχουν εκδοθεί από μικρότερους παραγωγούς δεν φτάνουν σε μας. Σε αυτά τα έργα μπορούν να προστεθούν και τα έργα που έχουν μείνει «ορφανά», δηλαδή δεν είναι δυνατό να βρεθεί ο ιδιοκτήτης των δικαιωμάτων, όμως παρ' όλα αυτά προστατεύονται από το νόμο και δεν μπορούν να εκδοθούν. Με αυτό τον τρόπο ένα μεγάλο μέρος της πνευματικής δημιουργίας μένει έκτος πρόσβασης. Προφανώς και οι καλλιτέχνες ή οι δημιουργοί

Φωτογραφία διαδήλωσης υποστηρικτών του PirateBay κατά τη διάρκεια της δίκης των διαχειριστών του.

πνευματικού έργου πρέπει με κάποιο τρόπο να πληρωθούν. Όμως εξασφαλίζει αυτό το σύστημα των πνευματικών δικαιωμάτων ότι τα χρήματα πηγαίνουν σε αυτούς και όχι στους μάνατζερ και τις πολυεθνικές; Υπάρχει ένα γεγονός που συχνά παραγνωρίζεται: Ακόμα και οι επιτυχημένοι καλλιτέχνες κερδίζουν μόλις 45.000 δολάρια το χρόνο, ενώ την ίδια στιγμή οι πολυεθνικές βγάζουν εκατομμύρια από τη δουλειά αυτών των καλλιτεχνών. Μάλιστα σε μια χρονική περίοδο που το κόστος παραγωγής και διάθεσης των πνευματικών έργων πέφτει, αυτό δεν σημαίνει αντίστοιχα και μειώσεις στις τιμές τους. Αυτά είναι τα οφέλη της μονοπωλιακής εκμετάλλευσης των δικαιωμάτων, που προσφέρουν οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία.

Το λογότυπο της ιστοσελίδας gamato.info

Ομότιμα δίκτυα και διαμοιρασμός αρχείων

Πόσο συχνό είναι να δανείζει κανείς σε φίλους ένα βιβλίο που του άρεσε; Και αυτός με τη σειρά του σε κάποιον άλλο, μέχρι να έχουν χαθεί τα ίχνη του, όταν το ζητήσει πίσω; Πολύ ωραία όλα αυτά, όμως σύμφωνα με το νόμο για την πνευματική ιδιοκτησία είναι παράνομα. Όλοι αυτοί είναι παράνομοι, γιατί μοιράζονται το ίδιο βιβλίο, αντί να αγοράσουν ένα καινούργιο. Είναι πειρατές και κλέφτες και θα πρέπει να τους απαγγελθούν κατηγορίες. Αν μείνουμε συνεπείς σε αυτή την ιδέα, είναι περιέργο που ανεχόμαστε τις δημόσιες βιβλιοθήκες, όπου οι άνθρωποι ενθαρρύνονται να μοιραστούν το ίδιο αντίτυπο, αντί να αγοράζουν ο καθένας το δικό του. Πρόκειται σίγουρα για μια οργανωμένη μορφή πειρατείας. Αυτό που έκαναν οι παρέες ή οι βιβλιοθήκες, γίνεται στην εποχή του ίντερνετ με τα ομότιμα δίκτυα ή αλλιώς δίκτυα peer to peer. Πρόκειται για δίκτυα που επιτρέπουν την ανταλλαγή αρχείων μεταξύ των χρηστών μέσω του ίντερνετ. Και παρά το γεγονός ότι ένα μέρος αυτών των αρχείων δεν υπόκειται στους περιορισμούς των νόμων για την πνευματική ιδιοκτησία, ποινικοποιείται η ίδια η χρήση τους. Μια τέτοια περίπτωση είναι και αυτή της σελίδας του gamato.info που επέτρεπε στους χρήστες να επικοινωνούν μεταξύ τους και να αναζητούν αρχεία. Σύμφωνα με την

ανακοίνωση της αστυνομίας «στα πλαίσια του γενικότερου σχεδιασμού για την πάταξη του φαινομένου της «πειρατείας μέσω Διαδικτύου», διενεργήθηκε συντονισμένη αστυνομική επιχείρηση σε Αθήνα, Λάρισα, Πέλλα και Θεσσαλονίκη, όπου σχηματίστηκαν δικογραφίες για έντεκα (11) ημεδαπούς, από τους οποίους συνελήφθησαν οι έξι (6), κατηγορούμενοι για το Νόμο περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Στο Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος Αθηνών προσήλθε εκπρόσωπος της Εταιρίας Προστασίας Οπτικοακουστικών Έργων (ΕΠΟΕ) και υπέβαλλε μήνυση κατά των διαχειριστών ιστοσελίδας, οι οποίοι από κοινού ανέβαζαν (upload) στο ίντερνετ και στη συνέχεια διαμοίραζαν, χωρίς την προηγούμενη έγκριση των αρμόδιων εταιρειών, παράνομο ψηφιακό υλικό (τραγουδία, ταινίες και παιχνίδια) στην ιστοσελίδα «www.gamato.info την οποία και είχαν τη δυνατότητα να τροποποιούν και να υποστηρίζουν τεχνικά». Είχε προηγηθεί το κλείσιμο μια σειράς τέτοιων δικτύων στο εξωτερικό. Το κλείσιμο του Napster το 2001 ήταν μια πρώτη επίθεση κλίμακας στα p2p δίκτυα. Ακολούθησε το Kazaa έχοντας παρόμοια μοίρα, με την επιβολή λογοκρισίας στην αναζήτηση μουσικής (3.000 απαγορευμένες λέξεις...), ενώ πρόσφατα το Pirate Bay, ο πιο δημοφιλής torrent tracker, οδήγηθηκε στα σουηδικά δικαστήρια και επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης για ένα χρόνο και αποζημίωση

«Όταν κατεβάζετε πειρατικά mp3, κατεβάζετε τον κομμουνισμό». Γελοιογραφία.

3,5 εκατ. δολαρίων στους διαχειριστές του. Πίσω από αυτές τις διώξεις βρίσκεται η Recording Industry Association of Americas η οποία μετράει ήδη 17.000 αγωγές ενάντια σε χρήστες p2p. Μεταξύ τους έφηβοι που καταδικάζονται σε ποινές χιλιάδων δολαρίων, επειδή ανταλλάσσουν την αγαπημένη τους μουσική. Πέρα από την πειρατεία ή μη, αυτό που επιβάλλεται είναι περιορισμός των ελευθεριών των χρηστών του internet στο όνομα της προστασίας του μονοπωλίου της. Το 1998 ψηφίστηκε από τη Γερουσία των ΗΠΑ το Digital Millennium Copyright Act (DMCA). Σύμφωνα με το νόμο αυτό, ποινικοποιείται όχι μόνο η παράνομη αντιγραφή-τροποποίηση-διακίνηση ενός έργου, αλλά και η παραγωγή προϊόντων (hardware, software ή απλά manual), που θα μπορούσαν να βοηθήσουν κάποιον ή κάποια να παραβεί τα αποκλειστικά δικαιώματα που απορρέουν από το copyright. Ένα πραγματικό κυνήγι μαγισσών ξεκίνησε από τότε. Αποτέλεσμα αυτής της νομοθεσίας είναι η πρακτική των εταιρειών και των διαχειριστών πνευματικών δικαιωμάτων να «κλειδώνουν» τα

αρχεία που πουλούν μέσω τεχνολογιών DRM (Digital Rights Management) σε μια προσπάθεια να «προστατεύσουν» τα έργα πνευματικής ιδιοκτησίας. Παράδειγμα τέτοιας τεχνολογίας είναι το Content Scrambling System (CSS), το οποίο χρησιμοποιήθηκε στα DVD, όπως και το κλειδί των αρχείων τα οποία κατεβάζουν οι χρήστες από το ηλεκτρονικό κατάστημα iTunes της Apple. Με αυτό τον τρόπο δεν επιτρέπεται, για παράδειγμα, η αντιγραφή του αρχείου πάνω από επτά φορές ή η αναπαραγωγή του με μη εγκεκριμένο λογισμικό. Έτσι ακόμα και αν έχει κάποιος αγοράσει ένα αρχείο μουσικής, δεν έχει έλεγχο πάνω σε αυτό. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να πουλήσει σε κάποιον άλλο χρήστη το τραγούδι που αγόρασε online. Παρότι υπήρξε μια πολύ διαδεδομένη πρακτική από τις μεγαλύτερες εταιρείες, μετά από την κατακραυγή και την πτώση των πωλήσεων οι περισσότερες από αυτές αναγκάστηκαν να προσφέρουν προϊόντα ελεύθερα από τεχνολογίες DRM. Τι γίνεται, αν κάποιος θέλει να ξεκλειδώσει τα αρχεία που έχει αγοράσει νόμιμα, με σκοπό να τα χρησιμοποιήσει όπου και όπως νομίζει; Στην πραγματικότητα δεν μπορεί να το κάνει νόμιμα. Σε μια σειρά περιπτώσεων καταδικάστηκαν προγραμματιστές, επειδή έσπασαν αυτούς τους περιορισμούς. Για παράδειγμα ο Ρώσος προγραμματιστής Dmitry Sklyarov, τον Ιούλιο του 2001, φυλακίστηκε για κάποιες εβδομάδες και τέθηκε υπό περιορισμό για πέντε μήνες στις ΗΠΑ, μετά από ομιλία του σε επιστημονική διάσκεψη στο Las Vegas. Το έγκλημά του ήταν ότι εργαζόταν σε μια επιχείρηση στη Ρωσία, η οποία παρήγαγε ένα πρόγραμμα, που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να σπάσει την κωδικοποίηση που είχε κάνει η Adobe σε ηλεκτρονικά βιβλία που διέθετε και να μετατρέψει τα βιβλία σε μορφή PDF...[7]

Η κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί

Οι περιορισμοί, που επιβάλλονται από τους νόμους για την πνευματική ιδιοκτησία, έχουν οδηγήσει στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που υποτίθεται προωθούν. Έχουν βάλει σημαντικά εμπόδια στη

δημιουργία, περιορίζουν τις ελευθερίες των χρηστών που υποτίθεται ότι προστατεύουν και χρηματοδοτούν όχι τους δημιουργούς, αλλά τις μεγάλες εταιρείες οπτικοακουστικού υλικού. Υπάρχουν τραγελαφικά παραδείγματα στα οποία μας έχει οδηγήσει αυτή η νομοθεσία και η επέκτασή της τα τελευταία χρόνια. Χρήστες που ανεβάζουν βίντεο στο youtube, στα οποία παίζουν το αγαπημένο τους τραγούδι με την κιθάρα τους, αναγκάζονται να τα κατεβάσουν για να μην πάνε στα δικαστήρια για καταπάτηση πνευματικών δικαιωμάτων. Συγκροτήματα όπως οι Public Announcement καταδικάστηκαν σε πρόστιμα ύψους χιλιάδων δολαρίων, γιατί χρησιμοποίησαν ένα ρεφρέν τραγουδιού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα[8]. Τεχνολογίες στοχοποιούνται όπως τα δίκτυα peer to peer και το bittorrent. Οι παροχές συνδέσεων στο internet εξαναγκάζονται να δημοσιεύουν τα προσωπικά δεδομένα των πελατών τους, προκειμένου να τους ασκηθούν μηνύσεις για καταπάτηση πνευματικών δικαιωμάτων. Ακόμα και νόμοι που προβλέπουν τη διακοπή των συνδέσεων στο internet, όσων χρηστών κατεβάζουν παράνομα αρχεία από το internet, ψηφίζονται με πρωτοβουλία των κυβερνήσεων, όπως αυτή της Γαλλίας. Παράλληλα είναι φανερό η αδυναμία όλων αυτών των περιορισμών και των νόμων να φέρουν πρακτικό αποτέλεσμα. Πολλές μελέτες δείχνουν ότι παρά τις διώξεις της «πειρατείας» αυτή αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς και για κάθε σελίδα ή υπηρεσία που κλείνει, ανοίγει σύντομα μια άλλη. Ενώ ο «νόμος» και η «επίσημη ηθική» επιβάλλει ότι είναι αδίκημα, ο περισσότερος κόσμος συνεχώς αντιγράφει ψηφιακά και μη έργα για μη εμπορική χρήση, χωρίς καμία τύψη.

Οι νόμοι για την πνευματική ιδιοκτησία όχι μόνο αποτελούν εμπόδιο για τη δημιουργία και την ευημερία των κοινωνιών, αλλά απειλούν και τις ελευθερίες μας. Και γι' αυτό απαιτείται η κατάργησή τους. Το ποιος θα επικρατήσει σε αυτή τη μάχη μεταξύ των συμφερόντων των μονοπωλίων και της ίδιας της κοινωνίας είναι κάτι που μας αφορά όλους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στην πραγματικότητα υπάρχει και ένας τρίτος τύπος πνευματικής ιδιοκτησίας, το λεγόμενο σήμα κατατεθέν (trademark), το οποίο όμως εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό από τα πνευματικά δικαιώματα και τις πατέντες και δεν θα ασχοληθούμε με αυτό.
2. Με τον όρο αυτό περιγράφεται η χρήση των έργων για διδασκαλία, κριτική, σχολιασμό, έρευνα κ.λπ.
3. http://el.wikipedia.org/wiki/Πνευματική_ιδιοκτησία
4. <http://www2.uth.gr/main/help/help-desk/internet/internet3.html>
5. Richard Stallman. <http://www.gnu.org/philosophy/fighting-software-patents.el.html>
6. Michele Boldrin and David K. Levine, Against Intellectual Monopoly.
7. Στο http://ar8ro.blogspot.com/2007/01/blog-post_28.html
8. Στις 4 Νοεμβρίου, το συγκρότημα Public Announcement καταδικάστηκε σε πρόστιμο 88.980 δολαρίων, γιατί χρησιμοποίησε τη λέξη dog και το στίχο «Bow wow wow, yippie yo, yippie yea» ενός τραγουδιού του George Klinton του 1998.

Πολλές μελέτες δείχνουν ότι, παρά τις διώξεις της «πειρατείας», αυτή αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς και για κάθε σελίδα ή υπηρεσία που κλείνει, ανοίγει σύντομα μια άλλη.

«Ό,τι είναι καλό για την Goldman Sachs είναι καλό και για τις ΗΠΑ - Οι ρίζες της σημερινής κρίσης»

Του Ρόμερτ Μπρέννερ, Εκδόσεις «Εργατική Πάλη»

Το βιβλίο αυτό το έγραψε ο Μπρέννερ ως πρόλογο στην ισπανική έκδοση του βιβλίου «Οικονομικά της παγκόσμιας αναστάτωσης», το Μάιο του 2009. Στα ελληνικά εκδόθηκε από την Εργατική Πάλη τον Ιούλιο του 2010.

Ο Ρόμερτ Μπρέννερ είναι καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας UCLA, αρχισυντάκτης του περιοδικού «Against the Current» (Ενάντια στο Ρεύμα) και μέλος της συτακτικής επιτροπής του «New Left Review». Ο Μπρέννερ είναι ένας από τους μαρξιστές διανοούμενους που αντιστάθηκε, τη δεκαετία του '90, στην κυρίαρχη άποψη των οικονομολόγων του συστήματος και των κυβερνήσεων, ότι ο καπιταλισμός έχει ξεπεράσει την περίοδο των κρίσεων.

Στο βιβλίο του ο Μπρέννερ εξετάζει, με βάση την Αμερική, την

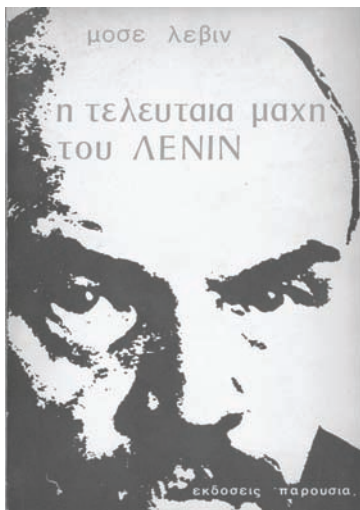
κρίση της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας. Αναζητά τις ρίζες της σημερινής κρίσης. Εξηγεί γιατί τις τελευταίες δεκαετίες υπήρξε η έκρηξη των χρηματοπιστωτικών παραγώγων και της κερδοσκοπίας, καθώς και το πώς συνδέεται η κρίση με το «μακρύ κύμα της ύφεσης», όπως αποκαλεί την περίοδο ανάμεσα στις αρχές τις δεκαετίας του '70 μέχρι και το 2007. Εξετάζει τη συσσώρευση και την εξάρτησή της από την κερδοσκοπία. Τις αντιφάσεις της οικονομίας, καθώς και την αιχλή φτέρνα της: το ποσοστό κέρδους. Και καταλήγει με το θέμα της κρίσης. Χαρακτηριστικό είναι το σχετικό απόσπασμα: «Με μια βυθιζόμενη πραγματική οικονομία που επιδείνωνε την πρωτοφανή χρηματοπιστωτική κατάρρευση και το αντίστροφο, πώς ήταν δυνατόν οι νέες (κείνσιανές όπως τις

αποκαλούσαν) κυβερνητικές παρεμβάσεις, όσο γιγάντιες κι αν ήταν, να έχουν οποιαδήποτε ελπίδα να ανακόψουν την άμπωτη. Το πού, πότε και πώς θα τελείωναν όλα, μπορούσε ο καθένας να το μαντέψει.»

Αξίζει να αναφέρουμε την ενδιαφέρουσα προσπάθεια του μεταφραστή στο παράρτημα να παρουσιάσει με εκλαϊκευμένο τρόπο τη διαδικασία πιλοποίησης των δανείων και των άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ο Μπρέννερ στο βιβλίο του αυτό βοηθά στην κατανόηση της παγκόσμιας κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος. Με αυτή την έννοια είναι ιδιαίτερα χρήσιμο, γιατί δίνει συγκεκριμένες απαντήσεις στους αγωνιστές του κινήματος.

Σωτήρης Μάρταλης

Ο Μπρέννερ στο Βιβλίο του αυτό Βοηθά στην κατανόηση της παγκόσμιας κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος.

«Η τελευταία μάχη του Λένιν»

Του Μοσέ Λεβίν

Εκδόσεις «Παρουσία»

Ο ιστορικός Μοσέ Λεβίν πέθανε στις 14 Αυγούστου 2010, σε ηλικία 89 ετών. Ο Λεβίν ανέπτυξε πλούσιο συγγραφικό έργο, με αντικείμενο κυρίως την ιστορία της ΕΣΣΔ, τη δομή αυτής της κοινωνίας και τη σχέση του σταλινισμού με το επαναστατικό κόμμα των Μπολσεβίκων και τον Λένιν. Το έργο αυτό δίνει πολύτιμες απαντήσεις και σήμερα. Ειδικά το βιβλίο του «Η τελευταία μάχη του Λένιν» (εκδόσεις Παρουσία, 1983) θα αποτελεί πάντα λόγο για να θυμόμαστε τον Μοσέ Λεβίν.

Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας παρουσιάζει με λεπτομερή τρόπο όλα τα ιστορικά ντοκουμέντα και τα γεγονότα που αφορούν την περίοδο κατά την οποία ο Λένιν ήταν βαριά άρρωστος και τελικά πέθανε το 1924. Τα τελευταία κείμενά του –στο τέλος του 1922 με αρχές του 1923– ο Λένιν τα υπαγόρευσε με μεγάλη

δυσκολία στη γραμματέα του, ενώ ο ίδιος ήταν κατάκοιτος μετά από απανωτά εγκεφαλικά επεισόδια. Τα κείμενα αυτά έχουν ιστορικά καταγραφεί σαν η «πολιτική διαθήκη» του και αποδεικνύουν ότι ο Λένιν όχι μόνο δεν επεδίωξε την εγκαθίδρυση του σταλινικού καθεστώτος, αλλά αντίθετα πολέμησε εναντίον του Στάλιν και της διαφαινόμενης ισχυροποίησής του.

Το σημαντικότερο ίσως τέτοιο ντοκουμέντο είναι το «γράμμα προς το συνέδριο» που υπαγόρευσε στη γραμματέα του, με στόχο τη δημοσιοποίησή του στην «Πράβδα», την επίσημη εφημερίδα του κομμουνιστικού κόμματος, ενόψει του επικείμενου συνεδρίου του. Με το κείμενο αυτό ζητούσε την απομάκρυνση του Στάλιν από τη θέση του Γενικού Γραμματέα του κόμματος, ενώ αντίθετα πε-

ριείχε θετικές κρίσεις για άλλα μέλη της ηγεσίας των μπολσεβίκων, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την κρίση «ο πιο ικανός μέσα στη σημερινή Κεντρική Επιτροπή» που εξέφραζε ο Λένιν για τον Τρότσκι.

Το γράμμα αυτό δεν δημοσιοποιήθηκε ποτέ και αποκρύφτηκε από τα μέλη του κόμματος με απόφαση του Στάλιν (με την εγκληματική συναίνεση του Ζηνόβιεφ και του Κάμενεφ). Θάφτηκε για δεκαετίες και δημοσιοποιήθηκε πρώτη φορά το 1956.

Το βιβλίο αυτό του Λεβίν είναι πολύτιμο από ιστορική άποψη. Είναι αναγκαίο να διαβαστεί από κάθε αγωνιστή που ζητά απαντήσεις για την ήττα της ρώσικης επανάστασης και για το πραγματικό νόημα του σοσιαλισμού σήμερα.

Μήτσος Γκορίτσας

«Οι πειρατές της Καραϊβικής - Άξονας ελπίδας»

Συγγραφέας: Tariq Ali

Μετάφραση:

Δημήτρης Φύσσας

Εκδόσεις: Άγρα

Σ' αυτό το βιβλίο πειρατές της Καραϊβικής δεν είναι πια οι ηθοποιοί της ομώνυμης χολιγουντιανής υπερπαραγωγής, αλλά τέσσερις πολιτικοί ηγέτες που ανέδειξαν οι ταξικές συγκρούσεις και τα ριζοσπαστικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής. Οι σύγχρονοι πειρατές του βιβλίου είναι ο Ούγκο Τσάβες (Βενεζουέλα), ο Έβο Μοράλες (Βολιβία), ο Ραφαέλ Κορέα (Εκουαδόρ) και ο «γέρος» Φιντέλ Κάστρο (Κούβα). Για τον Τάρικ Άλι[1] οι τέσσερις πειρατές αποτελούν τον άξονα της ελπίδας απέναντι στον καπιταλιστικό μονόδρομο που ο συγγραφέας, με μια δόση ειρωνείας, αποκαλεί Συναίνεση της Ουάσινγκτον[2].

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου ο Άλι διατρέχει την ιστο-

ρία της Λατινικής Αμερικής, μια παραγμένη ιστορία όπου οι κοινωνικές εξεγέρσεις συναντούν απέναντί τους στρατιωτικά πραξικοπήματα. Πρόκειται όμως και για την ιστορία μιας ηπείρου, όπου η άγρια καταστολή και οι σφαγές, που εξαπολύει η άρχουσα τάξη για να τσακίσει τους εξεγερμένους λαούς, δεν έχουν καταφέρει να ξεριζώσουν τις επαναστατικές διεργασίες από τα σπλάχνα της. Οι λυσσασμένες προσπάθειες των «από πάνω» φέρνουν τα αντίθετα αποτελέσματα και η Λατινική Αμερική βρίσκεται για μια ακόμη φορά σε αναβρασμό.

Ο Άλι επιχειρεί να εξηγήσει το γιατί, αναλύοντας με συναρπαστικό τρόπο τις ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες που ανέδειξαν

τους τέσσερις προέδρους σε επιφανείς αντιπάλους του νεοφιλελευθερισμού. Διερευνά την επίδραση των ιδεών του Μπολιβάρ[3] και του Κάστρο στην πολιτική αντίληψη και πρακτική των τριών νεότερων «πειρατών» και υποστηρίζει σθεναρά τις ριζοσπαστικές σοσιαλδημοκρατικές μεταρρυθμίσεις του Τσάβες, που συνάντησαν την υποστήριξη των φτωχών στη Βενεζουέλα, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο.

Είναι αλήθεια πως ο συγγραφέας, στην προσπάθειά του να υπερασπιστεί τις δραστικές, φιλολαϊκές πολιτικές που εφαρμόζονται σε αυτές τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, δεν αναφέρεται στις σοβαρές αδυναμίες και τα προβλήματα των

.....

Είναι αλήθεια πως ο συγγραφέας, στην προσπάθεια του να υπερασπιστεί τις δραστικές, φιλολαϊκές πολιτικές που εφαρμόζονται σε αυτές τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, δεν αναφέρεται στις σοβαρές αδυναμίες και τα προβλήματα των κυβερνήσεων των τεσσάρων «πειρατών» του. Σε κάθε περίπτωση όμως, η αξία του βιβλίου βρίσκεται στην περιγραφή της δυναμικής των κοινωνικοπολιτικών κινημάτων, που τους ανέδειξαν.

.....

κυβερνήσεων των τεσσάρων «πειρατών» του[4]. Σε κάθε περίπτωση όμως, η αξία του βιβλίου βρίσκεται στην περιγραφή της δυναμικής των κοινωνικοπολιτικών κινημάτων που τους ανέδειξαν. Μέσα από ορατά και ρεαλιστικά παραδείγματα γίνεται συνειδητό ότι η πάλη για το σοσιαλισμό όχι μόνο είναι εφικτή, αλλά είναι περισσότερο επίκαιρη και αναγκαία από ποτέ. Εξάλλου, το βιβλίο είναι ιδιαίτερα χρήσιμο και για την πάλη του κινήματος στη χώρα μας, τώρα που η κρίση βαθαίνει ολοένα και περισσότερο και οι κήρυκες του νεοφιλελευθερισμού πασχίζουν (και πάλι) να μας πείσουν ότι ο εφιάλτης του καπιταλισμού είναι μονόδρομος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο Τάρικ Άλι είναι ο άνθρωπος για τον οποίο οι Rolling Stones το 1968 γράψανε το τραγούδι «Street fighting man». Ριζοσπάστης ακτιβιστής, συγγραφέας, σκηνοθέτης, εκδότης του περιοδικού «New Left Review», υπήρξε στο παρελθόν στέλεχος του τροτσκιστικού κινήματος στη Βρετανία.
2. Μετάφραση του όρου «Washington Consensus» ή αλλιώς WC.
3. Ο Σιμόν Μπολιβάρ (1783-1830) ήταν ηγέτης του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος της Βενεζουέλας και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο νικηφόρο αγώνα της Λατινι-

κής Αμερικής για ανεξαρτησία από την ισπανική κυριαρχία

4. Για παράδειγμα δεν σχολιάζεται η αυταρχικότητα και η γραφειοκρατία του καθεστώτος στην Κούβα ή ο περιορισμένος χαρακτήρας των μεταρρυθμίσεων του Τσάβες. Για μια αναλυτική περιγραφή της κατάστασης στην Κούβα και τη Βενεζουέλα βλ. Τσάγκαρης Πέτρος, «Η Κούβα μετά τον Κάστρο», περιοδικό «Διεθνιστική Αριστερά», τ. 10 (2006) και Lee Sustar, «Γιατί έχασε η πρόταση μεταρρυθμίσεων στη Βενεζουέλα», περιοδικό «Διεθνιστική Αριστερά», τ. 14 (2008).

Πέτρος Γιαννούλης

«Η πάλη ενάντια στο ρατσισμό»

Συλλογικό
Εκδόσεις ΔΕΑ

Πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της ΔΕΑ μια μπροσούρα με τίτλο: «Η πάλη ενάντια στο ρατσισμό». Το μέγεθος του βιβλίου (88 σελίδες) το κάνει ευκολοδιάβαστο. Όμως ταυτόχρονα το μέγεθος είναι αντιστρόφως ανάλογο με τη χρησιμότητά του, η οποία είναι καίριας σημασίας στη σημερινή εποχή.

Ο επίσημος κρατικός ρατσισμός ενάντια στους μετανάστες συνεχίζεται αμείωτος. Την ίδια στιγμή πληθαίνουν οι ρατσιστικές επιθέσεις και η προσπάθεια φασιστικών ομάδων να αξιοποιήσουν το ρατσισμό σαν όπλο για την πολιτική τους ισχυροποίηση, μια ισχυροποίηση που αποτελεί κίνδυνο όχι μόνο για τους μετανάστες, αλλά για όλους τους εργαζόμενους.

Το βιβλίο αυτό αποτελείται από

μια συλλογή κειμένων και δίνει τις απαραίτητες απαντήσεις για το φαινόμενο του ρατσισμού και τον τρόπο να τον παλεύουμε. Εξηγεί ότι η αιτία του ρατσισμού με βάση το χρώμα, το έθνος, τη θρησκεία των ανθρώπων, δεν βρίσκεται στην «ανθρώπινη φύση», αλλά αποτελεί πολιτικό φαινόμενο δεμένο με την ανάπτυξη του καπιταλισμού, από την εποχή του δουλεμπορίου και της αποικιοκρατίας, μέχρι τη σημερινή εποχή της πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε» και της διάσπασης του μετώπου των εργαζομένων.

Εξηγεί ότι η Αριστερά και το αντιρατσιστικό κίνημα δεν μπορούν να παλέψουν ενάντια στο ρατσισμό υποκύπτοντας στα διλήματα του συστήματος («η χώρα δεν χωράει άλλους» κ.λπ.), αλλά ούτε αντιμετωπίζο-

ντας την αντιρατσιστική πάλη σαν ζήτημα ανθρωπισμού ή σαν ένα «αυτόνομο» κίνημα. Αντιρατσιστική πάλη αποτελεσματική μπορεί να γίνει μόνο πάνω σε ταξική βάση, πάνω στην υλική ενότητα των κοινών συμφερόντων που έχουν ντόπιοι και μετανάστες εργαζόμενοι. Και αντίστροφα, ταξική πάλη αποτελεσματική δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την πάλη ενάντια στο ρατσισμό και στη διαίρεση των εργαζομένων.

Προϋπόθεση για να μπορεί η Αριστερά να πρωτοστατήσει στους ταξικούς αγώνες, είναι να πρωτοστατεί ταυτόχρονα στην πάλη ενάντια στο ρατσισμό, τόσο στο δρόμο όσο και στη μάχη των ιδεών.

Σε τόσο λίγες σελίδες υπάρχει ένας πλούτος απαντήσεων.

Διαβάστε το!